LÉLEKTAN

I.

Gizella bárónő elutazott Párisba. Az egész társaság elámult. Hogyan? Gizella képes itthagyni egyedül a férjét?

Mert tudni kell, hogy Gizellánál féltékenyebb asszonyt nem termett a föld. Úgy vigyáz mindig az urára, hogy az már valószínűtlenül hangzik. Reggel pontosan kikérdezi, hogy délig hová fog menni. A helyeket gondosan megjegyzi magának, aztán a délelőtt folyamán háromszor-négyszer felhívja szegényt, ott van-e. Jaj a bárónak, ha valamilyen okból egyik-másik helyre már nem jut el. Akkor hosszan és részletesen meg kell magyaráznia, hol késett, miért késett. A postát a báró köteles Gizella előtt felbontani. A telefon a lakásukon olyan, hogy Gizella a férje minden beszélgetésébe bele tudja kapcsolni magát. Megesett már, hogy a báróhoz betoppant egy barátja és egyedül találta.

— Jó reggelt, Elemér, — szólt a báróhoz, — hát te mit csinálsz?

— Szalma vagyok, — mosolygott savanyúan a báró, — a feleségem fürdik.

Az ismerősök persze gyakran tettek már megjegyzéseket erre az állapotra, amely a báró önérzetét joggal sérthette. De ő sóhajtva vállat szokott vonni ilyenkor. Nyolc év alatt beletörődött már. Annál inkább elámult mindenki, mondom, mikor híre ment, hogy Gizella tíz napra Párisba utazik és az urát itthon hagyja.

Ez nem is ment egykönnyen. De mint tudjuk, Gizellának Beaulieu—Ransac lány volt a nagyanyja. Ez a nagyanya most meghalt és tekintélyes vagyont hagyott Gizellára. A hagyaték miatt okvetlenül ki kellett menni. Másrészt a bárónak éppen most nyílt alkalma, hogy remek parcellázási üzletet hajtson végre, mert eladhatta legrosszabb földjeit s a vételárból minden adósságát kifizethette, a birtok komoly részének sérelme nélkül. De ezt a vevő falusiak ügyvédje határidőhöz kötötte. Őrültség lett volna elutaznia. Gizella végül is rászánta magát. A pályaudvaron még egy utolsó kis botrányt csinált: megvádolta Elemér bárót, hogy ez túlságosan megnézte azt az elárusítólányt, akitől cukorkát vett a feleségének. És Győrből táviratozott: „*Ha valamit megtudok agyonütlek Gizella*". És Bécsből hosszú levelet írt Járossy Tibornak, amelyben kötelességévé tette, hogy Elemért minden lépésében szigorúan ellenőrizze.

II.

Ugyanis Járossy Tibor, a bárónak elsőfokú unokatestvére, éppen most töltött Budapesten két hetet s mint tenni szokta, ezúttal is az Elemérék villájában szállt meg. A Gizella bizalmára nem volt nagyon érdemes, valljuk meg, mert nyilvánosan meg sem mukkant, négyszemközt azonban folyton és hevesen uszította Elemért a női zsarnokság ellen.

— Ne légy hülye, — mondta neki már az első este, — elmegyünk valami jó lokálba. Mi rossz van abban? Megiszunk vagy két üveg pezsgőt, aztán hazajövünk.

— Okvetlen, okvetlen, — felelte Elemér báró felcsillanó szemmel, — már ma elmegyünk.

De nem ment el mégsem, félt, hogy valami ismerős meglátja, a dologból pletyka lesz és fülébe jut Gizellának. Kész a baj. Tibor kézzel-lábbal igyekezett meggyőzni, hogy ettől nem kell tartania. Ő ismeri a járást: némelyik inkognitó-páholyban remekül elbújhatnak. Elemér habozott. Szeretett volna menni, de félt is. Addig habozott, míg késő lett, neki pedig másnap korán kellett kelnie.

— Most már nem érdemes, — mondta végül sajnálkozva, — de holnap okvetlenül lumpolunk egyet.

Tibor tehát elment egyedül. Másnap reggel kilenckor jött haza. A lépcsőn találkoztak.

— Istenien mulattam. Ha ma este nem jössz velem, nem érdemled a férfi nevet.

— Okvetlen, okvetlen. Szervusz.

III.

A második napon távirat jött, hogy Elemér este tizenegykor hívja fel a Meurice-szállót. Gizella várni fogja a hívást. A szófogadó férj fel is hívta tizenegykor a párisi számot, de háromnegyedegy lett, mire kapcsolást kaphatott. Mire pedig pontosan beszámolt feleségének minden eddigi lépéséről, már megint nem volt érdemes elmenni.

Harmadnap holtfáradtnak érezte magát, mert egyhuzamban hat óra hosszat tárgyalt a parcellázásról. Negyednap Tibor nem ért rá, valami ezredvacsora miatt, pedig egyedül nem merészelt a dolognak nekivágni. Igy múltak a napok egymásután. És egyszer csak elérkezett az utolsó este.

— Te ember, — mondta Tibor, a rossz szellem, — Gizella holnap este megérkezik, és akkor életfogytig véged van. A jó Isten soha többet nem ad neked ilyen remek alkalmat. Ma este: ez az utolsó lehetőség.

— Hogyne, hogyne, ma este óriásit lumpolunk. Hova megyünk?

— Bízd csak rám. Nem akarlak én rosszra csábítani, egy-két órát eliszogatunk és nézegetjük a szép táncosnőket. Nincsen abban semmi rossz.

— Nagyszerű, nagyszerű. Szmokingot veszünk?

— Persze, hogy szmokingot. Végre, csakhogy megjött az eszed. Itthon vacsorázunk és úgy tizenegy felé felszedelőzködünk.

Elemér kezet nyujtott unokaöccsének.

— Köszönöm. Te vagy az én egyetlen barátom.

IV.

Eljött az este. Az utolsó. A két úr kettesben vacsorázott. Vacsora közben hozták Gizella aznapi táviratát. A hosszú távirat közölte, hogy ma már nem érdemes telefonra költekezni, beszélni nem fognak, de Elemér ne menjen sehová, hanem szépen maradjon otthon. Elemér elolvasta a táviratot, átnyujtotta Tibornak és huncutul kacsintott hozzá. Jó kedve volt, már vacsora alatt szorgalmasan iszogatott.

— Te, Tibor, — mondta, — remek kedvem van. Csak legénykoromban volt ilyen jó kedvem. Máris szeretnék indulni.

— Nem, annak nincs értelme. Először is: ilyen korán még semmiféle rendes helyiségben nincs élet. Másodszor: tanácsos lesz a személyzetet lefektetni. Felesleges az inasodnak tudni, hogy elmentél hazulról.

— Igazad van. Remek ember vagy, Tiborkám, te vagy az én egyetlen barátom. Mikor indulunk?

— Féltizenkettőkor.

Ekkor volt tíz óra. Elemér, mikor befejezték az étkezést, az inast aludni küldte. Aztán Tiborral elkezdett sakkozni, hogy a várakozás unalmas idejét agyonüsse. Negyedtizenkettőkor váratlanul megszólalt a telefon. A külföldi jelentkezés jellegzetes, nagyobb csengésével.

— Ez Gizella! — kiáltott a báró.

Valóban ő volt.

— Halló, te vagy, mucikám? Itt Gizella. Mégis meggondoltam és felhívtalak. Jól viselted magad egész nap?

— Halló. Hogyne. Sokat tárgyaltam. Olyan fáradt vagyok, mint a kutya. Mindjárt le is fekszem. De hogy van az, hogy te még nem ültél vonatra?

— Repülővel megyek. Gyere ki elém a repülőtérre. Most még fennmaradsz?

— Ó dehogy. Azonnal lefekszem.

— Halló! Az nagyon helyes. Megmondhatom, hogy ha nem találtalak volna otthon, borzasztó botrányt csaptam volna. Halló! Hát pá, mucikám, feküdj le. Viszontlátásra!

Elemér letette a kagylót. Akkorát ugrott örömében, mint a bakkecske.

— Nagyszerű! Most azonnal mehetünk!

De Tibor bölcsen ingatta a fejét.

— Nem megyünk, fiam. Te csak mindenben hallgass énrám. Látod, milyen jó, hogy még nem mentünk el? Én sejtettem, hogy Gizella azzal a távirattal csak kelepcébe akart csalni és biztosan felhív. Lélektan dolga ez, fiam. Bízd csak rám. Most még várunk.

A báró csodálkozott ugyan, de szót fogadott. Visszaült sakkozni. Türelmetlen volt, gyakran órájára pillantott. De Tibor minduntalan nyugalomra intette. És ime: pontosan éjfélkor megint megszólalt a telefon.

— Látod, — ugrott fel diadallal Tibor, — ez ő. Beszélj álmos hangon.

Elemér felvette a kagylót. Igyekezett álmos hangon beszélni.

— Halló, én vagyok, drágám. Valami baj van?

— Halló, nincs semmi, mucikám, csak nem tudtam elaludni és hallani akartam a hangodat. Remélem, te sem aludtál még.

— Aludtam, angyalom, de az nem baj. Majd elalszom rögtön megint. A telefon itt van az ágyam mellett.

— Halló, jól van, mucikám, aludjál. Viszontlátásra holnap.

Elemér letette a kagylót és Tiborra nézett. Mélységes csodálattal.

— Neked ördögöd van, te Tibor.

— Ó Istenkém, egy kis lélektan. És most aztán csakugyan mehetünk!

Lábujjhegyen mentek ki a villa kapuján.

V.

Reggel negyedhatkor jöttek haza. Elemér dúdolva vetkezett. Közben megállt és behúnyt szemmel idézte fel magában a nagy lumpolás egyes részleteit. Különösen azt a vöröshajú kis táncosnőt, aki olyan csiklandósan tudott nevetni.

— De szép lány volt, — tünődött Elemér, — a kutyafáját neki, de szép lány volt.

Ekkor az éjjeliszekrényre esett pillantása. Annak lapján cédula várakozott rá inasa írásával. Meglepetve kapta fel. És ezt olvasta: „Méltóságos Urám!

Reggel félháromkor a Mélt. Asszony telefonált Párisból, hogy költsem fel a Mélt. Báró urat, de nem tetszett az ágyban lenni és a Mélt. Asszony azt üzeni, hogy azonnal tessék felhívni, ha haza tetszik jönni."

Elemér maga elé meredt. Mámoros gondolatai csak nehezen fogadták be a borzasztó valóságot. De aztán földhöz vágta a cédulát és kacskaringós káromkodásba tört ki. Tibort becsmérelte a káromkodással.

— Lélektan, — dühöngött, — még azt mondta, hogy lélektan!

Topogott egy helyben, aztán dühösen elindult a vendégszoba felé. Nem is kopogtatott, csak felszakította az ajtót.

— Gizella telefonált félháromkor.

— Micsoda?

— Igen, félháromkor. A lélektannal igazad lehet, de hogy minden férfi egyformán hülye, az bizonyos. Szervusz.

MYLADY ÉS ÖCSÉMURAM

Hajdanában, a magyar betűvetés ifjúkorában, az íróember óvatosan azt írta az elmondandó történet címe alá: „Igaz történet, élő személyekkel." Akkoriban a ténybeli igazság jobb valuta volt, mint a teremtő fantázia. Ma az olyan írót magasztaljuk, akinek leleményes meseszövése van. Akkoriban az író kézzel-lábbal igyekezett védekezni ama kényelmetlen látszat ellen, hogy mondókáját csak úgy az ujjából szopta. Ma az író kézzel-lábbal igyekszik védekezni az ellen a vád ellen, hogy nem irodalmat ír, hanem riportot.

Én bizony nem védekezem. Megmondom szépen, becsületesen: történetem igaz történet, élő személyekkel. Ha itt-ott szándékosan ferde vonalat rajzol a ceruzám egyenes helyett, az csak azért van, hogy útját vágjam a találgatásnak. Nem szeretném, ha rajtam száradna, hogy pletykázom. Mylady joggal rossz néven vehetné. Öcsémuram pedig még provokálni is képes volna.

Londonban kezdődik a történet. A Waldorf-szálló halljában találkoztam Gyurkával, régi pajtásommal. Gyurka nekem szegről-végről még rokonom is, ha nagyon firtatjuk. Amolyan harminc táján járó, feltűnően jóképű gyerek, és akármilyen ele-

gáns, még mindig maradt benne valami kis vidéki öcsémuram vonás, ha másban nem, hát jó nyírségi beszédében, amelynek olyan íze van, mint a paprikás csirkének. Mert vidéken nevelkedett Gyurka és csak meglett korára került Pestre. Bankhivatalnok lett belőle és mivel eszes gyerek, jól beszél nyelveket és örmény módra érti a pénzügyeket, a bankjában nagyon szeretik.

Én is szeretem. Ennélfogva igen megörültem, hogy ilyen pogány messzeségben, Londonban, egyszer csak belém szalad. Nagy örömmel akarom üdvözölni, hát ő erre lihegve tovább szalad a lift felé, csak úgy hátraveti:

— Szervusz, pardon, rohanok.

Ejnye, kutyateremtette, gondolom magamban, milyen szemtelen kölyök lett ez a Gyurka, annyit már igazán megtehetne, hogy megálljon kezet fogni. Na megállj, majd összeteremtelek, ha találkozom veled, nézze meg az ember, igazán nem vagyok már olyan fiatal, hogy az ilyen Gyurkáktól egy odavetett szervuszt elfogadjak.

Mire ébredek másnap reggel? Gyurka ott ül az ágyam szélén. Éppen rá akarok kezdeni, hogy pirongassam, mikor megindul belőle a szó, mint a Niagarából.

— Szervusz, ébredj már fel, életbevágó mondanivalóm van. Tegnap nem tudtam veled megállni, mert éppen ment fel a liften.

— Kicsoda?

— Éppen azt akarom elmondani. Szerelmes vagyok.

— Nem először hallom.

— De először igaz. Olyan szerelmes vagyok, mint egy állat. Négy napja. Négy nappal ezelőtt a Covent Gardenben voltam, igen drága volt a jegy, de egyszer van szabadságom egy esztendőben, hát gondoltam, vigye el az ördög. Három székkel odébb ott ült egy hölgy, barátom. Ahogy én azt a hölgyet megláttam, mintha villamosáram szaladt volna keresztül rajtam. Olyan szépet te még nem láttál. Az valami elmondhatatlan, hogy milyen szép. Játszhattak éntőlem egész este akármit abban a színházban, én abból se nem láttam, se nem hallottam semmit. Csak néztem, mint a bolond. Persze, lehetőleg nem feltűnően, mert azt mindjárt láttam, hogy úrinő. Már csak arról is, hogy nem volt hajlandó észrevenni engem. Előadás után igyekeztem a nyomában maradni és csakugyan sikerült is úgy elcsípni egy taxit, hogy közvetlen mögötte következtem az induló kocsik közt. Meghagytam a sofőrnek, hogy akárhová megy az előző kocsi, ő csak menjen utána. Mit gondolsz, hova ment?

— Sejtelmem sincs.

— Pont ide, ebbe a szállóba. Egyenest ment a portáshoz a kulcsáért és indult fel a szobájába. Nosza, nekiestem a portásnak, hogy ki ez a hölgy. De az csak annyit tudott, hogy angol vidéki hölgy, Lady Ashburne a neve és a személyi adatai között az van, hogy özvegy.

— Éljen.

— Én is azt mondtam, de a dolog nem ilyen egyszerű. Mert ha csak kurizálni akarnék neki, már régóta odaszemtelenkedtem volna hozzá! De szerelmes vagyok, pajtás. Mint egy ló. Tudod mi az? Mint egy ló.

— Őszintén szólva, nem ismerem a szerelmes lovak lelki világát. Megengeded, hogy közben felkeljek?

— Parancsolj. Szóval bődületesen szerelmes vagyok az illetőbe. Ha meglátom, elkezd reszketni a térdem és érzem, hogy minden vérem az arcomba szalad. Azonkívül egész biztosan megbotlom, vagy feldöntök valamit, ha ő jelen van. Ha meg nincs jelen, akkor vége a világnak. Te, ha ez a nő nem lesz az enyém, akkor nagyon csúnya világ lesz. Azt éppen nem mondom, hogy agyonlövöm magam, de majdnemhogy mondhatnám.

— Ne beszélj marhaságokat. Nem tudsz róla más közelebbit?

— Dehogy nem. Igen sokat. Fel volt nekem írva pontosan egy cédulára a napi beosztásom British Museummal, meg Tate-Galleryvel, de nem mentem sehova. Ennek az asszonynak az árnyéka vagyok. Kiderítettem olyan regényes utánjárással, hogy azt egy félórába tellenék elmondani, számos adatot. Tudom, hogy az ura két éve halt meg. Tudom, hogy Gladys a keresztneve. Tudom, hogy szerény vagyona van, de gond nélkül tud élni. Tudom, hogy Párisba készül. Tudom, hogy egy ismerős házaspárral volt folyton együtt, de azok éppen a

Covent Garden napján utaztak el Amerikába. Azt is tudom, hogy senki meg nem látogatja, mindenüvé egyedül megy. Minden lépését tudom.

— Most például?

— Most például alszik. Még csak nyolc óra. Kilencre rendelte a teát a szobájába. Ma délre asztalt rendelt itt az étteremben, én máris lefoglaltam a szomszéd asztalt. Akarsz velem enni?

— De mennyire.

— Hát akkor most rohanok. Virágot akarok küldeni neki névtelenül, aztán szeretnék kapcsolatot létesíteni a szálló telefonos kisasszonyával és a liftes fiúkkal is volna valami beszélni valóm. Nagyon nehéz sor ez, pajtás. Tegnap a Gaiety-színházba ment és én már nem kaptam jegyet. Az utcán vártam meg az előadás végét. Na szervusz, pont fél egykor eszünk.

Máris rohant Gyurka virágot venni. Fél egykor pontosan megjelentem az étteremben. Gyurka öcsémuram már ott volt és izgatottan toporzékolt. De az imádott hölgy még nem tünt fel. Jó negyedóra mulva megjött. Gyurka előbb olyan fehér lett, mint az elébe rakott tányér, majd olyan piros, mint a tányérra rakott hollandi sajtnak a héjja.

Meg tudtam érteni. Bűbájos, édes jószág volt az a hölgy csakugyan, aki így megőrjítette. Huszonöt éves lehetett, szőke volt, fínom, nagyon elegáns. És úgy viselkedett, hogy muszáj volt rajta meglátni a dámát. Halkan gratuláltam Gyurkának az ízléséhez.

De bármilyen diszkréten viselkedett mylady, egy pillantását mégis elfogtam. Lopva ránézett Gyurkára. De úgy nézett rá, hogy abból lehetetlen volt meg nem látni a komoly érdeklődést. Mondtam Gyurkának. Hallgatta szomjasan, de nem hitte.

— Csak vigasztalni akarsz.

És még jobban elkeseredett. Szinte fel sem merte emelni a szemét. Szerettem volna összecsapni a kezemet. Ez lett Gyurkából, az elvetemedett szoknyavadászból, a híres megszólítóból, a legvakmerőbb bemutatkozóból?

— Nem tehetek róla, — mondta szinte sírva, — szerelmes vagyok. Halálosan szerelmes vagyok. A hóhér esete ez, mikor akasztani viszik.

Mikor mylady elment, Gyurka úgy nézett utána, mint a sóvárgás maga. Aztán várt két másodpercet, felpattant és ment utána. De illő távolból. Aznap nem láttam többet.

Másnap reggel megint Gyurka ébresztett fel. A hozzászólásomra volt szüksége. A portás ugyanis diszkréten közölte Gyurkával, hogy mylady érdeklődött utána. Mylady odament a portáshoz és ezt kérdezte tőle: „Mondja, nem Mr. Webbs az az úr, aki most a lift felé megy?“ Mire a portás azt felelte, hogy nem, az illető egy magyar vendég, bizonyos George de Pataky. „Akkor tévedtem“, — felelte mylady.

— Remélem, örülsz, — jegyeztem meg erre.

— Fenét örülök. Mert ha eddig talán rámnézett, most már biztos, hogy csak azért nézett, mert összetévesztett valakivel. És miután megtudta, hogy

nem én vagyok az a Webbs, most már fütyülni sem fog rám. Sőt az is lehet, hogy tiszta hazugság az egész és csak a portás találta ki, hogy megszolgálja a borravalót. Cudar nagy borravalót adtam neki.

Gyurka mód nélkül el volt keseredve. Próbáltam lelket önteni bele. Rábeszéltem, hogy hívja fel myladyt telefonon.

— Hogy képzelsz olyat? Leteszi a kagylót, soha többé nem merek a szeme elé kerülni és vége mindennek.

— Hát akkor írj neki levelet.

— Hogy képzelsz olyat? Eldobja és neveletlen szamárnak fog tartani. Mindent elrontok. Eh, bele fogok én ebbe pusztulni. Most már aludni sem tudok. Minek is jöttem ide, Londonba. Szép nyugodtan éltem otthon, kellett ez nekem? Most megvert a jó Isten egész életemre.

Azzal nem is köszönt Gyurka, kifutott a szobámból, bevágta az ajtót. De tíz perc mulva felhívott telefonon.

— Mikor utazol?

— Vasárnap délben megyek Párisba.

— Éljen. Remek. Együtt megyünk. Ő is akkor megy. Most tudtam meg a portástól. Szervusz, sietek.

Ekkor péntek volt. Vasárnapig több ízben láttam myladyt. Mindannyiszor akkorákat nézett Gyurkára, hogy tökkel ütött szamár volt, aki ebben észre nem vette a feltűnő érdeklődést. Szombaton mylady egy szál piros szegfűt tűzött ki, mert aznap reggel

Gyurka egy rettenetes nagyságú piros szegfű-csokrot küldött névtelenül a szobájába.

— Ez sem elég neked, te buta, — izgattam Gyurkát, — eredj oda és mutatkozz be. Eredj oda.

— Megőrültél, — förmedt rám Gyurka, — egy úrinőhöz? Hogy botrány legyen? Nem merek.

Mylady elment mellettünk. Alig észrevehető, csúfondáros kis mosollyal. Gyurka majd megőrült a szerelemtől. De nem mert odalépni.

Vasárnap elutaztunk. A vonaton nem láttuk myladyt. Gyurka megesküdött, hogy azonnal visszautazik Londonba. De erről a szándékáról rögtön letett, mert Folkestoneban az útlevélvizsgálatnál feltűnt a hölgy. Csak egy pillanatra. Angol útlevele volt és azonnal végzett. A mi magyar útlevelünkkel még piszmogni kellett egy darabig.

De a hajón megint felfedeztük. Ott ült egy lócán. A lócán volt még hely négy embernek is.

— Gyere oda, — szóltam Gyurkának.

— Nem merek. Rögtön felkel és elmegy. És akkor én szégyenemben a tengerbe ugrok.

Faképnél hagytam Gyurkát, odamentem magam. Leültem. Mylady pillantása Gyurkát kereste. Gyurka gyáván lődörgött tíz lépésnyi távolságban. Erre már megmérgesedtem. Angolul odakiáltottam neki:

— Gyere ide, valamit akarok mondani!

Öcsémuram tétovázott. Elsápadt. Elpirult. Majd tántorgó léptekkel, mondhatnám: hebegő léptekkel nagynehezen odajött. Megállt két lépésre. Rákiáltottam:

— Ülj ide mellém azonnal.

Mylady az arca elé kapta az angol illusztrált lapot, hogy nevetését ne lássuk. Gyurka tehetetlen báb gyanánt leült. Én fel akartam kelni. Gondoltam: most már egymás mellett ülnek, majd csak lesz valami. De Gyurka megragadta a karomat és odasúgott:

— Ha most elmégy, megöllek.

Maradtam. Ott ültünk hárman, némán, jó darabig. Ekkor mylady elővett a táskájából egy kis arany cigarettatárcát, kivett belőle egy cigarettát, a szájába tette és várakozóan körülnézett.

— Te, — súgtam Gyurkának, — ha nem adsz neki tüzet, belédrugok.

Gyurka elévette az öngyujtóját, valamit hebegett és tűzzel akart szolgálni myladynek. De úgy reszketett a keze és különben is fújt a szél, hogy képtelen volt az öngyujtót meggyujtani. Ez így tartott egy jó darabig. Mylady odahajlott és tartotta a cigarettát, de az nem gyult meg.

— Kicsoda maga? — kérdezte ekkor mylady kedvesen, gúnyosan és vidáman.

Gyurka dadogva bemutatkozott.

— Na végre, — szólt mylady.

Azzal benyult a táskájába, gyujtót vett elő és kényelmesen rágyujtott. Én ekkor már felálltam és kezdtem elsompolyogni. Egy negyedóra mulva messzibbről odalestem. Mély társalgásba merültek. A kijáratnál aztán közelükbe kerültem, mert a csomagjainkat egy helyre raktuk. Gyurka szemtelenül intett, hogy tűnjek el. Terhére voltam. Bölcsen

odébb állottam csomagjaimmal, s a calaisi kikötőben más kupéba szálltam.

Párisba érkezvén nem is láttam őket. A szállóban Gyurka nem jelentkezett, noha megmondtam neki előre, hol fogok lakni.

Négy nap mulva a Grand Veneur nevű vendéglőben vacsoráztam párisi barátaimmal. Kis lugasok vannak ott, idilli fülkék kisebb társaságok számára. Mikor távoztunk, ott ültek az egyik lugasban mylady és öcsémuram. Abban a pillanatban rebbentek szét. Öcsémuram szája tele volt mázolva rúzzsal.

Ma aztán táviratot kaptam Gyurkától. Közli, hogy vőlegény. Szeptemberben esküsznek, itt, Budapesten. Önök is meg fogják ismerni myladyt. Nagyon, nagyon szép asszony, előre megmondhatom.

A MŰZSA

I.

Ezelőtt húsz évvel.

Gransky báróné, született Szentteleky Anna grófnő, harmadmagával lóháton poroszkált a Stefánia-úton. Kora reggeli lovaglásáról tért hazafelé férjével és Orczy báróval.

— Ja igaz, — mondta Orczy az István-út táján, — valamit akartam mondani magának, Anna. Holnap eljöhetne maga is a nővéremhez teára. Az a roppant érdekes ember lesz ott, akiről már annyit beszéltem.

— Miféle érdekes ember? — figyelt fel a kicsiny, de annál szőkébb Anna grófnő.

— Rácz Endre nevezetű, az a tanár. Akiről már mondtam, hogy milyen érdekes filozófiai dolgokat tud magyarázni.

— Ja igen, emlékszem. De mit érdekel engem a filozófia? Az unalmas és pláne egy tanártól. Miért ismerkedjem én meg egy tanárral? Bámulatos dolgokba akar maga belevinni, drága Mihály.

— Bocsánat, — szólt kissé sértődött hangon Orczy, — akár tanár, akár nem tanár, nekem nagyon jó barátom. Óriási tehetség. Az ismeretségével

mindenki csak nyerhet. Valaha világhírű ember lesz. Hiába néz rám ilyen csúfondárosan, világhírű ember lesz. Én nem erőszakolom, hogy megismerkedjék vele, csak éppen gondoltam, hogy érdekelni fogja magát. Ez pedig ritka alkalom, mert sohasem jár társaságba. Nem lehet rávenni, hogy emberek közé menjen. Holnap délután is csak azért jön el a nővéremhez, mert ez az utolsó napja Pesten. Holnapután indul a frontra.

A szép asszony kicsit habozott. Kedvetlenül kérdezte:

— És híres ember ez a maga barátja?

— Egyáltalán nem. A kutya sem tud róla. Legfeljebb néhány akadémiai szakember. Egy nagy kötete megjelent ugyan, amelyet az én segítségemmel ő maga adott ki, de azt persze nem veszi senki. A lapok agyonhallgatták. Ott állnak a kötetek százszámra a lakásán. Ha nincs kedve eljönni, legalább olvassa el azt a könyvet. Maga legfeljebb a hatodik ember lesz az országban, aki elolvasta. Majd küldetek magának belőle.

— Egy ismeretlen filozófiai könyvet olvassak egy névtelen embertől? Maga igazán különös ember, Mihály. De csak küldje el. A teára nem mehetek, most jut eszembe, hogy a szabónőhöz megyek holnap délután.

Orczy nem erőszakolta tovább az ismerkedést. Harmadnap Anna grófnő palotájába egy könyv érkezett. Vaskos kötet. „Lélek és szépség", írta Rácz Endre. Ajánlás is volt benne a szerző kézírásával: „Az egyetlen asszonynak, aki olvassa." Anna grófnő

félretette, mert előbb telefonálni akart valakinek. A telefon után pedig elfelejtette. Különben is únta volna felvágni.

Két hét múlva ez a Rácz Endre megjelent a veszteséglistán a halottak között. A lapok két-három sort szántak rá.

II.

Ezelőtt tizenöt évvel.

Orczy Mihály báró, mint ismeretes, a harctéren szerzett betegségében meghalt. Zűrzavaros időkre esett halála. Oldalági rokonai, akikre hatalmas vagyona esett, végrendeletében azt az utolsó akaratot találták, hogy a hagyaték közt fellelhető, mintegy hat kötetre terjedő kéziratot, egy bizonyos néhai Rácz Endre nevű fiatal tudós írásait, adassék ki ezer példányban magyarul és ezer példányban németül. Szerepelt a végrendelet mellékleteképpen egy névsor is, magyar és külföldi tudósoké, akiknek az örökösök kötelesek voltak elküldeni a könyveket.

A könyvek, mivel az örökség átvétele ezek megjelenésétől függött, megjelentek. Olcsó nyomdában, csúnya rotációspapíron. De azért itt-ott megjelent róluk egy-egy tudósítás. Többnyire így végződtek a közlemények: „A részletes méltatásra még visszatérünk." Egyetlen napilapnak jutott eszébe, hogy a boldogult báró örököseihez kérdést intézzen Rácz Endre felől. Az örökösök el is mondták, amit tudtak: tanárember volt ez a Rácz, a bárónak szoros barátság fűzte, legtöbbet Gransky báróné tudna róla mon-

dani, mert Orczy Mihály akkoriban mindennapos volt a Gransky-háznál.

A hírlapíró felkereste Anna grófnét. Csak harmadszori jelentkezésre tudott hozzá bejutni.

— Rácz... Rácz... várjon csak... Rémlik nekem, hogy szegény Mihály emlegette. Talán össze is jöttünk. Tudja, szegény Mihály rendkívül fogékony volt kulturális dolgok iránt, amelyekre én szoktattam rá. Általában maguk nem tudják, ki volt ő. Ezt senki más nem tudja, csak én. Ismertem a lelke minden rezzenését, minden olvasmányát előbb én olvastam, aztán odaadtam neki, aztán megbeszéltük a dolgokat. Az emberek nem is tudnak egy ilyen hallatlan, egy ilyen fenkölt barátságot elképzelni, mint a miénk volt...

— Bocsánat, grófnő, de erről a Ráczról kegyeskedjék inkább...

— Rácz? Istenem, azok egyike volt, akikre szegény Mihályt figyelmeztettem. Majd szétnézek a dolgaim között és ha találok valami adatot, megtelefonálom önnek.

A hírlapíró elégedetlen arccal távozott, Anna grófnő pedig azonnal elfelejtette az egészet. De ugyanaznap délután történt, hogy kiselejtezte régi könyveit, hadd menjen a padlásra, ami nem kell. És megtalálta a hajdani Rácz-kötetet, benne az ajánlást. Meglepetten olvasta. Sehogysem tudott visszaemlékezni a könyv történetére. Hiszen annyi minden történt öt év alatt. Mindenesetre gyorsan felvágta a könyvet és telefonált a hírlapírónak. Az már

másnap eljött. Ámulva nézte a dedikációt: „Az egyetlen asszonynak, aki olvassa."

— Hogyan kell ezt érteni, ha szabad megkérdeznem?

— Édes Istenem, — vont vállat mosolyogva a grófnő, — ez a derék jó Rácz olyan rajongó természetű ember volt. Szeretett engem úgy nevezni, hogy „az egyetlen asszony".

— Úgy. Van tudomása arról grófnőnek, hogy Rácz Endre a könyv ajánlásának dátuma után két héttel hősi halált halt?

Anna egy pillantig gondolkozott. Aztán kivágta:

— Hogyne volna. De erről a tragikus dologról nem szeretek beszélni. Szegénynek komoly oka volt, hogy a frontra kívánkozzék. Régi dolgok, hagyjuk ezeket.

A hírlapíró most már izgatott örömmel rohant el. Lapja nagy cikket hozott a következő vasárnapon. „A tündérszép mágnásasszony és a névtelen fiatal lángelme hófehér regénye." A sorok között érezhető volt, hogy a grófnő és Orczy báró mély barátsága tragikus helyzetbe hozta az ifjú zsenit, aki a báró legjobb barátja volt. Mindenáron a halált kereste, mint egyetlen megoldást. Kiment a harctérre és úgyszólván öngyilkosságot követett el. A megrázó lelki dráma titkos rugóit egyetlen asszony ismeri csak, de az nem beszél.

Anna grófnő érdeklődve olvasta a cikket és nekifogott a könyvnek, hogy elolvassa. A tizedik oldalnál abbahagyta. Nem értett belőle semmit.

III.

Ezelőtt öt évvel.

Mindnyájan emlékszünk, mekkora esemény volt, mikor Sir Henry Grubble a Harvard-egyetemen egy álló félesztendőn át ismertette a nagy magyar lángelmét, Rácz Endrét, az új világszemlélet megalapítóját, akinek hátrahagyott műveit egy silány német fordítás segítségével ismerte meg, sajátmaga lefordította angolra és ki is adatta. Az egész tudományos világ felfigyelt. A magyar lapok hasábos közleményeket szenteltek a halála után felfedezett nagy magyarnak. Az a budapesti kiadócég, amely a magyarnyelvű nemzeti díszkiadást megrendezte, nyomozást indított, hogy a szerzői jog dolgában kivel kell tárgyalni. Rácz Endrének örökösei nem maradtak. De jelentkeztek Orczy báró örökösei és a végrendelettel igyekeztek igazolni, hogy a szerzői jog felett a báró rendelkezett, ennélfogva ők azt is örökölték. A cég kutatásai rövidesen Anna grófnőhöz vezettek.

— Az Orczy-örökösök? — kérdezte ő lenézően, — ugyan mit tudnak az Orczy-örökösök? Még maga Mihály báró sem tudott sokat róla, hiszen csak az én kérésemre vette be a Rácz-dolgok kiadását a végrendeletébe. Én nem szeretek beszélni, de ha kényszeríteni fognak, akkor beszélek. Hogy ki keres a könyvön, az engem nem érdekel. De érdekel annak a zseniális embernek emléke, akinek én mutattam meg a méltó utat. Az emberek nem is tudnak

egy ilyen hallatlan, egy ilyen fenkölt barátságot elképzelni, mint a miénk volt...

— Bocsánat, — szólt a kiadócég vezérigazgatója, — mi a díszkiadás után szeretnők megiratni Rácz Endre életrajzát. Meg is bíztunk egy kitűnő fiatal írót, hogy a felkutatható anyagot gyüjtse össze. Nem engedné meg grófnő, hogy ez a munkatársunk felkeresse?

Anna grófnő egy kicsit hallgatott. Aztán megrázta aranyszőke fejét.

— Így nem jó lesz. Az a fiatalember csak szedjen össze mindent, amit tud, aztán a kész anyagot adja ide. Azt majd én ellátom jegyzeteimmel. És pótlólag talán el is mondok egyetmást, amit jónak látok.

A vezérigazgató hálásan megköszönte a grófnőnek a magyar kultúra iránt tanusított jóságát. Miután megcsodálta a fekete, faragott ládában őrzött kötetet „az egyetlen asszonynak" szóló ajánlással, hódolva eltávozott.

Három hónap mulva Anna grófnő megkapta az anyagot. Belemerült. Olvasta, olvasta és kirajzolódott előtte egy szikár, magas, kékszemű, hallgatag ember alakja. Ifjúkora Lőcsén. Egyetemi évei Kolozsvárott. Tanárkodása Brassóban és Budapesten. Emlékezetes villamos-balesete. Megismerkedése Orczy báróval. Satöbbi.

Harmadnap fogadta a fiatal írót.

— Gratulálok, a munka pontos és megbízható. Csak az utolsó hónapokról nincs eléggé informálva.

Tudnia kell, hogy Endre el akart engem venni feleségül. Én hónapokig vívódtam. Nem társadalmi előítéletekkel, amelyekkel én sohasem törődtem. Hiszen szegény Endre egész oeuvreje, egész világnézete, amelyrek kialakulásában nekem annyi részem van...

— Bocsánat, grófnő, Rácz Endrére nézve a külföldi kutatók is megegyeznek abban, hogy ő arisztokratikus lélek volt.

— Természetes, hogy az volt. Hogyan értett volna meg engem máskülönben? Hagyja, kérem, befejezni, amit mondok. Az én vívódásomnak az volt az oka, hogy részint a férjem mellett kellett maradnom, akit szerettem és aki nélkülem nem tudott volna élni, másrészt éreztem a roppant felelősséget, amely engem terhel, ha Endrét, ezt a korszakalkotó lángelmét, veszni hagyom. Az egyszerűen leírhatatlan, mit szenvedtem hónapokon át. Végre ő döntött. Tudtomon kívül ment ki a frontra. Én már csak onnan kaptam értesítést. Tábori lapon.

— Megvan az a tábori lap?

— Ezt hagyjuk. Szóval meg kell írnia, nagyon ki kell domborítania, hogy én mit szenvedtem. De életem eredménye megvan és soha el nem pusztulhat többé. Azokat a köteteket mégis én adtam a művelt világnak. Nélkülem Endre azokat soha meg nem írta volna. Remélem, az életrajz kéziratát látni fogom, mielőtt megjelenik.

— Okvetlenül. Ha valakinek joga van látni, az a grófné.

IV.

Ma. Beszélgetés két előkelő hölgy között.

— Mit szólsz: Anna megírja a memoárjait. Háromezer dollárt kap.

— Én csak kétezret hallottam.

— Hát kétezer. Az is nagy pénz. Bámulatos nő ez az Anna. Most már belátom, hogy félreismertem. Éveken át mindig azt hittem róla, hogy folyton hazudik, egy szavát sem lehet hinni. Most kiderül, hogy nem hazudik, hanem pokoli módon zárkózott. Ezt az egész Rácz-regényt senki sem tudta. Pedig mikor ez lejátszódott, húsz éve, nap-nap után együtt voltam vele. Soha erről a Ráczról, aki meghalt miatta, és akivel őrült szerelemben voltak, nem hallottam egy szót sem.

— Őrült szerelem, az talán sok. Lelki barátság volt.

— Ugyan ne légy naív. Az ura miatt szépíti. Megesküszöm neked, hogy szabályos, rendes, őrült szerelem volt.

— Lehet. Én csak azt nem értem, hogy ez az Anna soha nem megy színházba, soha egy képet meg nem néz, soha egy könyvet el nem olvas, soha zenéhez nem értett, és mégis magába tudott bolondítani egy ilyen zseniális embert, mint ez a Rácz volt. Mert hiszen ma is csinos, harmincnyolcéves korára, nem mondom...

— Harminckilenc.

— Hát harminckilenc. Szóval ma is csinos, nem mondom, bár nekem túlkicsiny és elég molett is. De azért el tudom képzelni, hogy valakinek nagyon tetszik. De hogyan csinálta szellemileg? Ezt nem értem. Te érted?

— Nem. Megfejthetetlen. Az ura mit szól az egészhez?

— Mit szólna? Határtalanul büszke. Ráiratott újabb négyezer holdat. Ügyes asszony, nem kell félteni. Szervusz.

— Szervusz.

ÖRÖKRE

I.

A leány összerezzent és gyorsan visszahúzódott a csalitba. A szíve eszeveszetten dobogott. Mozdulatlanul, némán várt egy darabig. Még a szemét is behúnyta. Várta a döfést meztelen hátába. Vajjon milyen lehet meghalni? A kővégű dárda hegye recsegve beleszalad a testbe, nyomán elkezd ömleni a vér. Bizonyosan nagyon fáj. A medve rettenetesen ordít és hörög ilyenkor. Mikor összeomlik és eldől, görcsösen rúg még a lábával, aztán elcsendesedik.

Nagysokára kinyitotta a szemét. Aztán felemelte a fejét és óvatosan megmozdította. A halál nem jött. Úgy látszik, a zaj nem üldözőket jelentett volt. Talán valami bujkáló vadállat csörtetett keresztül a bokrokon, az ijesztette meg. Lassanként felegyenesedett. Mély csend hallgatott a rengetegben. Csak egy harkály kopogott a fán. Semmi nesz.

Megdörzsölte sötétbarna lábszárait, amelyeket égetett a csalán. A szíve dobogása csendesedett. Él, szökhetik tovább. Ha a törzsbeliek nem vették észre, hogy otthon hiányzik, nem is üldözik. És mehet tovább a völgy széléig, ott fel kell kapaszkodnia a kopasztetejű hegyoldalba, aztán a sziklás részen túl

kinyílik az erdő sűrűje s messzire ellátni a túlsó völgybe. Ott, az éren túl, szokott üldögélni az idegen törzsbeli legény.

Ahogy felmerült gondolatában az idegen törzsbeli legény, megremegett a válla. Mióta is nézik egymást? Egyszer volt hó azóta. A rengetegben találkoztak először, mind a kettő eltévedt. Ahogy a kúszónövényektől zöldellő fatörzsek közt megpillantották egymást, megdöbbenve, földbegyökerezve állt meg mind a kettő. Szájuk nyitva maradt. Csodálatos dolog volt.

Azóta sokszor lesték egymást. A legény egészen a patakig merészkedett s onnan kémlelt fel a barlangok felé, s ha a lány kijött a száradó hálókhoz tenni-venni, úgy füttyentett neki, mint a mormota. A lány felkapta a fejét és nézett a füttyszó irányába, amíg fel nem fedezte a lombok közül kandikáló orcát. Máskor pedig a lány vakmerően elosont hazulról, átcsörtetett a bozóton a túlsó völgyig, ahol az ér partjára láthatott. Füttyentett ő is, a legény feleszmélt. És megint csak nézték egymást kimondhatatlan szomjúsággal.

Jól tudták mind a ketten, hogy az életükkel játszanak. A két törzs között a folyó keleti partja jelentette az életet és a halált.

II.

A lány a tisztás széléig ért. Önkénytelen mozdulattal a nyakához nyult, ott van-e dús ékszere, a kagylókból való nyaklánc. Mert ahogy a sűrűn át-

tört a csapódó ágak között, az összefonódó iszalagok akadályain át, valami kósza gally beleakadhatott és letéphette. De nem: tapintó ujjai megérezték helyén az ékszert.

Akkor hasonfekve előre kúszott a magas fűben a legszélső tölgyig. Ott felkuporodott és lenézett az érhez. Szeretett volna felsíkoltani. Ott ült a legény a parton. Látni lehetett, mit csinál: lyukat fúrt a kőbaltába a nyél számára. A nádszálat odaillesztette a kődarabra, amelyre egy kis nedves homokot szórt és két tenyere között ügyes gyorsasággal sodorta a nádat, hogy annak köralakú éle tovább mélyessze az eddig fúrt vályút.

Nem, még nem kell füttyenteni. A lány még gyönyörködni akart benne, így, hír nélkül. Az arcában, a vállában, a boglyas hajában, a két izmos karjában. Nézte, nézte, a fűben guggolva. Boldogan nézte és szemét a boldogságtól könny futotta el.

Aztán mégis csak füttyentett. A legény egyszeriben összerezzent és felnézett. Kezében megállott a nádszál. Újabb fütty. A legény letette a nádat, felállott és izgatottan körülnézett. Törzse emberei közül senki sem volt a közelben. A lány felemelte barna karját. A legény gyorsan átgázolt az éren és jött az erdő felé.

A bokrok között vadul átölelték egymást. Azzal sem törődtek, hogy így álltukban valaki megláthatja ölelésüket. Nem szóltak semmit, csak egymás szemébe néztek és egymás arcát tenyérrel simogatták. Majd a legény kézenfogta a lányt és húzta maga után. Vitte, vitte, amíg a hegyoldalban egy barlang

nyílásához értek. Csak négykézláb lehetett ott bekúszni. Előbb bekúszott a legény, utána a leány. Bent kitágult az üresség, a leány tapintó keze medvebőrt érzett maga alatt. Rézsútosan lefelé mélyült a barlang.

Tudta, hogy innen soha többé nem fog elmenni. Tudta, hogy ez a halálát jelenti. Mert őt már megvette egy törzsbelije két vetőhálón, öt dárdahegyen és öt baltán. Napszállatra észre fogják venni hiányát, keresni fogják és előbb-utóbb rájönnek boldog búvóhelyére, s akkor megölik. A legény éppen úgy tudta ezt.

Megfogták egymás kezét a sötétben. Örökre.

III.

Az éjszakai erdőben két láthatatlan test mászott előre. Két meztelen férfi. Mind a kettőnek kőből való, élesre és hegyesre köszörült kés a szájában. Lassan, nesztelenül, biztos irányban kúsztak előre. Tudták, hogy merre kell menniök. A sötétben is láttak, mint a hiúz. Kúsztak a barlang felé.

A barlang mélyén, a medvebőrön, holtfáradtan aludt a pár. Hat nappal előbb a kutyájukat vérbe fagyva találták, mikor hazajöttek. Ott hevert a kutya, nem messze a barlangtól, ott volt a nagy kő is, amellyel valaki szétverte a fejét. A holt kutya körül vérnyomok voltak, megmart ember vérének nyomai. A nyomok messzire vezettek be az erdőbe, aztán eltűntek. A megharapott ember bizonyára be-

kötözte a sebet lapu-levéllel és kúszónövények fonalával. De jó munkát végzett. A barlang szája a széljárás ellen nyilt, a közeledők szimatát a kutya megérezte volna.

Azóta tudták, hogy a halál vár rájuk. Menekülni nem tudtak sehova. Kutyát, amely őrizze őket, nem szerezhettek újat. A férfi törzséhez sem fordulhattak, az asszony törzséhez sem. Néhány napig fölváltva őrizték egymás álmát, de most már kimerültek. Mély álomban ott feküdtek egymás mellett a medvebőrön. Álmukban olykor felnyögtek az álmukat is nyomasztó félelemtől. Kezük görcsösen fogta egymást.

Mikor a két ember megölte őket, nem is ébredtek fel. A testük is úgy maradt, ahogy feküdtek.

A gyilkosok óvatosan másztak hazafelé a sűrűben, szájukban a véres kőkés. A barlang mélyén a két halott görcsösen szorította egymás kezét.

IV.

A folyó mentén is, az ér mentén is sokszor, elképzelhetetlen sokszor leesett a hó és megint nyár lett. Az unokák aggokká nőttek, ezeknek unokái és ezeknek unokái is, elképzelhetetlen sok nemzedéken át.

És egyszer írtózatos áradás szakadt a vidékre. Nemcsak erre, igen távoli vidékekre is. Rettenetes tömegű, rohanó tenger csapott át a hegyek fölött.

A nagy ítélet iszapos rohanása egy szempillantás alatt megtöltötte a barlangot. Vastag sár tolult be a nyíláson. De a csontokat nem bolygatta fel. Olyan volt itt a széljárás, hogy számtalan esztendőn át hordta a barlangba a port. A két halott felett már vastag réteg feküdt. Az áradás erre sodorta rá az iszapot, s ők, a két csontváz, békén fogták egymás kezét a földben.

V.

Az őrgróf bányászai ércet kerestek. Szaporán dolgozott a csákány. A gödörből, amit kiástak, már nem látszott ki a fejük. Két bányász dolgozott itt, egy öreg meg egy fiatal.

Nem sziklás hegyek és patakos völgyek voltak itt már ekkor. Lankás, szelíd dombok vonalai hullámzottak a messze, messze látható tájon. A távolban ott látszott a gótikus kastély, ormán lengő lobogóval. Ezt nézte az alkimista, aki a gödör szélén állott és várta a bányászok dolgát. Babonás kristályüveget tartott a kezében. Ha abban a halványkék folyadék tejesedni kezd, megvan az arany. De únta folyton nézni, lassan ment a munka.

A fiatal bányász egy csákányvágás után megállt és kíváncsian lehajolt. Mozdulatára az öreg bányász is abbahagyta a munkát. És hogy mind a ketten abbahagyták, az alkimista lenézett hozzájuk.

— Mi az?

— Csontok, — felelte a fiatal bányász.

És lenyult, hogy felvegyen egy csontot. Az öreg bányász azonban megkapta a kezét. Az arcára rémület volt írva.

— Ne nyulj hozzá, embercsont! Ha hozzányulsz, a hetedik teliholdon innen meghalsz, velem együtt.

A fiatal bányász elsápadt és keresztet vetett. Az öreg is. Az öregnek valósággal vacogott a foga. Fényes napvilágnál úgy rettegett, mintha éjfélkor látta volna a környéken kísértő, híres, fejetlen asszonyt. Mind a két bányász felnézett a gödör szélén álló alkimistára Az öreg közben földet rúgott vissza a kifehérlő csontokra, hogy ne is láthassa senki.

Az alkimista lenézett rájuk, majd a kristályüvegre pillantott. Aztán vállat vont.

— Nem bánom, hagyjátok abba. Holnapra majd új horoszkópot csinálok.

A bányászok kimásztak a gödörből. Vállukra vetett csákánnyal indultak a távoli kastély felé. Mögöttük ballagott az alkimista, mély gondolatokba merülve.

A két holttest nyugodtan és örökkévalóan fogta egymás kezét a földben.

VI.

A főhadnagy izgatottan állott az ezredparancsnok előtt.

— Ezredes úr, én archeológus vagyok. Háború előtt itt, éppen ezen a ponton, ásatásokat kezdett a washingtoni múzeum egy bizottsága. A tudomány nevében kérem, ne itt ássuk be magunkat.

— Megbolondult maga, főhadnagy? Hiszen most háború van!

A főhadnagy szeme könnyes lett az izgalomtól. Összetette a két kezét, úgy rimánkodott:

— Ezredes úr, ezen a parton a tavalyi ásatás egy kutyacsontvázat talált. Hallatlan érdekes lelet, otthon van Washingtonban. Nem tarthatok itt régészeti szakelőadást, de az amerikai tudománynak hallatlan fontos érdeke, hogy itt ne ássunk. Kérve kérem, ezredes úr, tegyük a vonalat azon a majoron túl.

— De lássa be, hogy gyerekség, amit beszél. Ez a vidék pár nap mulva tűz alatt lesz. Akár mi ásunk futóárkot, akár a gránátosok ásnak tölcsért, az mindegy. Mi az, bolond maga? Sír? Egy főhadnagy sír?

— A tudomány, kérem... Ezredes úr ezt nem értheti. Ez olyan fontos lehet, mint a neandervölgyi ember.

Az ezredes vállat vont.

— Az ördög vigye el magát a pokolba a tudományával együtt. Majd telefonálok a tábornoknak, addig nem bánom, várjanak az emberek.

Az ezredes elment. Egy félóra mulva új parancs jött. Elmentek a majoron túlra. De jóformán el sem kezdték az állásokat, másnap megint új parancs jött. Előrenyomulás. A vidék elcsendesedett. A messzi ágyútűz nem is hallatszott ide. Csak néha berregett el az ódon gótikus romok felett egy repülőgép.

A föld méhében két csontkéz háborítatlanul fogta egymást.

VII.

Az ujságíró ásított. Hanyagul a szája elé tartotta a kezét, de azt is lustán.

— Azt hiszem, professzor úr, itt már nem lesz semmi érdekes ma éjjel.

A tanár vállat vont, nem felelt. Nem is nagyon figyelt ide, az ásatási napszámosok munkatempója izgatta. Október vége volt már és egy előre kijelölt nagy területtel el akart készülni még a hidegek beállta előtt. Ezért éjjel-nappal dolgoztatott. Ívlámpákat szereltetett a terület fölé, semmi pénzt nem kímélt. Tehette, mert nagyon gazdag ember volt és makacs kutató.

Egy asszisztens futva szaladt feléjük. Közben lihegve kiáltotta:

— Két kőbalta! És csontok!

A professzor futva megindult az ívlámpák tejszerű fényében. A lelet körül már csoport alakult. A professzor és az ujságíró átfurakodtak a nézőkön. Kiáltások hallatszottak: „Lámpákat ide! Bekapcsolni a négyes vezetékbe!"

A munkások félreállottak, a professzor két fiatal asszisztense kis, kézi ásóval letérdelt a lelet mellé. Azok szívdobogva dolgoztak. Egy férfi-csontváz részei kezdtek előtűnni. A csontdarabok mellől óvatosan szedték el a földet.

— Nem temető, — mondta a professzor meglepetten, — a szokott tárgyak hiányoznak, a csontváz fekvése is szokatlan.

Az egyik asszisztens már felegyenesedett, de a másik, amint a csontváz keze mellől még egy kis földet elvett, csodálkozva jobban odanézett: a férfikéznek sokkal több ujjperece volt, mint kellett volna. Tovább kapart és ásott, kimondhatatlan óvatossággal. És ahogy a többiek lélegzetvisszafojtva lesték, lassan előtüntek egy kisebb kéz csontjai, majd egy alsókar, egy felsőkar, egy váll, egy női medence. Végül egy női csontváz.

— Semmi tárgy? — kérdezte a professzor.

— Eddig semmi.

— Hát akkor most hagyjuk abba. Fél három van. A lelet fölé vitorlavásznat kérek, mert lehet, hogy eső lesz. Két őr itt marad. A munkások tovább dolgoznak a nyolcas parcellánál. Reggel hatkor váltás. Holnap a két csontvázat kiemeljük „in situ". Most menjünk, szerkesztő úr, útközben megmagyarázom a lelet fontosságát.

— Mi az, hogy „in situ", professzor úr?

— Ez régészeti műszó és azt jelenti, hogy a csontvázakat a földréteggel együtt eredeti lelőhelyzetükben emeljük ki. Igen érdekes probléma, hogy ez az emberpár, alighanem házaspár, hogyan került ilyen helyzetben a földbe. Holnap többet fogunk tudni.

Beszélgetve elhaladtak. A két asszisztens vízhatlan ponyvát feszített ki a két csontváz fölé. Azok fogták egymás kezét.

VIII.

A British Múzeum anyagot kért, illő csere ellenében Washingtontól. Hosszú és elkeseredett alkut jelentő levélváltás után az „in situ" kiásott emberpár Londonba került, két kínai váza pedig, amelyek hatalmas vagyont képviseltek, külön megbízottal átment Londonból Washingtonba.

Az üveg alatt ott fekszenek egymás mellett a férfi és a nő. Katalogizálva vannak. A katalógus megjegyzi, hogy mind a kettőnek bal mellkasán kőfegyvertől eredő sérülés nyomai láthatók. A nézők érdeklődve hajolnak az üveg fölé. Aztán véget ér a nap, a termek kiürülnek. Besötétedik. Éjszaka mély csönd van a múzeumban. Csak az inspekciós éjjeli őr lépései hangzanak olykor végig a kőkorszakfolyosón.

A két kéz fogja egymást a sötétben. Örökké és elmulhatatlanul.

ŐRNAGY ÉS KÖZLEGÉNY

Kurz őrnagy most jött vissza a szállására. A szobában is kapkodás volt, csomagolás, készülődés. És odakint is nyüzsgő izgalom dobogtatta egész Marosvásárhelyt, a város tele volt katonasággal, dübörgő ágyúkkal, vonuló szekerekkel, Bem tábornok éppen most indult el kocsin Erdőszentgyörgy felé. Minden izgult és mozgott, csak ez a közhonvéd állt mozdulatlanul az ajtóban, mint a cövek. Az volt a dolga, hogy aki jön az őrnagy urat keresni, azt bejelentse. De az őrnagy urat, aki ott bent sebtiben szedegette térképeit, most nem kereste senki. A közhonvéd tehát állott mozdulatlanul és nézte a szemközti ház falát. De csak kívülről volt mozdulatlan ő is, a lelke éppen úgy nyüzsgött és háborgott, mint az egész felriasztott, idegen város. Azon tünődött Biró Sándor huszonhatéves tímárlegény, hogy vajjon meddig fog élni: egy napig-e még, vagy ötven esztendeig. S ez a tünődés fakó sápadtságot vont az arcára.

Mert mégis jött valaki az őrnagyot keresni. Fiatal tiszt volt ez, de rangja jelzését eifedte a zubbonya nyakára előírásellenesen kihajtott fehér inggallér. Nagy bozontos haja volt, domború homloka, állán kicsiny szakálla. Szemében lázas izgalom.

— Itt van Kurz őrnagy úr?

— Igenis, itt van.

— Petőfi őrnagy akar vele beszélni, de rögtön.

Biró Sándor közhonvéd meglepetten pillantott rá a híres emberre, akit most látott először. Bejelentette. Kurz őrnagy bólintott, de Petőfi őrnagy már bent is volt nála. Az ajtó becsukódott.

A közhonvéd szeretett volna kíváncsian hallgatózni, de félt, hogy belülről rányitják az ajtót és rajtakapják. A híres ember nagyon érdekelte. Olyan legény volt, hogy szerette a nótát, meg a verset és izgalommal töltötte el, hogy személy szerint lát egy olyat, aki ezeket csinálja. Aztán meg olvasta a János vitézt, ezt a gyönyörűséges verses mesét, amellyel nem tudott betelni. Ez a Petőfi csinálta azt is. Micsoda esze lehet az ilyennek.

Nyilt az ajtó. Petőfi őrnagy visszaszólt:

— Nagyon köszönöm, őrnagy úr. Én nem megyek el innen, itt várom meg a kocsit. A holmimat felvesszük majd, a ház útbaesik.

Az ajtó becsukódott. Petőfi őrnagy megállott, nagyot sóhajtott és végigsimította arcát. Látszott rajta, hogy igen fel van indulva. Aztán tétlenül körülnézett és rápillantott a közhonvédre. Megszólította:

— Hová való vagy, fiam?

— Nagykanizsára.

— Nagykanizsára? Hogy kerülsz ebbe a táborba, hiszen messze van az ide.

— Az úgy volt, őrnagy uram, hogy az én mesterségem a tímárság. Mikor felszabadultam, én is

nekiindultam a vándorútnak. Itt osztán Gyulafehérvárt találtam egy derék, öreg tímármestert, bizonyos Kiss Mózes nevezetűt. Ahhoz beállottam. De ez még negyvenhatba vót.

Az őrnagy bólintott.

— Persze, — mondotta, — mikor aztán jött a nagy idő, beállottál.

A közhonvéd egy darabig hallgatott, aztán megrázta a fejét és csendesebben mondta:

— Nem, instállom. Én csak három hete hordom ezt az angyalbőrt. Egy álló esztendeig csak otthon ültem. A többiek elmentek, de én otthon ültem. Nem csaptam fel.

Petőfi őrnagy, aki eddig izgett-mozgott várakozó nyugtalanságában, egy-két lépést tett fel s alá s úgy beszélgetett a katonával, most megállott és ránézett. Volt valami felelősségrevonás a hangjában, mikor megkérdezte:

— Miért nem csaptál fel?

A tímárlegény felnézett az őrnagyra.

— Nem beszéltem én errül senkinek. De az őrnagy úrhoz valami bizodalmam van. Az őrnagy úrnak elmondom, mintha a templomban mondanám az Istennek. Az én gazdámnak, annak a Kiss Mózesnek, van egy Piroska jánya. Mink ketten értjük egymást. Én osztán egy esztendeig nem csaptam fel, mert mindig arra gondoltam, hogy ha meghalok, az nagy baj lesz. Hát csak maradtam. De nem kívánom azt a maradást senkinek. A szégyentül éjszakákon keresztül egy szemhúnyást nem aludtam. Mind mondtam magamban: no, Biró Sándor, hát élsz,

élsz, de nincs köszönet benne. Jobb volna mégis csak menni. De ha Piroskát megláttam, megint lesüllyedt a szívem a mejjembe. Nem lehet meghalni. Igy kínlódtam én, uram, nappalról éjszakára. Most három hete nem bírtam tovább. Hajnaltájt eljöttem a háztól. Búcsú nélkül, mert attul féltem, hogy ha búcsúzni kezdek, ott ragadok. Most osztán itt vagyok.

A tímárlegény csendesen kezdte ezt a mondókát, a paraszti származás anyaföldszerű nyugalmával. De a végén remegett a hangja. És érezni lehetett, hogy valami rázza belülről. Petőfi őrnagy figyelmesen nézte.

— Félsz, hogy meghalsz?

A katona néma bólintással felelt és mereven nézte a földet. Ott álltak ketten: nem az őrnagy és a közlegény, akik így nem is beszélhettek volna, hanem két fiatal férfi, egyforma korúak, egyazon talajból valók.

— Hallgass ide, — szólt az őrnagy, — én összevesztem a honvédelmi miniszterrel magával és kitettek katonáéktól. Nekem is van otthon valakim, feleségem. És még kisgyermekem is, aki neked nincs. Mégis idejöttem, akár civilnek. Bem apó mellé. Ő rögtön visszaadta őrnagyi rangomat, de nem engedte, hogy vele menjek, mert ahova ő most ment, ott baj lesz. Még meg is tiltotta, hogy utána menjek. Tudod-e, hogy most miért vagyok itt? Mert megkértem Kurz őrnagy urat, aki megy a tábornok úr után Erdőszentgyörgy felé, hogy vegyen fel a kocsijára. Megyek oda, ahova nem volna muszáj. Ahova nem is volna szabad mennem. De én megyek

A közlegény meghökkenve nézett Petőfire, akiből valami megfejthetetlen tűz áradt. Különösen a szeméből, amely most olyan volt, mint egy eszelősé. Ugyanekkor kocsizörgés robogott a ház felé. Az őrnagy felfigyelt. Teste megrándult, mint a fogolymadáré, amely csapni szeretne szárnyaival.

— Itt a kocsi, — kiáltotta, — gyerünk!

Lótás-futás keletkezett, bentről kiszaladt Kurz őrnagy, tisztek jöttek sietve. A két őrnagy, Kurz és Petőfi, felült a hátsó ülésre, a szemközti re még két tiszt. A bakra a közhonvéd került a kocsis mellé. Indultak, vágtató irammal. Menetelő csapatok mellett haladtak el. Mikor már elhagytak két sarkot, egyik ház előtt Petőfi megállította a kocsit és intett a közhonvédnek, hogy menjen neki segíteni a csomag körül. Mikor haladtak befelé az udvaron, a tímárlegény megszólalt:

— Ha az őrnagy úr mellett maradhatnék, mindjárt könnyebb lenne a dolog.

Petőfi megállt és ránézett.

— Nézz jól a szemem közé!

Egymás szemébe néztek. A költő tekintetében volt valami kimondhatatlan, ami már nem ebből a világból eredt. A közhonvéd egész testében megremegett tőle. S az őrnagy így szólt, mialatt kezét a legény vállára tette:

— Ahogy mi most egymás szemébe nézünk, az több a te Piroskádnál. Most siessünk.

Pár perc mulva vágtatva rohant velük a kocsi. Az úton nem beszéltek többet. A közhonvéd ült a bakon, az őrnagy ült hátul a kocsiban. Este Kereszt-

tesre értek és ott háltak. Másnap reggel indultak tovább a tábornok után a segesvári országúton. Héjjasfalvánál utól is érték. Itt már puskaropogást hallottak, azok az orosz előörsök lövöldöztek, akik Fejéregyházától Segesvár felé vonultak vissza. Az utasok leugráltak, beleolvadtak az izgatott táborba.

Egy óra mulva a tímárlegény tűzbe került. Tudta, látta és hallotta, mi történik körülötte. Vijjogva süvítettek el mellette a golyók, itt is, ott is félelmes búgással jöttek az ágyúk iszonyú üzenetei, a szomszéd katona elbukott és vér jött ki a száján, amott borzasztóan ordított egy sebesült. De, mintha valami mámor szállott volna az agyára. Csak állott és állott és összeszorította a fogát, s valami boldog, alaktalan hörgésben tört ki lelkéből a bátorság félisteni érzése. Az idő érzését elvesztette, lehettek percek, lehettek órák. És mikor fülébe csapott a parancs, hogy fusson a többiekkel a kukoricaföldeken, dühös zokogás tört ki belőle, minden ösztöne azt parancsolta, hogy visszaforduljon behúnyt szemmel, mintha egy porszem a maga egyetlen erejével akarná összezúzni a földgömböt.

Héjjasfalvánál összetorlódtak az ütközet élvemaradottjai. Vad rendetlenségben mentek egymásnak innen is, onnan is, hogy összepatakzó erek gyanánt menekvő folyammá egyesüljenek az országúton. Egy fiatal hadnagy elborult arccal, rekedten ordította, szemközt fordulva a rohanókkal:

— Itt kell maradni, fedezni kell, ha megdöglünk is! Ki marad velem? Hé, hé, nem mertek a szemem közé nézni?

A tímárlegény egyszerre ziháló mellel megállott. Az a csodálatos pillantás sugárzott a szemébe még mindig. Magasra emelte szuronyos puskáját, mint egy lobogót és odakiáltotta a hadnagy felé:

— Itt maradok!

A szemében vadul villogott a halállal nem törődő élet. Amott messze a segesi vár alatt már lehúnyódott az a szempár, amely mögött némán hallgatott az élettel nem törődő halál. De a timárlegény ezt nem tudta. Szenvedélyesen kiáltozott a többiekre:

— Emberek, emberek! Ide, ahol én vagyok!

OSZK

A ROZSÁLYI REJTÉLY

I.

Mikor Génuában már összegyülekeztek az utasok a hajó fedélzetén, Gedeon elnök úrba beleütközött egy fiatalember. A téglagyáros bosszankodva fordult oldalt a leánya mellől, a beleütköző fiatalember pedig összeütötte a sarkát.

— Alázatos tisztelettel, méltóságos uram. Boldogan látom, hogy együtt utazunk.

A zord apa hűvös méltósággal válaszolt:

— Sajnálattal hallom, hogy ez az undok és magyartalan köszönési mód, hogy „alázatos tisztelettel", ennyire elharapódzik még azok között is, akik az ifjúság nevelésére vannak hivatva. Vagy legalább is lesznek hivatva.

Azzal karonfogta leányát és tovább hurcolta. A fiatalember lesújtottan ottmaradt. Jól megérezte az arra vonatkozó célzást, hogy tanári oklevele megvan, de állása még nincs. Az apa pedig haragos gyanakvással nézett gyermekére, Gedeon Kató úrleányra.

— Te tudtad, hogy ez az izé is evvel a hajóval utazik?

— Fogalmam sem volt — rebegte az úrleány. De az arcára volt írva, hogy nagyon jól tudta.

II.

A körutazás első állomásául Nápolyt tüntette fel az olasz hajó menetrendje. Itt sikerült Geőcze Ferenc középiskolai tanárnak első ízben szóba elegyednie apával és leányával. A mólóra együtt szállottak le a hajóról és véletlenül, vagy nem is nagyon véletlenül, egymás mellé kerültek a város megtekintésére induló autóbuszban. Itt a kormányfőtanácsos téglagyáros először leejtette a messzelátóját. Az ifjú tanár hanyatthomlok nyult utána és felkapta. Azután leejtette a kesztyűjét. Az ifjú tanár viharosan felvette és átadta. Még ültében is meghajolt. A zord apa néhány kegyes szót vetett oda neki. Csak úgy immel-ámmal.

Mikor útközben egy óriás, ódon épület mellett haladtak el, az idegenvezető így kiáltott bele a szókürtbe:

— Il Castello Nuovo.

— Mi lehet ez? — szólt a tanár inkább önmagának.

— Ez a hajdani nápolyi királyok székhelye volt, — szólt azonnal a gyáros, — és egy történelemszakos tanárnak illenék tudni, hogy Beatrix királyleány, Mátyás királyunk hitvese, a Castello Nuovóban töltötte gyermekéveit.

Geőcze Ferenc, bölcsészeti doktor, mélyen elpirult és többet nem mert megszólalni. Annál beszédesebb volt az apa.

— Fel is fogok erről olvasni a Régészeti Társulatban. Már úgyis régóta macerálnak, hogy választ-

mányi tag létemre nem tartottam felolvasást évek óta.

A Tiszavidéki Régészeti Társulatról volt szó, amely az ifjú tanárt szótöbbséggel visszavetette a legutóbbi tagfelvétel alkalmával.

III.

Capri szigetén nem mert közeledni hozzájuk. Szirakuzában közvetlenül mögöttük bandukolt, de az apa merev tartásán meglátszott, hogy nem tanácsos megszólítani. És ugyanígy volt Tripoliszban is. Ott is közvetlenül nyomukban csetlett-botlott a többi turista közepette. Azt a cédulát, amelyre „Örökre, Kató" volt írva, észrevétlenül át tudta venni a leánytól, de szólani nem szólhatott. Az apa emberevő arca elvette merészségét.

Egyik kis sikátorban ódon arabs ház törmelékei hevertek. Az idegenvezető magyarázott valamit a házról, de azt nem lehetett megérteni. Valami nevezetes épület lehetett. A gyáros felvett egy márványkockát, amelyen vésett arab írás látszott, de régiséggyüjtő szenvedélyén győzött a feddhetetlen jellem. Visszatette a kockát a földre. Ország-világ láthatta orcáján, mennyire szerette volna az iratos követ megtartani.

Geőcze Ferenc jelleme nem volt ennyire finnyás. Egy óvatlan pillanatban felvette a követ és zsebébe rejtette. Elhatározta, hogy ha visszatérnek a hajóra, felajánlja ajándékul a megszelídítendő apának.

A hajón azonban eszébe jutott, hogy a lopás nyilvánvaló, az apa aligha fogadná el a követ. Sőt még mennydörgően össze is teremtené.

IV.

Rodosz szigetén sem beszélhetett velük, Korfu szigetén sem, Athénban sem, Brioniban sem, Velencében sem. Onnan vasúton jöttek haza, egyenesen Tiszafüzesre, de nem ugyanazon fülkében.

Otthon azután Geőcze Ferenc állástalan tanár elhatározta, hogy átadja a követ. Azt fogja mondani, hogy Tripoliszban vásárolta. Már azt is szépen kifőzte magában, hogy milyen alkalommal adja át: a Zsófia-Egylet tiszai kirándulása alkalmával. Ott tánc lesz, halászlé, cigányzene és hangulat.

Valóban ki is vitte az arabs márványdarabot a kirándulásra. Hogy, hogy nem, véletlenül adódott egy pillanat, mikor a lacikonyha felé ment, a sűrű lombú fák közt szembe találta magát Katóval.

Ő is gyorsan körülnézett. A leány is gyorsan körülnézett. Aztán megfogták egymás kezét és arcuk lassan, gyáván közeledett egymáshoz. Éppen a csók következett volna. Ekkor, mintha a földből bújt volna ki, ott állt előttük az apa.

— Hallja, öcsém, — mondta haragosan, — ha még egyszer meglátom a leányom körül, letöröm a derekát. Az én leányomat örökre verje ki a fejéből. Te pedig azonnal takarodj a nagynénédhez.

A tanár ottmaradt szégyenével és bánatával. Lassan elindult a Tisza egy távoli, néptelen partrésze felé. És ott bedobta a vízbe az iratos követ.

V.

Őszre az a nagy eset történt, hogy kinevezték. Óradíjas helyettesnek. Ugyanekkor újra jelentkezett felvétel céljából a Tiszavidéki Régészeti Társulatnál. Most már felvették, de csak hét szóval hat ellenében.

Ugyanekkor a Tiszaháti Hiradóban szenzációs közlés jelent meg, mely szerint Gedeon Géza kormányfőtanácsos fürdés közben rendkívül értékes leletet halászott ki a Tiszából Rozsálynál. Márványkő ez, valamely régi építkezésből való. Gedeon Géza most dolgozik azon, hogy a kő keleti szövegű feliratát megfejtse és hír szerint rendkívül érdekes következtetéseket fog levonni a leletből. Ezek szerint a török hódoltság idején ezen a vidéken északafrikai eredetű török haderő tanyázott és nagy építkezési kultúrája kellett, hogy legyen.

Pár hét mulva a Régészeti Társulat kitűzte a műkedvelő tudós ember régészeti felolvasását. Az óradíjas helyettes tanár a felolvasás előtti napig küzdött magával. Akkor elment a Gedeon-házba. A zord apa nem akarta fogadni, kijött hozzá az előszobába.

— Mi tetszik? — kérdezte szigorúan.

— Az arabs kő dolgában jöttem, méltóságos uram. Ne tessék arról felolvasni. Azt én dobtam a Tiszába.

Erre már bevezette, leültette és végighallgatta. Utána gondolkozott egy darabig, aztán így szólt:

— A maga meséjéből egy szót sem hiszek, fiatalember. Én a felolvasást holnap megtartom. Ajánlom magamat.

De látszott, hogy nagyon izgatott.

VI.

Másnap nagy közönség jelent meg a Városi Zeneiskola dísztermében. Az elnöki megnyitó után Gedeon felolvasása következett. Igen érdekes felolvasás volt. Bebizonyította, hogy Rozsály mellett török hódoltság-korabeli kőpalota romjainak kell heverniök. Ásatással azokat okvetlen meg lehet találni. Az is bizonyos, hogy a hazánkat dúló török hordák idekerült része afrikai arab fegyveresekből állott, amiről eddigelé nem tudott a történelem, minélfogva a rozsályi követ méltán lehet a magyar régészet Champollion-kövének nevezni.

A felolvasás óriási tapsot kapott. Következett volna a főtitkári jelentés. De ekkor felállott Geőcze Ferenc rendes tag és szót kért. Az elnök meglepetésében megadta a szót. A tanár felállt. Éppen szemközt állott a felolvasóval, aki még nem jött le az emelvényről. Egy álló percig farkasszemet néztek. Akkor a tanár így szólt:

— Azt hiszem, az összes jelenlevők érzelmeinek adok hangot, mikor indítványozom, hogy a felolvasó úr őméltóságát ezért a korszakalkotó tudományos tettéért egyhangulag a Társaság dísztagjává válasszuk.

Erre hatalmas éljenzés következett. Még akkor is éljeneztek, mikor az elnök így szólt: „Határozatilag kimondom".

Az ülés befejezte után a felolvasó odalépett az ifjú tanárhoz és így szólt:

— Köszönöm, kedves öcsém. Legyen szerencsém holnap fél kettőkor ebédre.

VII.

Eljegyzéskor már mindenki bepityizált, mikor az immár nem zord apa félrehívta leendő vejét.

— Mondd csak, valami nagyon bizgat engem. Te dobtad azt a követ a Tiszába, vagy nem?

A vőlegény átölelte leendő apósa vállát.

— Nézd, papa, a történelemnek számtalan megoldatlan titka van. Maradjon ez a rozsályi rejtély. Isten éltessen sokáig.

És koccintásra emelte poharát.

OSZK

A SZÍNÉSZNŐ

I.

Szégyen, nem szégyen: a várakozó férfit bizony elnyomta az álom. A feje szépen oldalt fordult a karosszék szövetén, félkeze lelógott a támla mellett és alatta ott hevert a szőnyegen az a Balzac-regény, amelyet találomra levett volt a könyvespolcról, hogy várakozás közben lapozgasson benne. Arra eszmélt fel, hogy az asszony ott áll előtte. Felugrott és a keze után nyult, hogy kézcsókkal üdvözölje.

— Bocsáss meg, — mondta álmos zavarral, de mosolyogva, — elaludtam. Hogy vagy?

— Én is majd elaludtam a kocsiban. Rettentő fáradt vagyok.

A szobalány ott várakozott mellettük. Az asszony bundástul jött be, a hideg előszobában nem akarta letenni a bundáját. Most kibújt belőle, kalapját, kesztyűjét, táskáját is odaadta a lánynak.

— Mi volt a színházban? — kérdezte a férfi.

— Elég jó ház. A második felvonás után nyolc függöny. Gyere vacsorázni.

Átmentek az ebédlőbe. Két teríték állott az asztalon. A színésznő előtt tojástartó, egy pohár tej és gyümölcs. A férfi előtt hideg hús, sör. A lány hozta

a két lágy tojást. Elkezdtek enni. És közben egymásra pillantottak. Gyengéden, szeretettel, de holtfáradtan mind a kettő.

— Tulajdonképpen szerettem volna már tízkor lefeküdni, mert alig állok a lábamon, — mondta a férfi, — holnap is hétkor kelek. De akkor nem láttalak volna. Úgy mult volna el a nap, hogy nem látlak.

Az asszony átnyult az asztalon, hogy kezét egy pillanatig rátegye a férfi kezére.

— Hiszen csak ezen a bemutatón túl volnék már. Igazán borzasztó ez a hajsza. Reggel rohanni próbára, háromig dolgozni, utána enni is alig érek rá, rohanni szabónőhöz, kalaposhoz, fényképészhez, már itt is van az esti előadás, és ha most lefekszem, még tanulnom kell a szerepet az ágyban. És másnap elejétől kezdve megint az egész.

A férfi mosolygott.

— Én sem panaszkodhatom. Nyolckor bent vagyok a klinikán, kemény munka délig, alig ehetem, utána a prakszis, rendelek nyolcig, fél kilencig, akkor holtfáradtan neki a könyvnek, írni, írni, írni. Csinos kis életünk van mind a kettőnknek, mondhatom. Mértél lázat?

Az asszony ideges lett és türelmetlen.

— Jaj, hagyjál most a lázzal. Nem bírom. Vagy van lázam és akkor csak idegesít a tudat és zavar a munkámban. Vagy nincs lázam, akkor pedig minek mérjem? Majd bemutató után. Megígérem, hogy rendesen fogok viselkedni. Holnapután már házi főpróba.

A férfi nem szólt, néma szemrehányással csóválta a fejét. Az asszony folytatta.

— Majd megint úgy teszek, hogy bemegyek a szanatóriumba, egész nap fekszem, csak játszani kelek fel. Jó lesz?

Jó darabig nem felelt a férfi. Aztán vállat vont.

— Mit csináljak, ha nem bírok veled. Meg kellene téged verni, mint a kisgyereket. De hiszen ha megesküdtünk, ez mind másképen lesz. Majd akkor rendbe szedlek.

Hirtelen felugrott és riadtan nézett az asszonyra. Az holtsápadtan, aléltan hanyatlott hátra a széken, keze leejtette a kis kanalat.

— Rosszul érzed magad?

Már ott volt mellette, vizes poharat tartott a szájához. Az asszony behúnyta a szemét. Lassanként felocsudott.

— Semmi, már el is mult. Egy kicsit elszédültem a kimerültségtől.

A férfi a keze után nyult. Kitapintotta az ütőeret. Figyelte. Az arca elkomorodott.

— Feküdj le, drágám. Jó volna, ha a holnapi próbát kihagynád.

— Ó, te csacsi, hogy képzeled ezt? Teljesen lehetetlen. Most már muszáj erőt venni magamon. Majd bemutató után pihenek egy nagyot és rendbejövök. Egyél még, hiszen alig ettél valamit.

— Köszönöm, magam is olyan fáradt vagyok, hogy semmi étvágyam. Vedd tudomásul, hogy nagyon haragszom rád. Ez így nem megy tovább. Holnap írok a nővérednek, hogy szidjon össze, én már

nem bírok veled. És holnap, ha törik, ha szakad, időt kell szakítanod, ki kell jönnöd a klinikára. Alaposan meg akarlak vizsgálni.

— Nem, nem...

— Egy szót se halljak. Muszáj. Ne is próbálj ellenkezni. Beülsz egy taksziba, kijössz, váratod a kocsit, egy órán belül megint ott lehetsz a próbán. Figyelmeztetlek, hogy kockáztatod a bemutatót. Úgy le vagy romolva, hogy az ember elszörnyed. Most azonnal feküdj le és ne tanulj szerepet, hanem pihenj.

— Úgysem tudok elaludni. A kimerültségtől.

— Beveszel egy altatót. Abból, amit a mult héten írtam.

— De úgy irtózom az altatótól...

— Be fogod venni. Egy altató sokkal kevesebbet árt a szervezetednek, mint egy éjszakai hiányzó alvás. Tehát holnap délelőtt várlak. Erre ne is felelj, mert össze fogunk veszni. Jó éjszakát.

Az asszony bágyadtan elmosolyodott.

— Jól van, kimegyek. Szeretsz?

— Imádlak.

Megölelték egymást. A szemét mind a kettő behúnyta. Sokáig álltak ott némán, karjukban tartva egymást. Végül a férfi hagyta abba az ölelést. Még egyszer megcirógatta az asszony haját.

— Ja igaz, — mondta az asszony, — említetted, hogy írsz a nővéremnek. Ne írj neki.

— De írok.

— Ne írj, beszélj vele személyesen. Ma írt, hogy jön. Itt akar lenni a bemutatón.

— Ne mondd. Ez érdekes ujság. Nagyon örülök, hogy végre megismerem. Levélben már olyan jó barátok vagyunk, ideje, hogy személyesen is azok legyünk.

— Bámulni fogsz, mennyire hasonlítunk egymáshoz. Kiskorunkban a zárdában csak úgy tudtak megkülönböztetni bennünket, hogy különböző színű szalagot hordtunk a hajunkban. Olgának kék szalagja volt, nekem piros. Később is sok mulatságos dolog történt, hiszen ezeket meséltem neked. Előre figyelmeztetlek, hogy bele ne szeress.

— Arról nem állok jót, — mosolygott a férfi. — Mikor érkezik?

— Még nem tudom. Várom a táviratot. Lehet, hogy már holnap. Ha tudok valamit, telefonálok.

— Isten veled, drágaságom. Aludj jól.

— Jó éjszakát, szívem.

II.

A vizsgálatnak vége volt. Az asszony kérdő tekintettel nézett a férfira. Az vállat vont.

— Úgy van, ahogy mondtam. Közvetlen nagy baj nincs, de ha azonnal nem változtatsz az életmódodon, akkor baj lesz, megmondom őszintén.

— Jó, ezt majd megbeszéljük. Most rohanok vissza a színházba, a próba áll.

— Helyes. A nővéreddel ebédelsz?

— Igen. Ő majd fel fog hívni téged, megbeszélni, hogy mikor találkoztok. Este együtt vacsorázunk ugyan, de ő szeretne veled előbb úgy be-

szélni, hogy én ne legyek ott. Képzelem, hogy le fogjátok rólam szedni a keresztvizet.

— Bizony le. Most siess, szívem.

Elbúcsúztak. Az asszony elment. A férfi utána nézett, még akkor is, mikor az ajtó becsukódott. Aztán odament az íróasztalhoz, leült, fejét a két tenyerébe támasztotta, nagyot sóhajtott és sokáig mereven nézett a semmibe.

III.

— A tanársegéd urat kérik a telefonhoz.

— Kicsoda?

— Ásvayné őnagysága. Azt mondtuk: nem tudjuk, itt van-e, majd megnézzük.

— Itt vagyok, hogyne.

Ment a telefonhoz.

— Halló, itt Fónagy tanársegéd. Csókolom a kezeit.

— Halló, jó napot. Nagyon örülök, hogy végre megismerem magát. Mikor láthatjuk egymást?

— Mennél előbb. Nem jöhetne el délután a rendelésem alatt? Három és nyolc között bármikor.

— Jó lesz fél öt körül?

— Kitűnő. Az inasnak szíveskedjék megmondani a nevét, az majd körülvezeti, hogy ne kelljen várni. Igazán örülök, hogy végre megismerem. És nagyon kíváncsi is vagyok arra a bizonyos hasonlóságra.

— Ó Istenem, ikreknél ez előfordul. Azonkívül az én hajam jóval sötétebb, mint a Máriáé. A hangomról is hallhatja, hogy jóval mélyebb.

— Úgy van, ezt már konstatáltam.

— Lássa. Hát akkor előre örülök és a viszontlátásra.

— Kezeit csókolom, viszontlátásra.

IV.

Ott álltak ketten szemközt egymással.

— Igazán hallatlan hasonlóság. Az ember szinte zavarba jön. Foglaljon helyet.

— Köszönöm. Ugy-e, mennyire hasonlítunk?

— Meghökkentő. Csak a haja más. És a beszédmodora. A lényében is van azért valami különbség. Mária kevésbbé élénk.... hogy fejezzem ki magam...

— Értem, mit akar mondani. Így is van. De most nem akarom feltartani, este beszélgethetünk eleget. Most térjünk a tárgyra. Engem a Mária egészségi állapota nagyon aggaszt. Maga őt éppen ma vizsgálta meg, ugy-e?

— Igen.

— Nos?

A férfi nem felelt rögtön. Gondolkozott.

— Mielőtt a kérdésre felelnék, — mondta végül, — szeretném valamire megkérni.

— Tessék.

— Máriával úgy beszéltük meg, hogy nyáron esküszünk, mikor a szezónnak vége lesz. Szeretném,

ha rábeszélné, hogy ne várjunk addig. Mennél sürgősebben esküdjünk meg.

— Miért olyan sürgős?

— Mert... nem akarom maga előtt eltitkolni... Mária állapota nagyon súlyos... sokkal súlyosabb, mint magam is gondoltam volna...

— Kérem, ne kerülgesse, én elég erős vagyok. Mondja meg a nyers igazságot. Menthetetlen?

A férfi némán bólintott.

— Mennyi ideje van még hátra?

— Legfeljebb egy esztendeje. De lehet egy féléesztendő is.

Kimondta és azonnal sírva fakadt. Leborult az íróasztalra. A látogató felkelt, odament hozzá és a síró férfi fejére tette a kezét. Ez hirtelen felemelte a fejét s a látogató arcába meredt. Aztán megdöbbenve felugrott.

— Mária! Te vagy az?

— Én. A fodrásztól jövök. A szerephez meg kellett festetnem a hajamat.

— Jézus Mária! Miért tetted ezt velem?

— Mert nekem sohasem mondtad volna meg az igazat.

— És most itt állsz és ilyen nyugodtan nézel rám?

A színésznő halvány mosollyal vállat vont.

— Miért ne lennék nyugodt? Tudom, hogy szeretsz. Ami az életemből még hátra van, azt olyan boldogan fogom tölteni, hogy olyan boldog még nem volt soha senki.

SZILVESZTERI CSODA

I.

— Hány óra? — kérdezte a szép elvált asszony.

A gyáros benyult fehér mellénye zsebébe és kivette aranyóráját.

— Tizenegy. Egy óra mulva újesztendő. Mit csinálunk éjfél után?

— Úgy tudom, a háziasszonynak az a szándéka, hogy lemegyünk valami bárba. A magam részéről szívesen megyek, mert az ember mégis csak babonás és ha igaz, hogy az egész újesztendő olyan lesz, ahogyan kezdődik, akkor nem árt, ha újesztendő hajnalán jól mulatok.

— Megyek én is szívesen, ha maga ott lesz. Még azzal sem törődöm, hogy maga rámún. Előre megmondom, hogy most már nem ismerem a tréfát. Maga az enyém lesz, ha törik, ha szakad. Egy hónapja hiába kínzom és nyaggatom azért az egy szóért. Hát most másképpen lesz. Addig ülök a nyakán, amíg meg nem únja a dolgot és hozzám nem jön feleségül.

— Már megmondtam magának, hogy ne várjon tőlem semmiféle feleletet, amíg meg nem ismerkedünk. A házasság nem játék, és én egyszer már

megégettem a számat. Magáról összesen annyit tudok, hogy gyáros, vagyonos ember, független, jó külsejű, harmincöt éves. De ami a lényeges magában, abból nem tudok semmit. A hajlamait, a belsejét, a természetét kellene ismernem. Ezt meg kell várni.

— Jól van, én ráérek. De azért gavalléria adhatna egy kis útbaigazítást. Mivel lehet magára hatni?

— Amit eddig annyira nélkülöztem: jósággal.

— Akkor nyert ügyem van. Én magamat nagyon jó embernek tartom.

— Csak ne hamarkodja el a dolgot. Senki sem ismeri sajátmagát eléggé. És a vacsora alatt, mikor a jótékonyságról vitatkoztunk, maga mondott valamit, ami szeget ütött a fejembe. Hogy maga az utcán sohasem ad a koldusoknak. Csak ne vágjon közbe. A fejtegetését megértettem. Az utcai kéregetők legnagyobb része haszontalan dologkerülő, azok az asszonyok, akik rongyokba burkolt csecsemőkkel tépik az ember szívét, munka után hazamennek, kifizetik a bérösszeget a kölcsönkért gyerekért a szomszédasszonynak és jól élnek. Azt is értettem, hogy a szervezetlen jótékonyság egyenesen kártékony, mert az adakozókkal elhiteti, hogy két fillérrel eleget tettek kötelességüknek. Igen, ez helyes lehet. De...

— De?

— De jobban szeretném magát nem ilyen okosnak és következetesnek látni. Jobban szeretném azt látni, hogy részvét és melegség van magában. Ülj le, angyalom, nem zavarsz.

Egy másik hölgy ült le hozzájuk. Másról kezdtek beszélni. A tapőr amerikai számokat játszott, a palota másik termében javában táncoltak a vendégek. Az inasok pezsgőt töltöttek körül.

II.

— Hány óra? — kérdezte az asszony a sötét szobában.

— Nem tudom, — felelte a férfi, aki lesfel járkált, — nem sok hijja lehet az éjfélnek.

— Nemsokára újesztendő

A férfi hallgatott. Tovább járkált lesfel a sötétben, vagy inkább a félhomályban. Mert az utcai gázlámpa ennek a nyomorúságos hónapos szobának valami halavány derengést adott ajándékba. Az ablakon nem volt függöny. Azt már réges-régen eladták.

— Mért nem fekszel le? — kérdezte az asszony.

— Úgy sem tudok aludni. Ezen az újesztendőn jár az eszem. Meddig leszek még munka nélkül? Most már nyolcadik hónapja. Nekem mindegy, én már megszoktam. De ha rád gondolok, szeretném ököllel ütni a fejemet. Micsoda férfi az, aki még enni sem ad a feleségének.

— Ne gyötörd magad, hiszen nem tehetsz róla.

— Mégis borzasztó, hiába nem tehetek róla. Már képes volnék kéregetni is. De nem tudom, hogyan

kell hozzá kezdeni. Biztos, hogy a legelső alkalommal hoppon maradnék. Megfogna a rendőr és bevinne.

Hallgattak tovább. Az asszony az ágyban, ahol nem fázott annyira. A férfi tovább rótta a lépéseket a szűk szobában, fején a rongyolódott kalap, testén a keshedt felöltő, hogy ne fázzék annyira.

— Te, — szólt megint az asszony, — én nem tudom, miért, de nekem az a furcsa érzésem van, hogy ez az újesztendő valami jót fog nekünk hozni. Régi babona az, hogy az újesztendő olyan lesz, amilyennek Szilveszter éjszakáján indul. Velünk még történni fog valami. Tudom, hogy bolondság, mert hiszen mi történhetne? Mégis az az érzésem...

A férfi nem akarta bántani ezt a kis reménységet. Nem szólt. Sokáig hallgattak. Akkor az asszony elszunnyadt. A férj lábujjhegyen az ágyhoz lépett, meg akarta tapintani az asszony homlokát, nem nagyobb-e a láza. De aztán meggondolta. Nem akarta felkelteni.

Töprengett a sötétben. Akkor elhatározta, hogy kioson a szobából és elmegy hazulról. Hátha valami csoda történik és az utcán, a gyalogjárón talál egy pengőt. Az a pengő sokat jelentene. Be lehetne fűteni a beteg asszony szobájában. Meleg ételt lehetne venni. De vannak csodák?

Kiosont halkan s lent a lépcsőházban megvárta, míg valaki csenget kapunyitásért. Önállóan nem csengethetett a házmesternek. Ahhoz kapupénz kellett volna. Igy talán elnézi a házmester.

Éjféltájban kint volt az utcán. Elindult gyalog. Cél nélkül, csak be, a forgalom, a hangosság, a lokálok, a szilveszteri hejehuja felé. Azon tünődött, hogy mégis csak egy pár cipő volna a legfontosabb. Ezzel a cipővel lehetetlen állást keresni. Be sem engedik sehova. Ha százszor hivatkozik is a diplomájára.

Egy bár előtt megállt. Csak csoda segíthet, csak csoda, — ismételgette magában. Zajlott a forgalom, ragyogtak a neon-fényes hirdetések. Autók jöttek-mentek.

— Lássuk a csodát, — mondotta magának fáradt keserűséggel, reménytelenül.

Megállt, behúnyta a szemét és kinyitotta a tenyerét. Mint a kéregetők.

III.

A gyáros kiugrott az autóból és benyujtotta a kezét, hogy kisegítse a szépasszonyt. A hölgy óvatosan lépett le a lucskos járdára. Ekkor megláttak egy embert, aki ott állt a gyalogjáró szélén és némán nyujtotta a tenyerét. Vaknak látszott, mert be volt húnyva a szeme. A gyáros azonnal nadrágzsebébe nyult.

— Nincs aprópénzem, — mondta mindjárt.

Az asszony ekkor rápillantott. S ő ezt a pillantást azonnal észrevette. Szégyenkezve elmosolyodott. Kivette iratos tárcáját, találomra kikapott egy bankót belőle. Egy százast. Azt odanyomta a behúnyott szemű néma ember tenyerébe. Aztán karját nyujtotta az asszonynak.

— Ez nagyon kedves volt, — mondta az asszony, — köszönöm. Nagyon, nagyon kedves volt.

Annyi melegség és biztatás volt a hangjában, hogy a férfi megszorította a karját.

— Ez az első jó szó, amit kapok magától. Ez az esztendő jól kezdődik.

A csodaváró ember kinyitotta a szemét. Egy százas volt a markában. Először nem hitte. Valami ízetlen tréfának gondolta, becsípett ember mulatságának, aki reklámcédulát nyomott a kezébe. De az autó lámpájánál látta, hogy az százas.

Bele kellett kapaszkodnia a kocsiba, mert fejét elfutotta a szédülés. A soffőr látta az egészet. Nevetve szólt oda:

— No, koma, ez az esztendő jól kezdődik, mi?

Nem felelt. Összeszedte magát. Gyorsan vágott neki az utcának, hogy automata-büffét találjon valahol.

SZÜRKE ÉS SZINES

Ezt a fiatalembert az élet külön is megjegyezte a szürkeséggel: fakó hajában volt egy féltenyérnyi szürke folt. Ott hordta bal halántéka felett ezt a kese foltot, mintha csak valami fényképészeti sáv érte volna fejét azon a helyen mestersége gyakorlása közben. Mert mesterségére nézve a fényképészetet folytatta. Nem volt szakmájában sem jobb, sem rosszabb, mint más. Közepes legénye volt foglalkozásának, valami eddig ki nem derített csoda folytán kapott alkalmazást az előkelő belvárosi cégnél és ezt az állást nem is vesztette el, mert noha minduntalan elkövetett valami ügyetlenséget, pontossága és szorgalma ellen sohasem volt kifogás, odaadó és alázatos szerénysége pedig minden apró baj esetében lefegyverezte azokat, akik parancsoltak neki. Azt mondták róla, hogy mamlasz. Azt mondták róla, hogy lyukas a tenyere és mindent kiejt belőle. Azt mondták, hogy amihez csak egy kissé is közel megy, az menthetetlenül feldől. De olyan segélytelen volt, olyan kiszolgáltatott és tehetetlen, hogy amikor megint valami bajt csinált és az ideges üzletvezető türelmét vesztve azonnali hatállyal ki akarta röpíteni, a cégtulajdonos özvegy pártját fogta.

— Ne bántsa ezt a Dövényit. Ez még sohasem késett el, sohasem kért előleget, sohasem kért szabadságot. A dolgát mindig rendesen végezte. Több hasznot csinál, mint kárt. Jobb szeretem az ilyen szürke embereket, mint a tehetségeket, akik mindig csak izgalmat okoznak.

— Nagyságos asszony, — fakadt ki idegesen az üzletvezető, — néha már nem bírom idegekkel, olyan ügyetlen.

— Jó, jó, Éliást bírta idegekkel, aztán Éliás elment, megcsinálta a konkurrenciát és kétezer pengő előleggel ma is lóg. Hagyjuk ezt a mamlasz Dövényit békén. Egyetlen hibája, hogy néha elmélázik, belebámul a levegőbe és olyankor mindent összecserél, elejt és darabokra tör. Ezt még el lehet nézni. Ne bántsa.

— Kérem, — egyezett bele az üzletvezető, — ahogy tetszik. A vállalat nem az enyém.

Dövényi Antal tehát megúszta a kidobatás veszedelmét, amely úgy három-négy hónaponkint fekete felleg gyanánt gomolyodott feje fölé. S mikor megtudta, hogy nincs semmi baj, szürke életét hirtelen elöntötték a színek. Képzelete elkezdett dolgozni. Senkisem láthatta, hogy ennek a vézna, félrevállú, szűkmellű, foltosfejű fiatalembernek, aki megáll munkaközben és maflán maga elé bámul a semmibe, koponyájában hatalmas és vakító színekkel tolonganak egy képzelt jelenet ragyogó részletei. Mert ahogy maga elé meredt, képzelete óriási vetítőgép gyanánt varázsolta eléje a csodálatos meg-

oldást. Ott állt munkahelyén a hosszú deszkaasztal mögött, de hirtelen kilépett és egy fejjel magasabb lett, mint a való életben. És előtte állott a vékonnyá, jelentéktelenné törpült üzletvezető. Ő pedig, arcán fenkölt méltósággal, de az igazán nagy emberek evangéliumi szelídségével megszólalt, mialatt a szűk munkaterem dísztelen falai váratlanul kitágultak és alakjára ismeretlen forrásból dicsőséges fény esett.

— Gombos úr, — mondta az üzletvezetőnek szelíd és dallamosan varázslatos hangon, — ön még nem tudja, hogy a nagyságos asszony ma éjjel meghalt és engem tett végrendeletében a cég kizárólagos örökösévé. A véletlen különös játéka folytán éppen most kaptam táviratot, hogy Brüsszelben a Fényképészek Nemzetközi Szövetségének elnökévé választottak. Ön engem ismételten el akart küldeni ettől a cégtől. Most egész sorsa kezemben van.

Az üzletvezető sápadtan térdre hullott. Rimánkodni akart életéért, de nem találta a szavakat. Ezalatt az utcáról halk és gyönyörű zene hallatszott, a budapesti fényképészek most alakult énekkara szerenádot adott a nagy ember tiszteletére. Ő pedig jóságosan intett az üzletvezetőnek, hogy álljon fel.

— Én nem ismerem a bosszút, — mondta szelíden, — állását megtarthatja nálam, sőt fizetését is felemelem. Most nem tartóztatom tovább.

S mialatt kintről tovább szólt a bűvös muzsika, az üzletvezető mélyen meghajolva, könnyben úszó arccal távozott.

Ezzel a látomás be is fejeződött. Dövényi fényképész-segéd összerezzent és visszatért a való életbe. S mellette ott állott Márta, a szeplős kis alkalmazott.

— Mire gondol maga ilyenkor, Tóni, mikor így elmélázik?

— Ez a színes része a mozidarabnak, — felelte kissé zavartan a fényképész-segéd.

— Miféle mozidarabnak? — pillantott reá a leány.

— Az úgy van, hogy az én életem egy mozidarab. Még pedig kétféle. Van egy szürke része, az olyan, mint akármelyik mozidarab. De a másik része, a színes film. Mikor így elgondolkozom, az olyan színes, hogy még a Bagdadi vőlegény sem különb.

— Ilyenkor mesékre gondol?

— Erre nehezen tudnék felelni. Igaz is, meg mese is. De ezt más nem értheti.

Márta, mint minden áldott nap, most is megsértődött.

— Hát persze, — mondta élesen, — mert maga olyan bámulatos lángelme, hogy nem értheti senki. Egy szép napon majd elviszik egyetemi tanárnak.

Dövényi maga elé pillantott. Kezében megállt a munka. Hirtelen abban a kávéházban látta magát, ahova minden vasárnap délután el szokott menni. Egy feketekávé áráért órákat tölt ott, hogy részletesen megnézhesse az összes magyar és külföldi képeslapokat, sőt a népszerű tudományos cikkeket elejüktől-végig gondosan elolvashassa. Ahogy maga elé mélázott, ott ült most is a kávéházban, még sze-

rényebb külsővel, mint máskor. A zsúfoltan melléje szorított asztalnál idősebb úr ült. Látta magát, amint valamilyen okból beszélgetni kezdenek. A rövidhullámról van szó és ő csendesen, nyugodtan, szerény mosollyal elmondja felfogását az idősebb úrnak. Az idősebb úr meghökkenve hallgatja és feláll:

— Uram, — mondja, — én az elektrotechnika egyetemi tanára vagyok. A rövidhullám tudományának mai állását még sohasem hallottam ilyen kristályos tisztasággal, ilyen tömör éleslátással összefoglalni. Szeretném, ha ön megismerkednék tudós társaimmal. Éppen ülés van az Akadémián, jöjjön velem.

A következő pillanatban ott ült az Akadémián, díszes ülésteremben, hosszú zöld asztal mellett, az ország legnagyobb tudósai között. Hol ez, hol az intéz hozzá kérdéseket. Egyik az állatok lélektanáról, másik egy nehéz fizikai problémáról, harmadik az emberi idegek működéséről. Ő szerény mosollyal udvariasan válaszol valamennyi kérdésre egymásután. Feszült figyelemmel, elragadtatva hallgatják. Végül a legöregebb tudós feláll:

— Azt hiszem, — úgymond a fehér szakállú aggastyán, — hogy helyes volna Dövényi Antalt, a nagy gondolkozót egyhangúlag ajánlanunk a Nobeldíjra.

S mialatt dörgő taps tör ki, a szín hirtelen változik. Ott áll frakkosan a svéd királyi palota trónjában. Hófehér márványoszlopok közt bíborfüggönyök. Dús aranyozott bútorok. Ragyogó színekben pompázó testőrök. Vele szemközt a svéd

király, amint elragadó baráti mosollyal átnyujtja a Nobel-díjat, rejtett orgona a magyar himnuszt játssza, a pazar közönség elbűvölten tapsolja a fiatal magyar gondolkodót, a szellemóriást, aki szerényen hajtja meg magát a király előtt és így szól:

— Felség, amit tettem, azt csak nemzetemért tettem...

Aztán a látomás eltűnik. Csak arcán maradt meg belőle a szerény mosoly. Tekintete ismét a megrendelő-lapokra esett. És válaszolt Mártának.

— Ne sértődjék meg, Márta, nem úgy értettem. Más nehezen értheti meg, amit mondok, mert csak ügyefogyottan tudom magam kifejezni.

A leány békülékenyen vette tudomásul a mentegetődzést.

— Hát csak azért. Ki nem állhatom a hencegő férfiakat. Ha valaha férjhez megyek, az a férfi akármilyen lehet, de hencegő nem lesz, azt mondhatom magának.

Ez a Márta amolyan talpraesett kis nő volt. Szépségnek ugyan nem lehetett mondani, de csinosnak egész biztosan. Ha erősen rizsporozta magát, a pulykatojás foltjaihoz hasonló szeplők majdnem teljesen eltüntek. Keze, lába, dereka helyes volt és formás. Ha történetesen színésznőnek szánta volna a sors, nem a drámai hősnők jutottak volna neki, hanem azok a kis fittyfirittyek, akik átmennek a színen és akármilyen bánatos dolgot mondanak, azonnal nevetést keltenek. De neki ilyen ábrándok nem jártak a fejében. Sem színésznő, sem apáca nem akart lenni soha. Maga volt a földön járó kis-

szakaszos valóság. Mindennek tudta a legolcsóbb beszerzési forrását, minden pontnak azonnal meg tudta mondani a legrövidebb és legolcsóbb közlekedési lehetőségét, a cég egész személyzete mindig tőle tudta meg, hogy minek az árát fogják felemelni. Megfoghatatlan volt, honnan szerzi ezeket a mindig bevált értesüléseket. Nem járt még moziba sem, nem olvasott még tízfilléres detektívregényt sem. De az ujságot mindennap jól elolvasta és a hatósági rendelkezések bonyolult részleteit legjobban tőle lehetettt megkérdezni.

— Akihez én hozzámegyek, az kiskirály lesz, — szokta mondani gyakorlati ereje tudatában.

Dövényi erre bólintott a hosszú deszkaasztal mellett.

— Az lehet. Csak az a kérdés, mit értünk azalatt, hogy kiskirály.

És maga elé nézett egy röpke pillanatig.

Vidéki kastély bukkant fel előtte, amilyet gyakran látott képzeletében. A holdvilágban tündöklő jegenyesor útján pompás gépkocsik gördültek a felhajtóra, estélyiruhás hölgyek és urak szálltak ki a kocsikból, s a márványoszlopos előcsarnokban ő fogadta őket, frakkba öltözve. „Ó, jó estét, grófné.“ „Ah, kegyelmes uram, kedves, hogy eljöttei.“ S mialatt térdharisnyás lakájok karos gyertyatartókat vittek elől, s ő a tündöklő vendégeket kísérte fel a rézrudas, pirosszőnyeges lépcsőn, halk muzsika szűrődött ki a világos ablakokból, a holdvilágos tájra.

— Tíz óra, — rezzentette fel Márta a mozidarab színes részéből, — lehet tízóraizni.

A vidéki kastély kacsalábon forgó látomása azonnal eltűnt. Az élet visszazuhant a szürke részbe. Ő is elővette a fiókból tízóraiját; egy darab kenyeret és egy darab zöldpaprikát. Igy folyt élete hónapokon és éveken keresztül a szürke részben eseménytelenül, legfeljebb néha valami elsímult botránnyal az üzletvezető miatt, a színes részben pedig a folytonos beteljesülés izgalmas, dúsgazdag és álomszerű pompájával.

Ekkor történt, hogy a fényképész-üzletben megjelent a hercegnő. Maga Hohenstein hercegnő, saját személyében. Monoklis fiatalember kísérte, akiről kiderült, hogy Mikeházy gróf, szintén személyesen. A hercegnő magastermetű, délceg, szőke hölgy volt, minden jelenlévőnél egy fél fejjel magasabb. Sőt a fényképész-segédnél egy egész fejjel, Mártánál meg éppen másfél fejjel több. A felvétellel, amelynek munkájában Dövényi nem vett részt, eltöltöttek jó két órát. Az üzletvezető morogva és idegesen járkált. Bosszús megjegyzéseket harapdált a foga között.

— Hatszáz pengő árát rendel és egy vasat nem fog fizetni.

— Nehéz fizető? — kérdezte aggodalmas súgással az özvegy.

— Ez? A legrosszabb fizető Pesten. Hacsak ez a monoklis nem vállalja. De ez sem áll valami rózsásan.

A segéd mindezt haragosan hallgatta. Hogy egy ilyen dicső és sugárzó lényről, mint a hercegnő, így beszéljenek, ez szentségtörésnek tetszett előtte.

A megrendelő-lapot az ő dolga volt kitölteni. Ott álltak előtte a hercegnő és a gróf. Mind a ketten személyesen. A lapot kitöltötte, aztán rohant ajtót nyitni. De ott a hercegnő megállott. Még eszébe jutott valami, amit az üzletvezetőnek akart mondani. Ezalatt Dövényi maga elé pillantott. Hirtelen eltüntek a falak és helyükbe velencei paloták sora suhant. Fehér és rózsaszínű paloták voltak ezek, az erkélyeket vékony márványoszlopok díszítették, az ablakokon faragott kőrózsák csipkéje tündöklött. A két palotasor között ultramarin-színű víz csobogott, azon lebegtek ők ketten a hercegnővel, ingó gondola fekete bársonyos mélyén. A hercegnő álmatagon hátradőlt, szőke feje a fekete bársonyon pihent, neki pedig hirtelen gyönyörű tenórhangja támadt. Éneke aranyzengéssel szárnyalt a kék víz felett a nyári éjszakában. Nem tudni, hogyan, az éneket húros hangszerek édes pengetése kísérte. De hirtelen fel kellett riadnia a színes jelenetből. Az üzletvezető oldalba döfte. Ügyetlen sürgősséggel ugrott az ajtóhoz. És jóerősen rálépett a gróf lábára.

— Miért nem vigyáz, hülye? — szólt a gróf, mialatt az ajtó becsukódott mögötte.

Ő visszatért munkahelyére. Rendezkedni kezdett. De keze csakhamar megállt. Csodálatosan szép őszi erdő tája nyílt ki előtte. Az aranyvörös, lila, rozsdabarna és piros gazdagságú őszi lombok alatt ott állt ő, elegáns zsakettben, nyugodt arckifejezéssel, szemközt vele tíz lépésnyi távolságban a gróf gyűlölködő arca. Kétoldalt a négy segéd, valamennyien ünnepélyes zsakettben és valamennyien gró-

fok. Valaki tüzet vezényelt. A gróf lőtt. A pisztolygolyó süvítve szaladt el a füle mellett. Ekkor halvány mosollyal felemelte a fegyvert és lőtt. A gróf megingott és holtan rogyott össze. Mialatt a segédek mind odaszaladtak a halotthoz, ő könnyedén dobta pisztolyát a harasztra, nyugodtan ott várakozó gépkocsijához lépdelt és közömbösen szólt a vezetőnek: „Mehetünk, Jean."

Aztán Mártára figyelt, aki már több pillanat óta beszélt hozzá.

— Maga nem hallott erről a hercegnőről? Ez a hercegnő egyszerűen vacak. Olyan multja van, mint senkinek Pesten. Tíz éve özvegy, azóta annyit viharzott, hogy számon sem lehet tartani. Boldog-boldogtalannal viszonya volt. Most el akarja vétetni magát ezzel a monoklissal, aki tizenöt évvel fiatalabb nála. De ez nem nagyon akarja. A hercegnő mindenkivel bőszen kikezd, hogy féltékennyé tegye.

— Ezek afféle pletykák, — válaszolta sértett hangon a segéd, — mindenkit megrágalmaznak, aki különb, mint a többi.

Márta gúnyosan nevetett.

— Csak várjon. Még magával is kikezdhet. Azzal a segéddel is kikezdett, aki a nerc-bundát vitte hozzá próbálni.

Dövényi csak vállat vont ezen a képtelenségen, amelyen még nevetni sem tudott. Hallgatagon dolgozott jóideig. Akkor Márta megint megszólalt:

— Különben három hónapon belül, úgy karácsony táján, férjhezmegyek.

— Ne mondja, — kapta fel fejét a segéd meghökkenve. — Kihez?

— Én már tudom. Ő még nem tudja. De idejében meg fogja tudni. Nem valami szép ember és bolond is egy kicsit, de én szeretem. És négy gyerekünk lesz.

Erre Dövényi nem szólt semmit. Nem szólhatott, mert jött az üzletvezető és rettenetes botránnyt csapott. Miféle segéd az, aki a cég legelőkelőbb vendégeit elriasztja? Ha megtörténhetik, hogy egy segéd letapossa a fontos rendelő lábát, akkor minden megtörténhetik. Ebből elég volt. Azonnali hatállyal távozhat. Ezúttal visszavonhatatlanul, mert a nagyságos asszony is lelke mélyéig fel van háborodva. Az üzletvezető dühösen távozott és rettenetesen becsapta maga után az ajtót. Márta utána nézett, aztán így szólt:

— Várjon, majd én beszélek a nagyságos asszonnyal.

És kisurrant. Dövényi vállat vont. Maga elé nézett. Viharos utca jelent meg előtte. Szélvész tombolt a Belvárosban, havat csapott a gyér járókelők szemébe. Ő ott állt és várt a bérház kapujában. Kiéhezett arcáról lerítt a nyomor. Ruhái rongyokban lógtak rajta. Három napja nem evett semmit. Az üzleti zárás órája volt ez. A kapuban megjelent Márta, mint fiatal asszony, egymásba karolva, egymásra mosolyogva suhantak el az ismeretlen fiatal férjjel. Ő keserűen nevetve nézett utánuk. Ekkor megjelent az üzletvezető. A vihar még jobban dü-

höngeni kezdett. Ő odalépett az üzletvezetőhöz és így szólt:

— A dolgozó milliók nevében.

És markolatig mellébe döfte a tőrt. Aztán kirántotta és önmagába döfte. Azonnal meghalt. A két holttest felett tombolva zúgott a vihar. De ebből a viharból fel kellett rezzenni, mert most jött vissza Márta.

— Minden el van intézve, — mondta biztatóan és könnyedén.

Ugyanakkor belépett az üzletvezető.

— Hát nem bánom, Dövényi, most az egyszer utoljára még megbocsátok magának. Csak ne volna ilyen derék munkás, a fene egye meg magát.

Egy hét mulva megint megjelent a hercegnő és a gróf. Hogy megtekintse a kész felvételt. A hercegnő egy képnél fejét csóválta és a segédre pillantott.

— A kivágásom rossz. Nekem ilyen kivágásom van?

És egyenesen a segéd szeme közé nézett. A gróf ezt unottan hallgatta. Nyilván nem volt hajlandó féltékeny lenni. Amikor elmentek, a segéd maga elé meredt. Otthon látta magát, nyomorúságos hónapos szobájában. Ült az asztal mellett, fejét könyöklő kezére hajtva. Ekkor alig hallható nesszel kinyilt az ajtó. A hercegnő lépett be rajta. Ő boldog megdöbbenéssel felugrott. A következő pillanatban a hercegnő már a mellére omlott. Vadul és viharosan megcsókolták egymást. De ekkor a hercegnő így szólt:

— Most hagyj. A vágy sokkal szebb a teljesülésnél. Tied leszek, de ne sürgess. Most fogjuk egymás kezét és beszélgessünk.

— Igen, — suttogta ő engedelmesen, — most fogjuk egymás kezét.

Eddig tartott a gyönyörű látomás. Három nap mulva a hercegnő telefonált, hogy délután várja a képeket. Az a segéd hozza el, akinek az a szürke folt van a fején. Márta diadalmas haraggal kiáltotta:

— Tessék. Ugy-e mondtam. Ilyen vacak! Most magával is kikezd.

Kiment és mikor visszajött, ki volt sírva a szeme. Dövényi nem tudott dolgozni. Színes jelenet lebbent eléje, de többször egymásután. Belépett a hercegnőhöz. Pazar budoárba vezették, amely nehéz és bolondító illattól volt terhes. Ő átadta a képeket a pamlagon heverő hercegnőnek. De a hercegnő ügyet sem vetett a képekre. Szerelmesen súgta, mialatt távoli muzsika hallatszott.

— Csókolj meg. Olyan nehezen vártalak.

Átkarolták egymást. A zene tovább szólt, és ő kimondhatatlanul diadalmasnak érezte magát. Ez a jelenet tízszer is lejátszódott képzeletében.

A nagy csomag miatt szabad volt taxit vennie. A taxiban is folyton ezt a jelenetet élte át. Olyan erősen, hogy részegnek, megcsömörlöttnek és holtfáradtnak érezte magát, mikor odaérkezett. A hercegnő azonnal fogadta. Nézegette a képeket. Ő ezalatt a hercegnőt nézte.

— Már meg is úntam, — mondta magában csodálkozva.

A hercegnő aztán végzett a képekkel. Rápillantott.

— Maga nős? — kérdezte tőle erős pillantással.

— Vőlegény vagyok, hercegnő. Éppen ma lesz az eljegyzésem.

— Ah, úgy. Gratulálok. Hát majd felhívom telefonon az üzletvezető urat.

Elment. Most már autobuszra ült, nem taxiba. Az ülésen maga elé meredt. De nem valami ragyogó ábrándot épített képzeletében. Hanem Mártára gondolt. És azon tünődött, hogy a szürke képnek, ha jó, nem muszáj színesnek lenni.

A TARKA BIKA

— Kedves barátom, — leveled itt ért utól, abban a faluban, amelynek nevét a postabélyegzőről olvashatod le. Ezüst-tálcán kaptam, azon nyujtotta felém Simonics, az utólérhetetlen főkomornyik. Csak éppen annyi időm volt, hogy felszakíthattam és elolvastam. Egy negyedórával későbbre tűzte ki a házigazda az indulást: mentünk vadászni. Ez alatt a negyedóra alatt olvastam el leveled sűrű négy oldalát. Négy oldalt tele panasszal. Hogy nem értenek és bántanak. Hogy támadások célpontja lettél. Pedig semmi más bűnöd nincs, mint hogy különb vagy a többieknél. Válaszolni már nem értem rá. Éppen csak hogy zsebre gyűrtem a levelet, a két autó már berregett a kastély udvarán.

Nekem Mária és Lili jutottak útitársakul. És egy puska. Csak egy, mert Lili nem vadászik, jómagam szintén nem vagyok vadász. Sihederkoromban lelőttem egy varjút, s mikor odafutottam a jegenyefa alá a zsákmányért, a madár még élt és rámnézett. Fekete mellén piros cseppek ragyogtak. Rámnézett és úgy múlt ki, nyitott szemmel. A két halott szem tovább nézett rám és néz ma is. Azóta lemondtam a vadászatról. Mária asszony azonban szenvedélyes vadász, sőt olyan jó puskás híre van, hogy

férfiak is reverenciával emlegetik. Az ő puskája volt az az útitárs, amely végigfeküdt hármunk ölén a kocsiban. Remek gyártmány ez a puska: nyolc és feles Mannlicher-Schönauer, agyának végén piros gumi-folytatás van, hogy lövéskor ne üssön annyira, azonkívül nagyszerű Zeiss-távcső van rászerelve, a lencse közepén célzó-kereszttel. Mária asszony azt mondja, hogy ez a puska valóságos élőlény. Szokásai vannak és szeszélyei. És jelleme van: megbízható minden szeszélye ellenére is, pontos és hű.

Pár kilométerre a falun túl megállt a két autó. A vadászterület bejáratánál kocsik vártak bennünket. Az autóberregés megriasztja a vadat, a kocsizörgést azonban megszokták, mert a fatermelő munkások is kocsival járnak a területen. Kezet szorítottunk a fővadásszal, aztán átszálltunk a kocsikra.

Valami különös varázsa van a kora tavaszi erdőnek. Lombtalan még, egészen kopasz, a fatörzsek között messzire lehet látni. A talajon vastag a tavalyi haraszt. De ebben a harasztban annyi ibolya terem, mintha valaki fínom lila port szórt volna el az erdőben. S mintha ugyanilyen fínom zöld port szórt volna el a fákra: az ütköző rügyek üde zöld lehelletet festenek a tar gallyakra. Édesen, szeliden fénylik a nap, a világ csupa erdőszag és verőfény.

— Ott a rúdli, ott! — szólal meg Mária asszony.

Kinyujtott kezének irányát követi tekintetem. Mélyen bent a fák között barna testek bukkannak fel. Szarvascsorda. Békésen legelnek. A kocsizörgés nem ijeszti őket.

— Ugorjon le utánam.

Leugrom a háziasszony után a lassan haladó homokfutóról. A másik kocsiról leugrik a fővadász. Gyorsan beosonunk egy vastag fatörzs mögé. A szarvasok ugyanis a tovahaladó kocsikat kísérik figyelmükkel és nem vigyáznak a leugrott utasokra. Mária asszony kezében ott a puska. A mellén még külön messzelátó is lóg. A fővadásznál is van messzelátó. Mind a ketten sokáig figyelmesen szemlélik a szarvascsordát. Suttogva társalognak.

— Borjút akarok lőni, — súgja Mária asszony, — kell a konyhára a hús. Délben bejött hozzám a szakács és jelentette, hogy holnap reggelre borjú kell neki.

— Nincs köztük borjú, — súgja vissza a fővadász, — ez valamennyi bika.

— Itt az a szép tizenkettes. Látja? Balról a második.

— Látom, igenis.

— Még nem dobta le a szarvát. Amott mögötte két tehén is van.

— Igen. De borjú nincs. Hopp, mégis van. Tetszik látni? Ott jobbról a vége felé. A nyírfa mögött.

— Látom. De tükörrel áll. Azt gondolom, hagyjuk. Majd lesz jobb.

Előlépünk a fa mögül. Felemelt kézzel intünk a kocsiknak, amelyek szándékos csigalassúsággal haladtak tovább. Most megállanak. Én a szarvasokat figyelem. Ahogy a kocsizörgés megszűnt, felneszelnek a változásra és huss, huss, — egy pillanat alatt eltűnnek a sűrűben. Felszállunk és megyünk tovább.

Halk beszélgetés indul a kocsin, cigarettaszó mellett.

— Ha egy kis szerencsém volna, — mondja Mária asszony, — lelőhetném az egyik tarka bikát.

— Milyen tarka bikát?

— Van a vadállományban három tarka bika. A vadőrök jól ismerik őket. Egyik tizenkettes, egyik nyolcas, egyik egészen fiatal. Ezeket ki kell lőni az állományból, mert rontják az anyagot. Régóta várok rájuk, de sehogysem tudom valamelyiket puskacsőre kapni. Pedig nagy passzió volna.

Mennek a kocsik tovább. Az erdőrészek folyton változnak. A sűrű után tisztás következik, majd messzi rétre fut ki a kocsiút, aztán megint sűrű bükk jön. A visszhangos erdőben madarak csicseregnek. Hosszú, hosszú ideig tart a méla kocsikázás. Olykor izgatottan felfigyelnek a kocsizók és elékapják a messzelátót. De ma valahogy nem vág a vadász-szerencse. A csordákkal mindig van valami baj. Vagy csupa bika, vagy túlmesszе vannak, vagy szelet kapnak és villámgyorsan eltűnnek. Mária asszony nem tud borjút lőni.

Lassanként besötétedik. Az imént még láthattuk a lefelé haladó nap piros korongját a szálfák függőleges rácsvonalai között. Most már nincs sehol. S a másik oldalon már magasan fenn van a hold.

A kocsik megállnak az erdőszélen. Óriási rét tárul ki előttünk, szabályosan négyszögletes, minden oldalon sötétlő erdő szegélyezi. Leszállunk. A fővadász azt indítványozza, hogy szalonkázzunk.

— Menjetek szalonkázni, — mondja Mária asszony, — én meg leülök itt az erdő szélén. Ilyenkor jönnek ki legelni a szarvasok erre a nagy rétre. Szeretnék borjút lőni. Maga velem tarthat, ha kedve tartja.

Ez a meghívás nekem szól. A többiek elmennek szalonkázni, mi elindulunk az erdő tövében egy enyhén emelkedő domb teteje felé. A karomon két vadász-szék. A dombtetőn megállunk.

— Itt le fogunk ülni, — súgja Mária asszony, — amonnan jön a szél, abban az irányban fogunk figyelni. Fogja ezt a messzelátót és ha lesz mit nézni, nézzen.

Némán telnek a percek. A holdfényes rét tündéri látványt mutat. Olyan az egész, mint a mese. Az ember azt várja, hogy a következő pillanatban az egész elkezd zenélni. Gyönyörű! Ekkor a háziasszony megszólal.

— Vigyázzon, — súgja, — lassan nézzen balra.

Oldalt nézek. Az erdőszélből kilép egy szarvastehén. Hatalmas állat. Óvatosan körültekint, aztán megnyugodott testtartással kiüget a szabad mezőre. Utána még egy szarvas, aztán kettő, aztán tíz, aztán egy egész csorda. Már megolvasni sem lehet őket, legalább hatvan állat, de lehetnek százan is. Megállnak a rét közepén, békésen legelnek a holdfényben. Csodálatos látvány.

— Szent Isten, — súgja Mária asszony izgatottan, — ott a tarka bika.

Én is megláttam. A barna testek között megvillan egy félig fehér test. Nem is félig fehér, majd-

nem egészen az. Csak a nyaka és hátának egy része barna, különben egészen fehér. Valósággal világít a többiek között. Ahogy a hold rávilágít, olyan, mintha ezüstből volna. A messzelátón egész tisztán szemlélem minden mozdulatát. Ott legel az óriás csorda közepén. Körülötte, mellette, mögötte a többi. Elül a vezértehén. A szél felőlük fúj, nem is sejtenek bennünket.

Halk neszt hallok. Odapillantok magam elé. Mária asszony hasrafeküdt a földön és óvatosan mászik előre, míg az útmenti akácfát eléri. Ott vigyázva felegyenesedik és a mögül célozni kezd. Én a messzelátóba tekintek vissza. A tarka bikát figyelem. Annak teste hol eltűnik, hol előtűnik. A legelésző állatok lassan, de állandóan mozognak. Mária asszony nyilván azért nem lő még. Várja, míg a tarka bika teljesen szabad célt ad.

Két tehén fedi el a bikát. Most az egyik előbbre lép. Lassan a másik is. A tarka bika teljes teste elétűnik egy pillanatra. Mintha színezüstből volna. Ebben a pillanatban kemény dörrenést hallok. Az egész csorda egy szempillantás alatt nyargalva megindul. Sűrű porfelhő kél mögöttük. Nem lehet látni semmit.

Mária asszony futni kezd a rét közepe felé. Én utána.

Ott fekszik a szarvasbika a földön. Remek lövést kapott: „blatton" érte a golyó, átfúrta és rögtön megölte. Hatalmas állat. Lehajlok hozzá és megtapintom. Meleg.

— Nézze, — mondja Mária asszony, — az egyik szarvát már régebben ledobta, a rózsató már be is hegedt. De ezt a másikat ma dobhatta le, a töve még véres. Azt hiszem, a nyolcas volt.

Műértő szemmel nézte a vadat tovább. Én ott álltam és gondolkoztam.

— Mondja, — szóltam végül, — ha ez a szarvas nem lett volna ilyen feltűnően fehér, hanem olyan lett volna, mint a többi, akkor nem lőtte volna le, ugye?

Mária asszony csodálkozva rámnézett.

— Eszembe jutott egy levél, amelyet ma délután kaptam.

Többet nem is beszéltünk erről.

Nemsokára visszaérkeztek a szalonkázók. A tarka bika nagy szenzációt keltett. Az egész társaság körülállta, úgy bámulták.

Aztán hazajöttünk. Most vacsora után vagyunk. Én leírtam ezt a vadász-élményt, s ezzel — azt hiszem — leveledre is válaszoltam.

Szép dolog másnak lenni, mint a többiek. De veszedelmes.

Isten veled.

OSZK

A táltos megcsóválta a fejét. Soká nem szólt, aztán ránézett a vezér feleségére.

— Ez mind nem jól van. Az egészet hiszem is, nem is. Jobb lenne, ha őszintén beszélnél velem, asszonyom. Van valami, amit nem mondtok el nekem. Sem te, sem Megyer. Mondd el nekem azt a valamit, talán úgy többre megyünk. Mert így a dolog nem maradhat.

A vezér felesége kínzottan pillantott a táltosra.

— Hagyj nekem békét, táltos, ne faggass. Elégedj meg azzal, hogy az én uram lepihent, mert görcs kínozza derekát, az áldozathoz nem mehet. Most menj.

— Nem megyek, asszonyom. A hangodon érzem, hogy most beszélni fogsz. Beszélj hát.

Az asszony még mindig habozott. Kezén látszott, hogy lelki küzdelmében belevájja körmeit a tenyerébe. Az is látszott rajta, hogy nyögni szeretne, de hangot nem adott, csak a görcsös mozdulat rántotta meg a mellét. És ékszeres hajfonatai remegtek. Végül aztán mégis csak megszólalt.

— Jól van, fakajtok neked, táltos. Megyer nem akar az áldozathoz menni. Ezentúl sohasem is akar.

Mert lelke elfordult a Nagy Szellemtől, aki a tűzben lakik. De ha megtudja, hogy ezt elmondtam neked, megöl.

— Ne félj, nem árullak el. Beszélj csak tovább. Mióta történt vele ez a változás?

— A nagy utazás óta.

— Gondoltam. Mondd el.

— Azt tudod, hogy az én uram túszként ott volt a Gáspár király udvarában. Mikor Gáspár király összebeszélt a másik két napkeleti királlyal és elvégezték, hogy elmennek messzi földre, a zsidók országába, ahogy azokat a nyugatiakat nevezik, Gáspár király úgy határozott, hogy az én uramat is magával viszi az útra. El is mentek. Elsőbb Menyhárt királlyal találkoztak és egyesítették kísérő csapataikat. Aztán Boldizsár király, akinek országát útbaejtették, szintén csatlakozott hozzájok. De valamennyien csak igen kis kíséretet vittek. Viszont annál több ajándékot: tevéken és lovakon aranyat, drágaköveket, tömjént és jószagú füveket.

— De kinek vitték mindezt? Én még ma sem tudom, miért és hova mentek a három királyok.

— Azt is megmondom. Mind a három király udvarában azt a parancsot olvasták ki az örvesek és a vájákosok az állati belekből és más titkos jelekből, hogy menjenek el abba a messzi országba és ott hódoljanak egy újszülött kisdednek, mert az lesz a világ királya. Az utat egy csillag fogja mutatni nekik. Ők tehát útra keltek s az én uram is ment Gáspár királlyal. A zsidók nem sátrakban tanyáznak, mir

mi, hanem kőből épült házakban laknak, mindig egy helyen. Állataiknak is kőből építenek karámot s ezt istállónak nevezik. Egy ilyen istállóhoz vezette a három királyokat a csillag. Ott találták a Kisdedet, nem fényben és pompában, hanem nyomorult szegénységben. De, ahogy a jóslat parancsolta, leborultak előtte és imádták. Az én uram is látta azt a Kisdedet. És a látvány megkeverte őt lelkében. Megzavarodott valami varázslattól. A mi ősi szellemeinktől elfordult és folyton azt hajtogatja magában, hogy a világ istene az a Kisded, senkinek sem szabad áldozni, csak annak, senkit sem szabad imádni, csak azt. Most tehát mindent tudsz, táltos. Kérve kérlek, ne firtasd ezt nála. Fogadd el kifogásait és ne kívánd, hogy ott legyen az áldozatnál.

— Én nem kívánnám, — felelt a táltos, — de a néppel nem birhatunk. Hallgasd csak, milyen türelmetlenek. A ligetben már ott a fehér ló az oltárnál, csak Megyert várja a sokaság.

Csakugyan, kintről kiabálás hallatszott már be a sátorba. Hogy mit kiabálnak, azt nem lehetett kivenni, de a lárma már beszélgetésük alatt nőttönnőtt és most már heves zsivajjá változott.

— Táltos, — szólt a rettegő asszony, megragadva az öreg ember kezét, — most már mindent tudsz, könyörgök, segíts. Menj ki, beszélj valamit és csendesítsd le a népet.

— Aligha megyek velök valamire, — szólt a táltos fejét rázva, — a szép szóval nem érik be többé.

A zsivaj künt közeledett. Már a sátornyílás elé ért a kiabálás. És ugyanekkor az alvóhely felől, a szőnyeget félretolva, megjelent maga a vezér. Arca komor volt, szeme árnyékolt.

— Megyer, — mondta a táltos, — nem birok velök többé. A kifogásoknak most már nem hisznek. Jönnöd kell az áldozathoz.

Az asszony nem mert szólni ura jelenlétében, csak némán sírt és kezét tördelte. Kintről zűrzavaros kiáltások a vezért követelték.

A vezér szótlanul tünődött, aztán határozott. Gyors léptekkel a kijárathoz ment és kilépett a sátor elé. Az asszony és a táltos utána. Nagy sokaság állott kiabálva és hadonászva azon a térségen, amely a vezéri sátrat a többi sátortól s a szekerektől elválasztotta. A vezér megjelenésére azonban rögtön csend lett.

— Mit akartok? — kérdezte a vezér.

Először senki nem felelt, aztán egyszerre huszan feleltek, majd az egész sokaság szenvedélyesen zsibongani kezdett.

— Egyszerre csak egy beszéljen. Lépj elő, te ottan és szólj. A többi hallgasson.

Az a marcona, sebhelyes harcos, akire a vezér kinyujtott keze mutatott, előlépett.

— Azt akarjuk, — mondotta mogorván, — hogy gyere az áldozathoz. Már két esztendeje mindenféle ürügyekkel elmaradsz az áldozattól. A szellemek haragszanak. Kancáink rossz csikókat ellenek, a lótej rosszul erjed, a halászat sovány. Most már nem

várunk tovább. Mondd meg, hogy jössz-e az áldozathoz, vagy sem. Hogy beteg vagy, azt senki sem hiszi.

A vezér sápadtan, nyugodtan válaszolt.

— Nem megyek.

Erre morajlás keletkezett, amely pillanatok alatt viharrá változott. Az emberek előbbre tolakodtak. Már ott voltak a vezér közvetlen közelében. Öklüket rázták arca felé. Szidalmazták. Egy fiatal vitéz ellökte az előbbi harcost. Kirántotta görbe kardját és úgy állt a vezér elé.

— Eredj innen, nem így kell itt beszélni. Felelj, Megyer, áldozol-e, vagy nem! A törzs nevében kérdem.

A vezér várt. Aztán elnézett az előtte tolakodók feje felett a semmibe és egy láthatatlan valakihez így szólt:

— Rád gondolok, csodálatos Kisded és rád gondolva felelem ezeknek: nem megyek.

A következő pillanatban a fiatal vitéz leütötte a karddal. Ő elesett és eltűnt, csak azokat lehetett látni, akik köréje tolakodtak, hogy döfjék és vágják. Az asszony sikoltott és görcsösen rángatta a táltos karját:

— Ne hagyd, táltos, ne hagyd !

De az öreg ember nem mozdult. Egykedvűen nézte a véres jelenetet. És így szólt:

— Jobb így. Vezérnek sem volt már jó. Mióta arról az útról hazajött, nem volt elég kegyetlen. A szívét megmételyezte valami irgalom.

Az öldöklő csoport ritkult. A vezér agyonvagdosott holtteste ott feküdt a véres gyepen.

— Menjünk áldozni! — kiáltotta valaki.

A sokaság átvette a kiáltást. Indultak. A táltos is elindult és vissza sem nézett, sem a holttestre, sem a föléje boruló asszonyra.

OSZK

VÁLÁS

Nincs a világon derekabb, békésebb, jobbindulatú ember, mint Bartók barátunk.

Nem kell őt külön bemutatni. Azt a nevet, hogy Bartók Ernő, mindenki ismeri. Igen, róla van szó, a hírneves tenoristáról. Tudjuk, hogy nagyon szép hangja van és színjátszó tehetséggel is megáldotta sorsa. Ha hibája van, az nem egyéb, mint hogy fiatal még. Tenoristában úgy van az, hogy a művésznek előbb meg kell roggyannia, csak akkor játszhatja az ifjú szerelmes szerepeket. Ő pedig még jóvágású legény, szuszogás nélkül járja a második emeletet és saját fogait hordja a szájában.

És mégis: hiába ismeri mindenki keskeny e hazában, ha úgy látná őt a közönség, ahogy e pillanatban tesz-vesz otthon, aligha ismerne rá a ragyogó álomhősre, aki hol ezüstpáncélban és hatalmas fringiával, hol maharadzsaturbánnal a fején és nagyszerű frakkban szokta alakítani a romantikus szívbolondítókat. Most bizony fürdőkabát van rajta és a lábán papucs. Annyira nem regényes és annyira nyárspolgári, hogy szinte afféle hálósipkát szánna a fejére az ember, aminőt a Daumier-rajzok papucshősei hordanak az ágyban. És mivel foglalkozik az amorozó, akiről a színházi lapokban „B. E.-rajongó-

nak" szóló szerkesztői üzenetek zengenek? Kalitkát tart a kezében. A kalitkában csenevész kis kanári látható, azzal barátkozik a művész. Nagy gonddal kendermagot tölt neki egy papírzacskóból, aztán a fürdőszobából vizet hoz neki a kis üvegvályúba. Mikor már elrendezte a madár enni- és innivalóját, leteszi a kalitkát az asztalra, ő maga leül a karosszékbe, papucsos lábait átveti egymáson és nagy nyájassággal fütyörész a madárnak. De a csenevész kis kolléga sehogysem akar énekelni. Csak ugrál egyik keresztlécről a másikra, azt is úgy immel-ámmal.

Csengetnek. A művész szolgálatkészen ugrik ajtót nyitni. Csermáknét, öreg cselédjét, elküldte a tisztító-intézetbe, odakint nincs, aki ajtót nyisson.

— Szervusz, Géza. Valami baj van?

Mert Nyiry Géza a látogató, hasonlatosan ismert ember, híres író és kritikus. A nyugodt és tiszta stílus ifjú mestere. De ez a nyugalom most nem igen látszik meg rajta. Első látásra kiált róla, hogy igen nagy izgalomban van. Csupa dúltság és szeme izgatottan szikrázik.

Nem felel az író, hanem súlyos, döngő léptekkel bejön a lakásba. Belevágja magát a karosszékbe, hogy az csak úgy reccsen. Nagyot szuszog, maga elé néz, aztán végre válaszol:

— Dehogy van baj. Sőt. Éppen az, hogy végre nincs baj.

A művész nagyot néz. Barátjának sötét magatartásából és rejtelmes szavaiból súlyos dologra lehet következtetni. És pedig olyasmire, ami Lenké-

vel van kapcsolatban. Mert hiszen nem kell külön magyaráznunk, amit jól tud ország-világ, hogy Sebők Lenke, a híres primadonna, a Nyiry Géza felesége. És hogy folyton veszekszenek, azt is tudja mindenki. De most, úgy látszik, nagyobb baj van a megszokott mindennapi marakodásoknál.

— Mi történt? — kérdi a tenorista rosszat sejtve.

— Majd megtudsz mindent. Végre nincs baj. Otthagytam Lenkét. Úgy otthagytam, mint a... mint a kétfenekű dobot.

— Szent Isten. És egyenesen ideszaladtál, szegény öregem.

— Hát hova szaladjak? Menjek a Dunának? Egy ilyen hisztérikáért? Hogyne. A reklám jó is volna neki. Nem, barátom, neeeem.

A művész odatolta barátja elé a cigarettás skatulyát.

— Gyujts rá, öregem, fújd ki magad és öntsd ki a szívedet.

— A szívemnek ehhez semmi köze. Azt a nőt, barátom, én egyáltalán nem szeretem. Ha jól meggondolom, soha nem is szerettem. Hogy miért vettem el feleségül, az most már előttem is a legnagyobb rejtelem. Most, hogy faképnél hagytam, olyan könnyűnek, olyan nyugodtnak érzem magamat, hogy az kimondhatatlan.

De a nyugodt ember kezében reszketett a cigaretta. Nézett maga elé, nézett, egyszer csak rávetette pillantását a jóbarátra és hirtelenül megváltozott, szinte könyörgő hangon szólt hozzá:

— Öregem, segíts nekem. Soha nem volt olyan szükségem rá, hogy mellettem álljon valaki, mint most.

— Amit parancsolsz. Teljesen a tied vagyok és melletted állok. Neked most nyugalomra van szükséged, ne izgasd magad. Én tudom, hogy a dolog nem könnyű, de majd túlesel az első nehéz napokon, akkor aztán kezdhetsz dolgozni. Ideje. Másfél esztendeje nem írtál egy rendes sort sem.

— Nono, — horkant fel erre a kiváló író, — hát a „Marcangolt szívek"? és az „Empedoklesz kutyája", az se kutya. A vége egy kicsit mély a közönségnek, de én arról nem tehetek. Én nem vagyok vásári ember.

— Jó, jó, nem arról van szó. Hiszen tudsz te szépet is írni. Hanem éppen azt magyarázom, hogy egy ilyen fínom és érzékeny lelkű embernek, amilyen te vagy, feltétlen nyugalomra van szüksége. Az ilyen embert szelídséggel és gyöngédséggel kell körülvenni és ezt úgy látszik, Lenkétől nem kaptad meg. Most mit vesztetek össze?

Az író vállat vont.

— Maga az ügy nem olyan egetverő. Azon vesztünk össze, hogy reggel nyolcra rendelte magához az énektanárnőt korrepetálni, pedig tudta, hogy nekem egész éjjel dolgoznom kell. Négy órakor nagy kínnal elaludtam, erre reggel nyolckor legédesebb álmomból felgyakoroltak. Olyan dühösen ébredtem, hogy bele akartam harapni a falba. Akkor aztán kezdődött az eszmecsere. Kipakkoltunk mindent. Az egész másfél esztendőt, amit együtt töltöttünk.

Ő is kiabált, én is. És a végén elhatároztam magam. Közöltem Lenkével, hogy el fogok válni. Egyelőre ide költözöm hozzád, hogy legyen valakim.

A tenorista nyelt egyet. Tudniillik szerette a kényelmét, megvoltak a maga apró szokásai, ragaszkodott napi beosztásához. A lakótárs az ilyen embernek igen kényelmetlen. Dehát azért jóbarát valaki, hogy ilyenkor saját kényelme kárára is helytálljon.

— Nagyon helyes, szívesen látlak. Majd el fogunk küldeni a holmidért. De biztos, hogy örökre végeztél Lenkével?

— Örökre? Még sokkal tovább. Nem is akarom látni többet. A színháznak tájékára sem fogok menni. Tudod mit? Én tulajdonképpen nem is haragszom rá. Ő nem tehet róla, hogy ilyen szerencsétlen természete van. Arról sem tehet, hogy szőke. Láthatod, milyen tárgyilagosan tudok már beszélni róla. Nem hozzámvaló, ennyi az egész. Mi a te véleményed? Hát nincs igazam?

A tenorista habozott. Óvatosan közbeszúrta még egyszer a kérdést:

— Csakugyan végleges a dolog?

— Jaj, kérlek, ne idegesíts, a jó Isten áldjon meg. Hát nem mondtam, hogy visszavonhatatlanul szakítottam vele? Még ma délután beadom a válókeresetet. Ahelyett, hogy mellettem állnál és vigasztalnál, még idegesítsz.

— Bocsáss meg, ezt igazán nem akartam. Miről beszéltünk?

— Arról, hogy Lenke nem hozzámvaló. Hát nincs igazam?

— De... hát mondjuk...

— Ne köntörfalazz és ne makogj! Lenke mellett én szerencsétlen vagyok. Árt az írói pályámnak is. Folyton pénzre van szükség és koncessziókat kell tennem. Hát mehet ez így tovább? Mondd meg őszintén, mehet ez így tovább?

— Nem, — felelte félénken a tenorista, — ez így nem mehet tovább.

— És amellett abban sem vagyok biztos, nem tesz-e nevetségessé. Az az olajgyáros folyton bokrétát küld neki. Meg folyton velünk akar vacsorázni. Hát nem gyanús ez? És a másik, az a huszárönkéntes. Egy ilyen tacskó. Mit áll vele szóba? Hát nem gyanús ez? Mondd meg, de őszintén, nem gyanús ez?

— Nézd, azt már mégse hiszem, hogy Lenke...

— Micsoda? Még véded? Te is az ő pártján vagy? Hát azért jöttem én ide? Felelj őszintén: tudsz valamit Lenkéről? Nekem úgy tűnik fel, mintha rejtegetnél előlem valami titkot. Ha tudsz valamit, baráti kötelességed elmondani.

— Nem tudok semmit, szavamra mondom.

— De azt hallottad, hogy pletykáznak Lenkéről? No? Ne tagadd, hallottad. No?

— Édes Istenem, — vont vállat a tenorista, — mindenkiről pletykáznak...

— Szóval róla is. Az olajgyárossal, vagy az önkéntessel kapcsolatban? Mi? Ha hallgatsz, az azt jelenti, hogy mind a kettővel kapcsolatban. Szép dolog, mondhatom. Miket tud meg az ember, hallatlan. Heh!

Az író csóválta a fejét. Nagyon felindult ezen a dolgon. Egyszer csak hirtelen felpattant.

— Kérlek, adj ide nekem kölcsön ötven pengőt, remélem, életemnek ebben a válságos helyzetében számíthatok rád. Mindenfele apró kötelezettségeim vannak és én pénz nélkül rohantam el hazulról. Most nem mehetek vissza Lenkéhez pénzért, ezt beláthatod.

A tenorista szó nélkül kivette a tárcáját a székre akasztott kabát belső zsebéből. Odaadott belőle ötven pengőt.

— Tessék.

— Köszönöm. Most én elszaladok, de ebédre visszajövök. Akkor megbeszéljük, hogy a holmimat hogyan fogjuk elhozatni. Legjobb volna, ha ezt a dolgot te vennéd a kezedbe, mert nekem most kínos Lenkével érintkezni, ezt beláthatod. Hát szervusz, most sietek.

A dúlt férj elrobogott. A jóbarát pedig megolvasta pénztárcája megmaradt tartalmát. Ott bizony édes-kevés maradt. Megcsóválta a fejét. Ebéd kettőnek kell, az is külön pénzbe fog kerülni. Muszáj lesz hozatni valamit, hiszen Csermákné az utolsó pillanatban nem állhat oda új ebédet főzni. Ejnye, ejnye. De hát vagy jóbarát valaki, vagy nem.

A tenorista kiment megnézni, megjött-e már Csermákné. Még nem jött meg. Visszatopogott papucsosan a szobájába és megint csak odatelepedett a kanárihoz, hogy fütyürészen neki, hátha a madárnak is kedve szottyan rázendíteni.

Éppen pityegni kezdett végre a madár, mikor megint csengettek.

— Csókolom a kezedet. Parancsolj, gyere be.

Lenke volt, maga Nyiryné, született Sebők Lenke. A primadonna. Dúltan és izgatottan. Úgy tolult be a szobába, mint a fergeteg. És ott levágta magát ugyanabba a karosszékbe, amely az imént férje alatt reccsent meg.

— Nálad járt Géza? A taxiból láttam, mikor befordult a sarkon.

— Nálam volt, igen. Éppen most ment el. Mindent elmondott.

— Mi az a minden? Mit mondott el?

— Hát... hogy otthagyott.

— Otthagyott? Haha. Még hogy otthagyott. Nevetséges. Én dobtam ki őt, fiam, vedd tudomásul. Úgy dobtam ki, mint egy macskakölyköt. Elég volt belőle. Az én házamba többet be nem teszi a lábát. Ma lesz a napja, hogy beadom a válókeresetet. Délután megyek az ügyvédhez. És még mit mondott Géza?

— Semmit. Engem bízott meg, hogy hozassam el a holmiját tőled. Itt fog lakni nálam. Dolgozni fog.

— Az nem érdekel. Rólam mit mondott, az érdekel.

— Édes Lenkém, jól ismersz engem, én pletykát nem csinálok. Ha nem tudtok együtt maradni, hát csináljátok símán és botrány nélkül. Ez a folytonos marakodás nem méltó hozzátok.

— Van valami igazad. Ez így nem is mehet tovább. Sokkal jobb, ha szétmegyünk. Én ebbe tönkremennék. Hiszen eddig is csak ráfizettem művészileg.

— Hogyhogy ráfizettél?

— Először is miatta nem mentem Bécsbe vendégszerepelni. Pedig az óriási emelkedést jelentett volna a pályámon. De féléves házasok voltunk és ő nem jöhetett Bécsbe. Itthon maradtam. Aztán összeveszett a direktorral. Mi lett a következménye? A szerepet nem én kaptam, hanem Dernyey Janka. Úgy is nézett ki az előadás. Neki persze tetszett az a tehetséges Dernyey. Nekem nem merte mondani, de másnak mondta. Biztosan neked is mondta.

A tenorista zavarban volt. Nem tudta, hogy így, sarokba szorítva, mit mondjon.

— Nem emlékszem... lehet, hogy mondta...

— Ne hazudj! Mondta! És te emlékszel, hogy mondta. Mit mondott? Hogy Dernyey jobb, mint én lettem volna?

— Nem. Azt mondta, hogy a szerep nem volt neked való.

— Na tessék. Ez ugyanazt jelenti. Ha eljátszottam volna, rosszabb lettem volna, mint Dernyey. Nagyon szép. Az embernek a tulajdon férje! A halálos ellenségemet pártolja ellenem! Hát lehet nekem együtt élni egy ilyen csirkefogóval?

Csak a vállát vonogatta a tenorista. Nem mert szólni.

— Nem felelsz? Te is az ő pártját fogod? Hát nem tudsz őszinte lenni? Maradhatunk mi együtt? Felelj.

— Hát... talán csakugyan jobb mindkettőtöknek, ha nem tépítek egymást...

— Ugy-e, látod. Például hallgasd meg, mi történt a mult héten. Elmondom egész részletesen...

Az elmondandó történetet azonban megelőzte a csengő. Odakint csengettek, most már harmadszor. A tenorista rosszat sejtett és sietve indult volna kifelé. De már későn. Mert Csermákné, aki időközben hazaérkezett volt és lakáskulcsa lévén észrevétlenül ment a konyhájába, most ajtót nyitott. A férj már ott állott előttük, kezében bőrönd. Ruhája csupa víz. Egy darabig egyik sem szólt egy szót sem. Mind a hárman zavarban voltak. A házigazda szólalt meg a kellemetlen és feszes csendben legelőször:

— Esik?

— Igen, megeredt az eső. Mintha dézsából öntenék.

Az asszony felállott.

— Ilyen esőben nem tudok elmenni. Ernő, kérlek, adjál kölcsön egy gumikabátot, majd visszaküldöm a szobalánnyal.

A tenorista habozott. A gumikabátot elő kellett keresnie, mert mostanában nem használta. Már pedig, ha ezeket egyedül hagyja itt kettesben, annak jó vége nem lesz. Még egymásnak esnek és fojtogatni fogják egymást. Botrány lesz. Menjen, ne men-

jen? Végül úgy döntött, hogy megy. A házaspár kettesben maradt.

A világért sem néztek volna egymásra. A férfi kinézett az ablakon. Az asszony maga elé nézett és idegesen dobolt a szék karján. De végre is nem állta meg szó nélkül.

— Az a bőrönd az enyém.

— Kihez tetszik beszélni? — fordult vissza a férfi az ablaktól.

— Csak ne affektálj. Amiért nem ismerjük többé egymást, azért a bőrönd az enyém.

— A bőrönd az enyém. Magam vittem a multkor a bőröndöshöz javíttatni. És ha elkezdünk vitatkozni, akkor is legföljebb közszerzemény. De mindenesetre jellemző a te női kicsinyességedre, hogy egy ilyen életreszóló lépésnél a bőröndön vitatkozol. Finom dolog. Hálaisten, csakhogy már vége van.

— Ez meg olyan igazi férfidolog. Tönkreteszi az életemet, aztán hálaisten, csakhogy már vége van. Jellemző. Látszik, hogy férfi vagy.

— Eddig nem nagyon voltam, de ezentúl az leszek. Kikapaszkodom abból a züllöttségből, amelybe egy lelketlen nő taszított, aztán hajrá, neki az életnek, a szabadságnak.

— Hajrá, azt én is mondhatom. Leszek én még olyan színésznő, mint a Dernyey. Lehet, hogy akkor is lesznek bizonyos otromba ízlésű emberek, akiknek ő jobban fog tetszeni, na de hát...

A férj most elfordult az ablaktól és mohón közbevágott:

— Azt én nem mondtam, hogy jobban tetszik. Én azt mondtam, hogy Dernyey Janka bizonyos ordenáré dolgokban hangosabb és népszerűbb, de fínom, művészi feladatokat te jobban tudsz megoldani. Ezt mondtam.

— Nem így hallottam, Ernő nem hazudik.

— Ernő mondta? Ernő szamár.

— Dehogy szamár. Nagyon szépen megmagyarázta, hogy mi ketten nem maradhatunk együtt.

— Úgy? Megmagyarázta? Nekem egész másokat mondott. Bizonyos olajgyárosról, meg bizonyos önkéntesről...

Most az asszony pattant fel. Villámlott a szeme.

— Ki meri azt rólam mondani?

— Én nem mondtam, — szólt gyorsan és gyáván a férj, — én nem mondtam. Ernő mondta, hogy ezzel a pletykával tele van az egész város.

— Gyalázatos, kétszínű fráter. Az egészből egy szó sem igaz. De esküszöm, hogy ezentúl igaz lesz! Én leszek keserűségemben a legrosszabb nő a világon. De eddig? Eddig szerettem valakit, aki nem értett meg. Aki egy fínom női lelket egyáltalában nem is tud megérteni.

— Micsoda? Én nem tudok egy női lelket megérteni? Aki „A szfinksz gyermekei"-t írtam? Nevetséges.

— Ha megértettél volna és szerettél volna, minden máskép lett volna.

— Én nem szerettelek? Hát szerettek valaha úgy nőt a világon, mint én téged? Csak te nem szerettél engem.

— Tessék. Ezt kapja jutalmul az ember, ha másfél évig nincs egyéb gondolata, egyéb vágya, egyéb ellágyulása, mint egy férfi. Tudod, hogy mit csináltam, mikor most elrohantál hazulról? Odamentem a fogashoz és... és...

Lenke asszony elpityeredett. Saját elbeszélésétől úgy meghatódott, hogy sírva folytatta:

— ... és ráborultam a kabátodra. És megöleltem és sírtam és sírtam. És szégyeltem magam, hogy vén szamár létemre így ráborulok egy szivarszagú kabátra... Hiába, nem tehetek róla... olyan boldogtalan vagyok...

Elzokogta magát és ráborult a szék támlájára. A férfi habozva közeledett, kétszer is felemelte a kezét, de meggondolta magát mind a kétszer. És végül mégis csak rátette a kezét a síró asszony fejére.

— Na, mit akarsz? Mit vegyek neked? Hova akarsz menni este?

— Moziba, — zokogta az asszony.

— Rendben van, megyünk moziba. Telefonálhatsz, akinek akarsz, hogy társaság is legyen. Hogy lásd, milyen gavallér vagyok, hívd meg az olajgyárost, meg az önkéntest.

— Én is őket gondoltam, — zokogta az asszony.

— Ezt a buta színészt pedig ne hívd meg. Ez egy megbízhatatlan, kétszínű fráter. Meg is szüntetem vele az érintkezést. Na gyere, ne okoskodj.

A férj magához ölelte a székből a síró asszonyt. Megölelték egymást. Ebben a pillanatban lépett be a tenorista a gumikabáttal. A látványtól gyökeret vert a lába.

— Köszönöm, — szólt hűvösen az asszony, — sajnálom, hogy fárasztottalak. Nincs szükségem a kabátra, taxin fogunk hazamenni.

— Még pedig máris, — szólt a férfi és tüntető hidegséggel tette hozzá: — szervusz, Isten veled.

Már indultak is kifelé.

— Mért haragusznak ezek? — tünődött a tenorista. Nem értette az egészet. Kint becsapódott az előszobaajtó. A tenorista elővette a pénztárcáját. Ötven pengővel kevesebb pénze volt. A legjobb barátja megharagudott rá valamiért. Mi történt itt?

Nem értette az egészet. Leült megint a kanári madárhoz fütyürészni. De még mindig csóválta a fejét.

A SZÉLHÁMOS

I.

Azt hiszem, Tótlápos a legkisebb fürdőhely széles e hazában. Vagy helyesebben szólva: keskeny e hazában. A lapokból nem sokat tudhat meg felőle az olvasó, mert Tótlápos nem hirdet. Nem is jár oda fürdőzni, csak néhány megyebeli család. Olcsó mulatság, békés pihenő. Este kilenckor alig lehet egyetlen teremtett lelket látni ajtókon kívül.

A fürdőházat valami harminc éve ácsolták a melegvízű kis tóra. Azóta nem kapott tatarozást egy deszkányit sem. A kabinokban korhadozó a padló, és a málladozó zsindelytető nem ad elég menedéket, ha esik az eső. Egynémely vendég szóvá is teszi olykor a dolgot Kovalcsik úrnál, a fürdőtulajdonosnál. Ő bólingat a megjegyzésekre, jó sokáig nem válaszol, végül így szól:

— Kitart még az sokáig. Ha eddig jó volt, ezentúl is jó lesz.

Azzal elnéz más irányba, ezzel is jelezvén, hogy a beszélgetést a maga részéről befejezte. Ott áll tovább a Nagyszálló előtt, hátát a vendéglő-terrasz farácsának támasztva, fején házisapka bojttal, kezében hosszúszárú csibuk, tekintetében rendíthetetlen nyu-

galom. Azt a szót különben, hogy Nagyszálló, nem kell félremagyarázni. A Nagyszálló rendes kis egyemeletes épület, valaha urasági lakóház volt.

Egy kora nyári délelőttön, mikor még csak két-három fürdővendég kezdte el korai nyaralását, egy vadidegen fiatalember jelent meg Kovalcsik úr színe előtt. Kovalcsik úr ott csibukozott ezúttal is a rácsnak dőlve.

— A fürdőtulajdonos urat keresem.

— Én vagyok.

— Tessék megengedni, hogy bemutatkozzam. Pataky Zoltán vagyok. Azért jöttem, hogy tessék engem alkalmazni fürdőtitkárnak.

Kovalcsik úr megeresztett egy kis füstfelleget, nyugalmasan elnézett a semmibe és várt. Majd jó darab idő mulva így válaszolt:

— Eszem ágában sincs. Ennek a kis fürdőnek a számvetése nem bírja azt. A titkár itt fölösleges.

— Kérem, ez nem kerülne önnek pénzbe. Sőt pénzt hozna. Ajánlatom a következő. Ön ad nekem egy szobát és kosztot. Fizetést az első hónapban semmit. De a második hónap végén kiszámítjuk, hogy az idén mennyivel több a havi bevétel, mint tavaly. A forgalmat tudniillik nekem reményem van megnövelni. A különbözetből ön fizet nekem tíz százalékot. Egészen őszig, mikor becsukjuk a boltot.

Megint hosszú ideig mélázott Kovalcsik úr a semmibe. Aztán bólintott.

— No, nem bánom. Elfoglalhatja a nyolcas szobát. De kíváncsi vagyok, mit akar itt titkárkodni.

— Tessék csak rám bízni.

— Jól van, kezdje el. De azt megmondom, hogy felmondási idő nincs. Ha nekem úgy esik jól, egy negyedórán belül kitehetem akármikor.

— Helyes.

— Mondja csak, azt sem tudom magáról, hogy ki fia-bornya. Kicsoda maga és hogy jutott eszébe idejönni?

— Rendes úriember vagyok, gazdasági akadémiát végeztem. Most összevesztem az apámmal, nem kapok tőle támogatást. Őszig itt elleszek, azután majd csak akad valami. Hát akkor most megyek az állomásra a cókmókomért.

— Menjen, titkár úr.

A fiatalember elindult. Kovalcsik úr egy kis tünődés után elhatározta, hogy visszahívja.

— Nézze csak, meggondoltam. Nincs ennek semmi értelme. Munkája itt nem akad, ingyen meg miért adjak én magának teljes ellátást? Hagyjuk az egészet

— De ne hagyjuk. Nagyon kérem, csináljuk meg ezt a dolgot. Ön remek üzletet csinál, meg fogja látni.

— Ugyan, ördögöt. Miért jönnének ide többen, mint máskor? Maga miatt? Nem mondom, jóképű fiatalember. De senki azért a zsebébe nem nyul fürdőzési költségért, mert maga itt titkár.

— Éppen ez az, amit vállalni mernék. Tudok erre példát. Egy kis osztrák fürdőhelyen szerződtettek titkárnak egy arisztokratát. Volt ulánustisztet.

Már két éve ott van. Azelőtt a kutya sem járt oda, most csődülnek az emberek.

— Az lehet. De maga nem gróf.

A fiatalember hallgatott egy kicsit. Habozott. Aztán felvetette a fejét.

— Azon segíthetünk. Egyszerűen gróf leszek.

— Hogyan?

— Úgy, hogy beírom a bejelentőlapra a nevem rovatába: gróf Partenstein Zoltán. Kész.

— Hm. Aztán elhinnék azt magának?

— Majd teszek róla, hogy elhigyjék. S ha netalán kiderülne a turpisság, ami ki van zárva, ön nem kockáztatott semmit. Önt is becsaptam.

Kovalcsik úr alaposan szemügyre vette most már a fiatalembert. Csakugyan el lehet róla hinni, hogy gróf. Volt valami meghatározhatatlan előkelőség a tartásában. A fellépése biztos volt és ellenállhatatlanul rokonszenves.

— No jó, menjen azért a csomagért.

Utána tekintett és megcsóválta a fejét. S magában dörmögve tette hozzá:

— Gróf úr...

II.

Az álgróf nem hiába bízott magában. A munkát azonnal megkezdte. Bemutatkozott a gyér vendégseregnek. Valamennyi vendéget azonnal elbűvölte. Morvaynéval, a pénzügyigazgató özvegyével, franciául társalgott, s az öreg hölgy, aki nagyon büszke volt nyelvtudományára, úszott a boldogságban.

A nyugalmazott őrnagy megtalálta a grófban az oly nehezen nélkülözött sakkpartnert. És így tovább. A titkár egész nap lótott-futott, társalgott, kísért, sétákon vett részt, sakkozott, öreg uraknak pajkos tréfákat mesélt, idős dámák betegségeinek részletes elmondását nagy figyelemmel végighallgatta. Tele volt vele Tótlápos. A lassan szaporodó vendégek egymás kezéből kapkodták.

— Nem láttátok a grófot?

— Tegnap nagyot sétáltam a gróffal.

— A gróf azt mondja, hogy roppant hasonlítok egy rokonához.

És így tovább. Reggeltől estig csak a grófról volt szó. Valami fínom, arisztokratikus hangulat úszott a levegőben. És már kezdett az a jóslat is beválni, hogy miatta szaporodni fog a fürdőzök létszáma. A levélben érkező bejelentések már jócskán felülmulták a tavalyit. És egyre gyakrabban előfordult, hogy a környékbeli falvakból urasági kocsik fordultak oda a tótláposi Nagyszállóhoz. Vacsorázni jöttek. Egy este megjelent az első üveg pezsgő. Kovalcsik izgatottan topogott a konyhán: emberemlékezet óta nem rendeltek nála pezsgőt.

Másnap reggel meg is dícsérte az álgrófot.

— Jól csinálja, azt meg kell hagyni. Hanem most idefigyeljen. Holnap érkezik özvegy Vitnyédyné a leányával. Ma este pedig megérkezik a fiam, aki ügyvéd. Jól vigyázzon rájuk és ügyesen csinálja: a fiam szeretné ezt a kislányt elvenni. Maga igen ügyes ember, nem is mondok többet magának.

Az álgróf bólintott.

III.

Nagy, melák fiatal férfi volt a Kovalcsik fia. Akkora keze volt, mint két bőrönd, piros orcája és színtelen haja. Annál édesebb, légiesebb jelenség volt Vitnyédy Ella. Lehetetlen volt utána nem fordulni. Minden épkézláb ember beleszeretett.

Óriási fürdőélet fejlődött ki Tótláposon. Zsúfolva volt minden szoba. Már a tanító lakását is igénybevették, őt magát átköltöztették a sógorához a harmadik faluba. Az iskolában is ágyakat vetettek. A terraszon étkezési időben nem lehetett mozogni. Este rá sem lehetett ismerni a hajdan kihalt és alvó Tótláposra. A gróf kibérelte a falusi kocsmát a Kovalcsik számára. Ott lehetett táncolni rogyásig, s a cigányzene nem zavarta a Nagyszálló aludni vágyó betegeit.

Az ifjú Kovalcsik tűzzel-vassal udvarolt Vitnyédy Ellának. A gróf mindig úgy intézte, hogy összekerülhettek. Inkább ő foglalkoztatta a mamát. Neki magának alig akadt rengeteg dolgától alkalma, hogy beszélgessen a leánnyal. Néha mégis. A leány érkezése utáni negyedik napon például öt percig beszélgettek. Az ifjú Kovalcsik jelenléte nélkül. Jobb is, hogy nem volt ott, mert alighanem megütötte volna a guta.

— Megismert? — kérdezte az álgróf.

— Meg, — felelt mosolyogva a leány, — hogyne ismertem volna meg. És végre tudom, hogy kicsoda.

— Pesten nem mutatkozhattam be. Hogyan léptem volna oda az utcán. Csak néztem, néztem a mindennapi sétáján messziről. De hogy kicsoda, azt kikutattam.

— Hogyan?

— Nem nagy mesterség. Egy magándetektív megcsinálta. Azt is megtudtam, hogy a mamája minden nyáron itt fürdőzik. Azért jöttem ide.

— Csak ezért?

— Csak ezért.

Vitnyédy Ella ránézett a fürdőtitkárra. Pillantása némán, de félreérthetetlenül hirdette, hogy ez a válasz boldoggá tette.

IV.

Az ifjabb Kovalcsik maga is ott töltötte a július közepétől augusztus közepéig terjedő hónapot, amely alatt Vitnyédyné és leánya Tótláposon tartózkodtak. Augusztus tizennegyedikén meg is kérte a leány kezét, de kosarat kapott. Ez még nem rendítette volna meg annyira. Gondolta magában: tovább fog udvarolni és ha szívósan kitart, egyszer végül mégis csak győzni fog. Az azonban lelke mélyéig megrendítette, hogy benyitott az irodába délután, mert tudta, hogy Ella odament a titkárhoz vasúti jegyeket és egyéb utazási dolgokat megbeszélni. Benyitott, még pedig kopogtatás nélkül. Lesujtó látvány tárult eléje: a titkár és Ella úgy csókolóztak, mint a parancsolat.

Az ifjú Kovalcsik elsápadt és egy kicsit el is szédült. Becsapta az ajtót és rohant apját megkeresni.

Meg is találta. Délutáni álmából riasztotta fel. Ha pedig ez megtörtént, az öreg Kovalcsik éktelenül tudott haragudni. Éktelenül haragudott most is, mikor az izgatottan előadott történetet végighallgatta, de nem a titkárra, hanem a fiára.

— Úgy kell neked, mafla, szamár vagy. A gróf százszor különb fiatalember nálad, ügyesebb volt.

— Gróf? Már te is grófozod ezt a szélhámost, ahelyett, hogy kirugnád? Hát majd befűtök én neki.

— Hogyan fűtesz be?

— Csak bízd rám. Szóval nem vagy hajlandó elcsapni?

— Eszemágában sincs. Aranyat ér. Az idén háromszor annyit keresek, mint tavaly.

V.

Ifjú Kovalcsik még aznap délután bement a városba. Másnap reggel azonban már megint kint volt Tótláposon. A kaján diadal öröme ült az arcán.

Mindenekelőtt felkereste Vitnyédynét. És elmondta neki, amit előző nap délután az irodában látott. Illetőleg csak elmondta volna, ha Vitnyédyné a szavába nem vágott volna.

— Ne fáradjon, kérem, én ezt már tudom. A leányom biztos lévén abban, hogy maga árulkodni fog, elmondott nekem mindent. Különben Parten-

stein gróf megkérte az Ella kezét. A leányom igent mondott.

— Úgy? Hát most fogódzkodjék meg, nagyságos asszonyom. Ez a Partenstein gróf se nem Partenstein, se nem gróf, hanem közönséges szélhámos. Egyszerűen valami Pataky, és azért adta ki magát grófnak, hogy érdekesebb legyen. Az apám is igazolhatja ezt. De még ma délelőtt le fogom leplezni.

— Hogyan? — kérdezte megdöbbenve Vitnyédyné.

— Partenstein gróf a góthai almanach tanusága szerint kettő van. A fiatalt Zoltánnak hívják, a papát Miklósnak. Hát én tegnap interurbán felhívtam a papát. Elmondtam, hogy az ő fiának neve alatt itt egy szélhámos garázdálkodik, jöjjenek le. Le is jön. A délelőtti vonattal érkezik. Ez a szélhámos mindig kimegy a vonat elé. Most is ott lesz. Majd én szembesítem az igazi grófot és az álgrófot. Ha ennek tanuja akar lenni, nagyságos asszony, jöjjön ki az állomásra. Azt az öt perc sétát a dolog meg fogja érni.

— Ott leszek, — szólt Vitnyédyné.

És ment a leányát megkeresni, hogy a borzasztó felfedezést közölje vele.

VI.

A vonat befutott. Egy elsőosztályú kocsiból leszállott gróf Partenstein Miklós. A titkár meglátta, elámult és odasietett hozzá

— Papa, te hogy kerülsz ide?

— Végre rájöttem, hogy hol bujkálsz. Valami ügyvéd, vagy ilyen izé tegnap felhívott telefonon és mindenféle zavaros dolgokat beszélt. Egy szót sem értek az egészből. Valami szélhámosság, vagy névhasználat... Mi ez?

A titkár nagyot kacagott.

— Kezdem érteni. Nem akartam a magam nevén szerepelni s először más nevet mondtam be. De aztán felmerült annak a szüksége, hogy grófnak adjam ki magam. Hát kiadtam magam önmagamnak. Majd elmondom az egészet részletesen. Mondd, papa, még mindig nem akarsz beereszteni a gazdálkodásba?

— Elérted a célodat, haszontalan kölyök. Majd megbeszéljük, hogy mit adok át, mit nem.

— Ideje, mert meg akarok házasodni. Gyere, be akarlak mutatni két dámának.

Valamivel odébb egy kis csoport állott: Vitnyédyné, a leánya és ifjú Kovalcsik. Ezek feszülten figyelték a két férfi beszélgetését, de olyan messziről nem hallhattak semmit.

— Most fogja a gróf pofonvágni a szélhámost, — mondta sóvár izgalommal Kovalcsik.

De nem ez történt. Hanem a két férfi elindult feléjük. Mikor odaértek, a fürdőtitkár így szólt:

— Engedjék meg a hölgyek, hogy bemutassam az édesapámat, gróf Partenstein Miklóst. Most hogy ő megérkezett, talán remélhetem, hogy még egy-két napig maradnak.

Maradtak. De az ifjú Kovalcsik nem maradt.

VIRÁG

Zoltán barátommal történt ez a bámulatos történet.

Kora délelőtt dolga volt egy külső józsefvárosi mellékutcában. Apróhirdetésben olvasta, hogy valahol egy antik almárium eladó. Ő pedig bolondja a régi bútornak. Ahogy az apróhirdetést elolvasta, azonnal nekivágott a városnak, hogy a megadott címet felkeresse. Ment, mendegélt a kis utcában, bámészkodva nézegette a házszámokat. Egyszer csak megállt, hogy nagyot tüsszentsen. Gyorsan elékapta a zsebkendőjét — nem a kabátja mellzsebében fityegő gavallér-zsebkendőt, hanem a belső zsebében hordott másikat, — hatalmas hapcit harsantott, aztán indult tovább. De ismét meg kellett állnia, mert valaki megérintette a karját. Visszafordult. Kopottas ember állt ott és nyujtott feléje valamit.

— Ezt el tetszett ejteni.

Zoltán meghökkenve ismert rá az idegen kezében a levéltárcájára.

— Uram, — mondta visszafelé való rémülettel, — hogyan köszönjem ezt meg önnek?

— Sehogy, kérem, ez természetes, — mondta az illető és kalapját billentve tovább akart menni.

— De nem úgy van az, kérem, nézzen ide!

És kinyitotta a tárcát. Nagy, vastag csomó százas volt benne, mert Zoltán délelőtt a bankot is útba szándékozott ejteni.

— Ez még semmi, de itt vannak az okmányaim, állampolgársági bizonyítványom, székesfővárosi tanusítványom, keresztlevelem... ezek ma pótolhatatlan dolgok, jó ember! Kérem, ne vegye sértésnek, de a becsületes megtalálónak járó összeg...

— Nem, kérem, — szólt sértett árnyalattal az idegen, — én nem vagyok „jó ember", úriember vagyok. Lénárt Jenő napidíjas. Nekem ön ne adjon alamizsnát. Nem is jár ezért semmi. Ebben a házban lakom, s ahogy a kapun kiléptem, láttam, hogy elejtette a tárcáját. Ajánlom magam.

— De ne fusson, uram, hát nem tehetek önért semmit?

— Köszönöm, semmit. Jó napot.

Sértődötten elindult a becsületes megtaláló. Zoltán még nézett utána egy darabig. Aztán egyet gondolt, bement a házba, megkereste a házmestert. Pengőt adott neki és kikérdezte az ott lakó Lénárt Jenő napidíjasról. Megtudta róla, hogy szűkösen éldegél, özvegyember, van egy növendéklánya, olyan tizenhatéves-féle, Ilonkának hívják.

Ez elég volt Zoltánnak. Pénzzel nem akarta megsérteni a szegénysorsú, de érzékeny embert. Hanem miután az alámiumot megnézte, gyönyörűnek találta és megvette, hazamenet megállt egy nagy virágkereskedés előtt. Kiválasztott egy hatalmas

cserép hortenziát, kifizette és felírta a címet, ahova vinni kell: Lénárt Ilonka úrhölgy, Ilyen-utca annyadik szám. Letette névjegyét, borítékba zárta és elment.

Másnap délelőtt a virágkereskedés hívta a telefonhoz. A tulajdonosnő udvarias mentegetődzéssel kezdte, homályosan célzott valami érthetetlen dologra és olyasfélét mondott, hogy célszerű lenne, ha a méltóságos úr kegyeskednék személyesen befáradni az üzletbe. És letette a kagylót.

Mi az ördög lehet ez? Zoltán bosszankodva elment a virágüzletbe. A tulajdonosnő rögtön beljebb tessékelte. Nagy feneket kerítve a dolognak, azon kezdte, hogy ő a boltjában dolgozó leányoknak úgyszólván édesanyja, erkölcsi dolgokban nem ismeri a tréfát és különösen felelősnek érzi magát a kis Lénárt Ilonkáért, akit az apja tegnap megpofozott.

— Mi ez? Az egészet nem értem.

Ami kitűnt, az csak mozidarabokban szokott előfordulni: Lénárt Ilonka, a becsületes megtaláló leánya, éppen ott kihordólány a virágüzletben. A tulajdonosnő meg sem nézte a címzést, csak mikor a rendelő úr már elment. Nagyot nézett és fagyosan adta ki Lénárt Ilonkának a hortenziát, hogy kézbesítse sajátmagának. A kislány szót sem értett a dologból, a névjegyet csodálkozva nézegette, de attól sem lett okosabb, mert a virágküldő úrról sohasem hallott. A virágot mindenesetre hazavitte. A névjegyet megmutatta apjának, aki azonnal két nyaklevest adott neki. A kislány esküdözött, hogy semmi-

féle öregúr nem járkált utána és sírva töltötte az éjszakát. A boltba is bőgve jött be másnap. Még most is pityergett, mikor a tulajdonosnő behívta és a virágküldő úr elé állította. Zoltán ránézett: csúnyácska, vézna, horpadtmellű kislány volt szegény.

— Ne szepegjen, fiam, majd elmagyarázom az egészet.

És elmagyarázta. Az egész azon múlott, hogy ő maga nem viszonozta a becsületes megtaláló bemutatkozását. Mert ha megmondja a nevét, akkor az apa rögtön tudta volna, mire magyarázza a virágküldeményt.

— Hát majd írok részletes levelet a kedves papának, akinek különben is hálára vagyok kötelezve. Rendben van így?

A kislány habozott. Aztán kibökte.

— Nincs rendben, kérem. Én erre még rá is fizettem.

— Hogyan?

— Ekkora virágért legalább ötven fillér borravalót szoktam kapni. De én magamnak nem adhattam ötven fillért...

És sírva fakadt megint. De Zoltán azonnal átnyujtott neki egy pengőt. Erre nyomban megszűnt sírni. Ez a Zoltán tárcájának bámulatos története.

MILI

Most felcsapok rajzolónak és hevenyészett ceruza-vázlatot készítek Miliről.

Mili szép asszony, azt senkisem tagadhatja. Vékony, igen jóvonalú alakja van. Fínom nyakán érdekes kis madárfejet hord. Arcában legérdekesebb a szeme. Feltűnően nagy, ibolyakék szeme van neki. Szokott mozdulata, hogy a fejét kissé félretartja, ezzel a félretartott arcocskával felnéz az emberre (ugyanis nem nagyon magas), tágra nyitja a szemét és a világ minden szelídségét, szerénységét, odaadását és őszinteségét belegyüjti a tekintetébe.

Ilyenkor akkorát hazudik, mint egy ház.

— Ó, hogy irígylem azokat, akiknek nincs lelkiismeretük. Milyen vígan élnek, mennyit szórakoznak. Megmondom őszintén: én is megcsalnám az uramat, ha ilyen volnék. De a lelkiismeretem nem engedi. Hát hiába. Én már így fogok meghalni.

Tudnillik Mili úgy csalja az urát, mint a répát. Soha nincs kevesebb gavallérja háromnál. Az egyiktől most szabadul, a másodikban most van benne, a harmadikat már előre kinézte magának.

— Milyen gonosz a világ, — mondja olykor, — hát már jóbarátja sem lehet az embernek? Az én barátságom Jenővel ideális tiszta barátság. Olyan fenkölt és emelkedett barátság, amilyen nincs is

több. De hát a csőcselék sohasem emelkedhetik olyan magasra, hogy ezt megértse. Higyje el, nem szabad a világgal semmit sem törődni. Az ember menjen tovább a maga tiszta és szeplőtlen útján, a többivel ne gondoljon.

Hogy gonosz a világ, ezt általában szereti mondani. Hosszas gyakorlatában ez már kifejlődött, mint igen alkalmas kezdet ügyes megjegyzések számára.

— Hihetetlen, — mondta Máriának nemrégiben, —, milyen rosszak az emberek. Ha már a te férjedet is rágalmazzák, az embernek igazán megáll az esze. Mi, akik az uradat jól ismerjük, egyetlen árva szót el nem hiszünk az ilyen butaságokból.

— Milyen butaságokból? — kérdezte riadtan Mária, aki mellesleg mondva nem éppen csinos, de annál gazdagabb.

— Ó, Istenem, hiszen biztosan hozzád is eljutottak az ilyen szamárságok. De te vagy olyan emelkedett, hogy el hagyod menni a füled mellett. Nagyon igazad van. Hiszen mindenki tudja, hogy a házasságotok igazi szerelmi házasság.

Mária többet nem tudott kihúzni belőle. Faggatta részletekért, de hiába. Végül összevesztek. Nem is köszönnek egymásnak az utcán. S ha most Milit megkérdik, mi volt az oka az összekoccanásnak, Mili tágra nyitja ártatlan babaszemét, amely kissé el is homályosodik ilyenkor, s igy válaszol:

— Ne is kérdezzétek, ez a dolog kimondhatatlanul fáj nekem. De nem tehetek róla. Mária azzal a furcsa kéréssel fordult hozzám, hogy mondjam el

neki, amit az ura viselt dolgairól tudok. Hát mondjátok meg őszintén, szabad ilyesmire felelni? De nem is felelhettem volna, hiszen akár meg is esküszöm, hogy én az ő férjéről semmi bizonyithatót nem tudok. Most Mária haragszik rám. Sajnálom, de az én lelkiismeretem tiszta. Az mindenesetre fáj, hogy Mária ilyen igazságtalan hozzám.

Most sokan szidják Máriát, hogy milyen igazságtalan. És sajnálják Milit, aki otthon ül és szenved. Sőt fel is háborodik. Éspedig így:

— Hát ez már igazán felháborító, amit ezzel a Gizivel csinálnak. Nem hívják sehova. Hogy én jövő csütörtökre nem hívtam, az más dolog, mert nyolcnál többre nem tudok teríteni. De miért nem hívják mások? Tíz házat tudok, ahová nem teheti be a lábát. És miért? Hiába kérdezem, sehol sem kapok egyenes választ. Annyi bizonyos, hogy ki van taszítva a társaságból. Hát nem felháborító ez? Így kivégezni valakit? Már ott tart, hogy senki nem mer vele közlekedni. Pedig szerintem derék, kedves, tisztességes, jó asszony. Ez a bojkott igazságtalan és felháborító.

Számosan visszamondták Gizinek, hogy Mili mennyire helyt állt érte. Gizi nem tudja ugyan, miért kellett érte helyt állani (hetek óta tartó influenzája miatt egyelőre kimaradt a társaséletből), de mindenesetre nagyon hálás, hogy ilyen megbízható barátnője van. A fentebb említett esetet telefonon meg is köszönte Milinek. Majd egyebekről beszélgettek. Ebből a beszélgetésből két dolog említendő. Az egyik Mili következő megjegyzése:

— Angyalom, énrám mindig számíthatsz. A közvetlen környezetedben is akadnak, akikre nem számíthatsz feltétlenül, de rám annál inkább.

— A közvetlen környezetemben? Kire célzol?

— Én? Dehogy céloztam, nem céloztam én senkire. Nem azt mondtam, hogy „akadnak", hanem hogy „akadhatnak". Az más. Azonkívül tudod nagyon jól, hogy én pletykát nem csinálok. Inkább agyonüthetnek, minthogy én fecsegjek.

Ezóta Gizi összezördült a nővérével. Mili másik megjegyzése ez volt:

— Ezt a Pistát sem értem. Csinálnia kellene valamit. A gyára — én ezt biztosan tudom — remekül megy. Mégis azt híresztelik, hogy becsukja a gyárat. Miért tűri az ilyet? Nyilatkoznia kellene, vagy mit tudom én, a férfiak ezt már jobban értik, én ehhez buta vagyok.

— Hogy rosszul megy neki? Ezt nem hallottam.

— Sajnos, drágám, mindenki ezt mondja. Pedig én tudom, hogy nem igaz. Mégis az egész város tele van vele.

Gizi, ahogy letette a kagylót, azonnal körültelefonálta ismerőseit: mi igaz abból, hogy a gyár olyan rosszul megy. Pista pedig váltig csodálkozik, mi bajuk az embereknek, akik olyan tapintatos részvéttel kezelik őt. Valaki célzott arra, hogy talán Mili csinált valami vigyázatlan pletykát. Ez a megjegyzés visszakerült Milihez. Mili félretartotta érdekes fejét és nagy könnyekkel ibolyakék szemében ezt kérdezte:

— Hát érdemes ilyen világban élni? Bántanak, mikor én nem bántok senkit.

MINDENT EL KELL TENNI

Reggeli postáját válogatta Meszlényi báróné. Azokat a nyitott borítékokat, amelyeknek tartalma vagy egy új tánchelyiség megnyílásáról értesítette, vagy olcsó ciánozásra hívta fel figyelmét, egyenesen a papírkosárba dobta. Ezenfelül még két képeslap maradt a jókora csomóból, amelyeket nyaraló ismerősök írtak, s végül ismeretlen írású levél. Felbontotta és mindenekelőtt aláírását nézte meg. Kercsák Béla. Ez a név semmit sem mondott neki, de a levelet azért elolvasta.

„Méltóságos Asszonyom! Mielőtt kérésemet előterjeszteném, engedje meg, hogy eddigi sorsomat néhány sorban leírjam. Budapesten születtem 1910, május 3-án. Apám, aki a polgári életben gépészmérnök volt, elesett a háborúban. Özvegy anyám keserves nélkülözések között nevelt fel. De mindig tandíjmentes voltam, mint legjobb tanuló és akadtak jó emberek, akik kifizették tankönyveimet. Anyám étkezőhelyiséget nyitott, amely nagyon gyatrán ment ugyan, de a kettőnk élelmét legalább kiadta. Kereskedelmi akadémiát végeztem és mint legjobb növendék, állást is kaptam. Az Egyesült Pamutipar nevű cégnél dolgozom már hét éve. Szépen és szerényen megvoltunk a tavaszig.

Akkor anyám egy napon rosszul lett. Az orvosok súlyos és rosszindulatú daganatot állapítottak meg, de operálhatónak nyilvánították. Az étkezőt be kellett csuknom, a gyógykezelésre a magam fizetése nem futotta. Méltóságos Asszonyom, én most életem olyan elkeseredett óráit élem, mikor az ember nem kertel sokat. Hogy anyám meggyógyuljon, sikkasztottam a Pamutiparnál, éspedig összesen 226.— pengőt. Anyám most már a javulás útján van. Ő életben marad, de én aligha. Tudom, hogy holnapután a cégnél rovancsolás lesz. Ha addig nem kapok 226.— pengőt, agyon kell lőnöm magamat. Minden erőmből igyekeztem hetek óta ezt a pénzt megszerezni, de hiába fordultam gazdag emberekhez, akiknek ez a pénz aránylag semmi, csak rideg visszautasításban részesültem. Most már csak a holnapi postáig várhatok. Ha Méltóságos Asszonyom nem küldi el ezt a pénzt, végem van. Ha elküldi, megmenti vele egy hasznos és dolgozó ember életét. Fölösleges mondanom, hogy — bár csak apró részletekben — de a pénzt tisztességesen vissza fogom fizetni. Nem rimánkodom, Méltóságos Asszonyom, már ehhez sincs erőm és idegem. Utolsó reményem ez a levél. Döntsön tetszése szerint, hogy élhetek-e tovább, vagy meg kell-e halnom. Mélységes tisztelettel bocsánatot kér és kezeit csókolja Kercsák Béla. Budapest, Nagydiófa-utca 5., V. 32."

A báróné ijedten fejezte be a levél olvasását. Sok kéregető levelet szokott kapni, mert ismeretes volt jótékonyságáról. De jómódú volta ellenére sem

akadt most ennyi ajándékozni való pénze. Tanácstalanul bámulta a levelet. Hangját meggyőzőnek találta. Lehet, hogy ez az ember holnap csakugyan megöli magát. Borzasztó. Ilyen felelősség súlyát hogyan fogja majd hordani, ha holnap már olvassa az ujságban ezt a nevet az öngyilkosok közt? Másrészt e havi számvetése már teljesen kimerült. Kölcsön után futkosnia nagyon kényelmetlen. Az ördög vitte volna el ezt a reggeli postát.

Mialatt eléggé izgatottan latolgatta a levelet, jött Terka, a komorna és jelentette, hogy a pénzes postás van itt. A báróné sehonnan nem várt pénzt. Csodálkozott. Jöjjön be az a postás. Az be is jött. Letett az asztalra egy rózsaszínű szelvényt és leolvasott melléje csupa százasokban ezerötszáz pengőt. A szelvényről kitűnt, hogy egy volt osztálytársnője, akinek két éve hasonló körülmények között adott kölcsön a csőd előtt álló varroda megmentésére, azóta annyira kievickélt a bajból, hogy ezennel megküldte a pénzt, forró és hálás köszönetet mellékelvén. A postás borravalót kapott és elment. A báróné megint kezébe vette az előbbi levelet. Nézegette, latolgatta. S hirtelen megütötte a szemét a sikkasztó fiatalember születési dátuma. Milyen különös: ugyanezen a napon született az ő fia is. Mintha ez a sors intése lett volna. És mintha a sors intése volna az is, hogy éppen most kapott váratlan pénzt.

Becsengette a komornát.

— Terka, olvassa el ezt a levelet. Az illető címre el kell küldeni a pénzt. Vegye el abból, amit most

hoztak. Kétszázhuszonhat pengőt kell küldeni egy fiatalembernek, különben öngyilkos lesz.

— Mennyit? — riadt fel a komorna. — Én igazán nem értem a méltóságos asszonyt. Ilyen rendetlenséget és könnyelműséget...

— Jó, jó, ne prézsmitáljon, küldje csak el a pénzt arra a címre. Mit csinál a szelvénnyel?

— Elteszem.

— Ezt is? Hát nem tudom leszoktatni arról, hogy minden vacakot eltegyen? Már két láda porosodik odakinn...

Nem is tudta befejezni, a komorna, aki huszonhárom éve intézte már hétköznapi életét, zsörtölődve és motyogva haladt kifelé. A báróné örvendett, hogy túl van a gondon és töprengésen. Jó kedve lett, dúdolni kezdett.

A következő napokban még eszébe jutott egyszer a dolog. Az a fiatalember legalább megköszönhette volna a pénzt. De talán izgalmas boldogságában elfelejtette. Mindegy, több is veszett Mohácsnál. Legyintett rá, aztán az egész ügyet teljesen elfelejtette ő is, mint az öngyilkosjelölt a köszönetet. Nemsokára elutazott nyaralni külföldre, utána falura ment rokonokhoz. Hosszú hetek beleteltek, míg megint visszajutott a fővárosba.

Alig volt két napig itthon, valami idézést kapott valami hatósághoz, valami Margit-körúti címre. Ez csak tévedés lehetett. Semmiféle ilyen ügye neki nem volt. Az idézést eldobta. A komorna azonban kiszedte az idézést a papírkosárból és a fejét csóválta. Pár nap

mulva ugyanilyen idézés jött, még egy. Annak szövegében pirossal alá volt húzva, hogy „elővezetés terhe alatt". Az idézés másnapra szólt.

Bosszankodott, hogy valami névcsere, vagy ilyen tévedés folytán hatóságokhoz rángatják, de azért elment. Szigorú épületet talált azon a címen. Komor folyosókon szuronyos emberek igazították útba. Végre előszobába került. Ott várnia kellett. Jó órai várakozás után megúnta a dolgot és szólt az egyenruhás ajtónállónak, hogy ő bizony elmegy, mert nem ér rá. Az megnézte az idézést és megcsóválta a fejét.

— Nem ajánlom. Nagy kellemetlensége lehet a bárónénak. Tessék csak leülni.

Ennek az embernek a hangja, az egész épület komor levegője, a szuronyok kellemetlen látványa megszeppentette. Leült. Várt még egy félórát. Akkor végre nyílt az ajtó, kijött rajta egy rabruhás ember fegyőrrel. Most ő következett. S már valósággal félt attól az egyenruhás úrtól, akinek íróasztala elé kellett ülnie.

Miután elmondta személyi adatait és türelmetlenül várta, hogy miről van hát szó, a hivatalos úr ezt kérdezte:

— Ismeri báróné Kercsák Bélát?

— Nem, — felelte ő bámulva, — ezt a nevet sohasem hallottam.

— Úgy, sohasem hallotta. Akkor miért küldött neki kommunista propagandára kétszázhuszonhat pengőt?

A báróné elképedt. Ámulatában nem tudott felelni. A hivatalos úr szó nélkül elébe tolt egy rózsa-

színű szelvényt. A báróné ráismert a Terka írására. Egy pillanat alatt az egész történet eszébe jutott.

— De kérem, ez egy szerencsétlen fiatalember volt, akinek hivatalos pénzhez kellett nyulnia valami Pamutiparnál, hogy az anyját operálhassák.

— Jó, jó, — legyintett a kihallgató, — mi azt jobban tudjuk. Ez a Kercsák Béla igazi nevén Koller Benő, Moszkvában kiképzett kommunista agitátor. Anyja rég nem él, Pamutiparnál sohasem volt. Vasmunkás. Titkos irodát tartott álnéven a Nagydiófa-utcában. A báróné pénzt küldött neki szovjet-propagandára.

— De kérem, esküszöm, hogy...

— Várjunk csak, várjunk csak. Van annyi vagyona a bárónénak, hogy akárkinek csak úgy első szóra kétszázhuszonhat pengőt küldjön? Kivált vadidegennek?

— Nincs, kérem. De féltem, hogy megöli magát. És különben is ugyanakkor váratlanul nagyobb összeg pénzt kaptam, hát... tudjaisten, küldtem neki.

— Anélkül, hogy utána nézett volna a Pamutiparnál, van-e ott ilyen nevű tisztviselő? Ez egy telefonjába került volna.

— Nem jutott eszembe, kérem. Nagy hatással volt rám, hogy ez a fiatalember, aki bejelentette öngyilkosságát, ugyanazon a napon született, mint a fiam: 1910, május 3-án.

A hivatalos úr motozott az akták közt, keresgélt, aztán felnézett.

— Sajnálom, de Kercsák-Koller kommunista agitátor 1908, november 3-án született.

A báróné mélyen hallgatott. A kihallgató szúrósan ránézett.

— Kérem, báróné, ismerje el, hogy amit előad, nem hangzik nagyon meggyőzően. Azonkívül a báróné sokat érintkezik proletárokkal. Adatom van arra, hogy panaszkodni szokott a szociális igazságtalanságok ellen.

— De kérem, — felelte ő a sírás határán, — én jótékonyságból néha elmegyek nyomortanyákra, hogy ott pénzt osszak ki. És gyakran beszélek arról, hogy sajnálom a szegény embereket. De hogy én kommunista propagandára . . .

Itt sírva fakadt megdöbbenésében és riadalmában.

— Ne tessék sírni, az itt keveset számít. Két óra elmult, a kinallgatást egyelőre befejezem. Egyelőre nem tartóztatom le. Holnap kilenckor tessék megint itt lenni. Viszontlátásra.

A báróné azt sem tudta, hogyan kerül ki a folyosóra. Mikor a kapun kilépett, majdnem elsikoltotta magát. Hiszen ez az a Margit-körúti épület, ahol akasztani szoktak. Lélekszakadva rohant haza, hogy Terkának mindent elmondjon. De Terkát elengedte volt Visegrádra a nővéréhez és csak estére várhatta vissza. Kétségbeesve tördelte a kezét és felhívta az ügyvédjét. Azzal délután öt előtt nem lehetett beszélni. Ötig sírt, le s fel járt és rettegett. Ötkor jelentkezett az ügyvéd: mi tetszik? Jöjjön azonnal. De az ügyvéd fél nyolc előtt nem jöhetett. Akkor jött. A báróné elmondott neki mindent. Az ügyvéd fejét csóválta:

— Kérem, báróné, őszinte leszek. Nem lehetetlen, hogy letartóztatják. Ne tessék sírni és átkozódni, kérem. Azok az urak az ország biztonságára vigyáznak. Ez a kötelességük. És a báróné egész ügye csakugyan kissé kínos látszatot kelt.

Ekkor jött Terka. A báróné sírva mondta el neki az egész ügyet. Terka végighallgatta, aztán bólintott.

— Azonnal.

Kiment és pár perc mulva visszatért. Letette az asztalra a kéregető fiatalember levelét boritékostul. A boriték bélyegén rajta volt a dátumos pecsét. Letette az annak idején érkezett ezerötszáz pengő utalványának szelvényét is. És letette az első idézést, amelyet a báróné eldobott. Az ügyvéd mindezt megnézte és megnyugodott. Mindenesetre abban állapodtak meg, hogy háromnegyed kilenckor itt lesz kocsival.

A báróné két altatót vett be, mégis alig aludt. Reggel zúgott a feje, émelygett a gyomra. Reszketve ült be a kocsiba. Kilenckor ott voltak a Margit-körúton. Azonnal bekerültek a hivatalos szobába. Szilágyi, mert így hívták a hivatalos urat, gondosan megnézte a levelet, a borítékot és a vevényt. Aztán bólintott.

— Ez rendben van. A báróné kihallgatását befejeztem. A jegyzőkönyvet majd alá fogja írni. Azonkívül alá fog írni egy nyilatkozatot: „Elismerem, hogy nagy könnyelműséget követtem el akkor, mikor egy vadidegen embernek első szavára minden ellenőrzés nélkül . . .“ satöbbi. Majd felolvasom. De annyit

mondok, hogy nagy szerencséje van. Hetekig ülhetett volna.

A báróné aláírt mindent. Óriási felszabadulás érzésével lépett ki a kapun. Mikor hazaért, azt mondta Terkának:

— Minden elintéződött, hálistennek. De ezentúl minden levelet, minden írást gondosan tegyen félre, érti?

Terka csak ennyit mondott:

— Igenis. De mi lett volna a bárónéból huszonhárom éve, ha én nem vagyok? Most megyek, mert itt vannak a villanyszámlával.

— Jól van, ne veszekedjen velem. Ezentúl mindent el kell tenni.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

TAXI

Reggel negyedhat volt. A villanyosok már csörömpöltek a ködös homályban. A mulatóhely oldalsó kapujánál, ahol egymásután bukkantak ki felgyűrt kabátgallérú zenészek és bundás fiatal nők, szivarozva várakozott a fiatal báró. Nem volt italos, csak jókedvű. Prémes kabátját kigombolta, fehér ingmelle feltűnő foltot adott a téli reggel sötétjében. Kocsiját már éjfélkor hazaküldte. A gyalogjárón munkába siető kopott alakok suhantak el, fejkendős, nagykendős asszony baktatott hóna alatt a kihordani való nagy ujságcsomóval, taxiajtók csapkodtak, induló motor berregett. A báró vidáman szivarozott s közben odavetette a pár lépésnyire ácsorgó díszruhás portásnak:

— Mi van ezzel a Lizivel, mért nem jön már?

— Azonnal jön, méltóságos uram, — felelt buzgó alázattal a portás.

— Na fogja, fiam, sürgesse meg.

Pengőt vett elő mellényzsebéből. A portás leemelte sapkáját.

— Igenis, méltóságos uram, azonnal, méltóságos uram.

A szmokingos fiatalember várt tovább és szívta a szivart, amely a homályba piros pontot tűzött. Nem-

sokára a kapu homályából kilépett egy nyulánk női alak és megállt előtte. Nem szólt semmit. A báró azonnal rászólt a portásra:

— Na, mi lesz a taxival? Külön szólni kell?

— Kis kocsit, méltóságos uram, igenis méltóságos uram.

És már kiáltott az őgyelgő kocsik felé. Egyik azonnal odafordult. A vezető leugrott a bakról, koros ember létére gyorsan megkerülte a kocsit és kitárta az ajtót. Mélyen meghajolva köszönt.

— Jó reggelt, méltóságos uram. Tessék parancsolni, méltóságos uram.

A báró előretessékelte a lányt, aztán maga is beszállt. Majd odavetette a parancsot:

— Hajtson csak a liget felé, aztán majd meglátjuk.

A kocsi elkanyarodott a mélyen hajlongó portás mellől és nekivágott az Andrássy-útnak. A báró mindenekelőtt széttolta a vezető felé eső belső ablak üvegtábláját.

— Nagyon kimelegedtem, — mondta, — és szivarozom is. Remélem nem baj, hogy kinyitom.

A lány fázott, keshedt, vékony bundáját összefogta magán, de azért alázatos udvariassággal felelt:

— Nem baj, dehogy —, csak tessék.

— Na. Hát mondtam, ugyebár, hogy beszélni akarok veled.

— Igenis.

— Na. Azt tudod, ki vagyok, ugyebár, azt nem kell magyarázni.

— Igenis, tudom.

— Na. Láthatod, hogy úgy fizetek, mint egy császár. Pénz nálam nem számít. Ezt minden lokálban tudják rólam.

A leány feszengve és némán intett a nyitott üvegtábla felé. A báró hanyagul legyintett:

— Hogy hallja a soffőr? Hát csak hadd hallja. Nem számít. Idehallgass. Okosan akarok veled végre beszélni. A lokálban mindig zavarnak.

— Igenis, báró úr.

— Na. Hol lakol? A szüleidnél?

— Igenis. Azaz csak a papámmal. A mamám már nem él.

— Úgy. Testvéreid vannak?

— Igen, két fiú. Mind a kettő gimnáziumba jár. Egyik másodikos, a nagyobbik negyedikes. Ők nem keresnek.

— És te mennyit keresel?

— Az változik, báró úr kérem. Csak társaságpénzt keresek, és most rossz világ van. Ha jól megy, feljövök százötven pengőre.

— Egyéb kereseted nincs?

— Nincs, kérem szépen, én tisztességes leány vagyok.

— Jó, jó. Mind ezt mondjátok. Ezt már ismerem. Engem ne próbálj palira venni. Linkebb vagyok, mint az egész lokál. Nahát.

— De bocsánatot kérek, én csakugyan tisztességes leány vagyok. A lokálban is tudják. Tessék akárkit megkérdezni.

— Jó, jó, ez olyan maszlag, fiam, nekem ne vágj fel. Szóval százötvenet keresel. És ez mindig így lesz? Mire nézed az életet?

A lány hallgatott. Aztán gyáván mégis csak kibökte:

— Szeretnék férjhez menni.

— Ne légy buta. Ki vesz el? Valami vacak zenész. Egy szoba-konyhában fogsz lakni és magad mosogatsz. Miért nem mégy színésznőnek?

— Én? Színésznőnek? Az sokba kerül, kérem, és protekció is kell hozzá.

— Na látod, helyben vagyunk. Hogy mibe kerül, azzal ne törődj, én vállalom. Protekció is van, annyi, amennyi kell. Ismerem mind az igazgatókat. Elég, ha felveszem a telefont, már el van intézve. Hát ne sokat okoskodjál. Keressél magadnak valami csinos kis garszonlakást az új Lipótvárosban és beiratkozol a színésziskolába. Csak egy kikötésem van: a lokált otthagyod.

A lány kényszeredetten szorongott a sarokban.

— Kérem szépen, báró úr, én férjhez szeretnék menni.

— Ugyan ne hajtogasd folyton ezt a butaságot. Hát nem okosabb karriert csinálni? Amellett rendes kis életed lesz, amíg iskolába jársz, korán fekhetel, reggel elmehetsz a pezsgőfürdőbe. Kapsz valami rendes ruhát, este elviszlek vacsorázni jó helyekre. Angolul fogsz tanulni. És nem ilyen piszok taxin fogsz járni vacak soffőrökkel, hanem az én kocsimon. Ne légy hülye, ne dobd el a szerencsédet. Mondd meg őszintén, nem volna szép színésznőnek menni?

— Hát... igen... nem mondom... de kérem szépen, báró úr, nem tőlem függ.

— Dehogy nem tőled függ. Kitől függ?

— A papámtól. Ha ő nem engedi, akkor nem lehet.

— Hát jól van, beszéld meg a papáddal, de minél hamarabb. Én nem szeretek sokat okoskodni.

— Igenis, — felelt a lány alázatosan.

Aztán kicsit előrehajolt és kiszólt a vezetőnek, közben a vállát is megkopogtatta:

— Papa, mehetek színésznövendéknek?

A kocsi megállt. A vezető megint kiugrott fürgén, körülfutott és kinyitotta az ajtót.

— Nem mehetsz, — mondta közömbös hangon, — hanem most kiszállsz és hazamégy villamoson. Amott jön a kocsi, még elfoghatod.

— Igenis, papa.

A lány már ki is szállt. Ott állottak a milleniumi emlékmű vidékén. Pár pillanat mulva a vékony, bundás alak beleolvadt a hajnali homályba. A báró rábámult a vezetőre. Az ott állott alázatos tartással a nyitott ajtó mellett. Szélesvállú, tagbaszakadt ember volt.

— Haza tetszik a palotába, méltóságos uram?

— Haza, — felelte az aranyifjú kis szünet után.

— Igenis, méltóságos uram.

Az ajtó becsapódott. A vezető frissen odasietett a helyére és odadobta magát a kormánykerék mellé. A kocsi elindult.

A KÜLFÖLDI

A külföldit úgy hívták, hogy Gomerry, ez azonban senkit ne ejtsen tévedésbe, mert ez a nagyszerű angolsággal hangzó név semmi más nem volt, amint annak a Gömöry Lajosnak családneve, aki ezelőtt negyven esztendővel egyszerre különbözvén össze családjával, valamint a közvetlen főnöke gyanánt zsarnokoskodó főispánnal, fogta magát és kiment Amerikába.

Mi csak olyan magyar kivándorlókról hallunk beszélni, akik odaát, a nagy vizen túl, vitték valamire. Arról a túlnyomó többségről, amely tehetetlenül vergődik a borzasztóan nehéz érvényesülés súlya alatt s aztán végre is nyomorultul és nyomtalanul elvész, nem szoktunk hallani. Pedig ez az általános, a másik pedig a kivétel. Gömöry Lajos, a főispáni titkárból lett kivándorló, szerencsére a kivételek közé tartozott. Pár évig ő is eredmény nélkül kínlódott a rettenetes nagy New York embertömegében, de egyszer sikerült egy jó vállalkozást elcsipnie. Megvett egy kis lakatosműhelyt, a mesterséget kitanulta, a műhelyt elkezdte fejleszteni és temérdek küzdelem után hatalmas gyárteleppé virágoztatta. Ekkor már családos ember volt; sőt egyetlen fia, a gyár és a hatalmas vagyon leendő örököse, már házasulandó sorba lépett.

Mister Gomerry négy évtizeden át sem vedlett át egészen jenkivé. Csökönyösen magyarnak vallotta magát, noha már régóta az amerikai állampolgárok sorába tartozott.

— Édes fiam, — szólt fiához, — ha öreg szüleidnek kedvére akarsz járni, akkor magyar nőt veszel feleségül. Én is idekint, ebben az idegen Bábelben, magyar lányt kerestem magamnak és nem volt okom megbánni: a te áldott édesanyádra találtam. Az én tervem tehát az, hogy utazz át Európába, menj el Magyarországra, ahol tízéves korod óta nem voltál, a Gömöry-rokonság szívesen lát majd. Nézz ott körül, bizonyosan találsz magadnak való lányt, jót, derekasat, kedveset.

Így történt, hogy Róbert, vagyis becéző nevén Bobby, megérkezett Budapestre és betoppant az itthon maradt Gömöryek Stefánia-úti villájába. Itt az előzetes levélbeli bejelentés után már szívszakadó izgalommal várták. Az izgalomnak egészen különös oka volt; eladó lány volt a családban. A tizenkilenc éves Daisyt mindenáron férjhez akarták adni. Kérték már eddig is a kezét, mert bár vagyontalan lány volt, de nagyon szép. Egy szépségversenyt meg is nyert Abbáziában. Ő azonban válogatott. A híres szép lányok elbizakodottságával tovább várt a nagy szerencsére. Most, hogy Bobby megérkezett hozzájuk, itt volt az igazi szerencse. Bobby külföldi volt, aki a szép Daisy képzelőtehetségét felcsigázta. Neki mindenben csak a külföldi volt jó. Zenében, olvasmányban, emberben. Rajta volt tehát a sor, hogy Bobbyt meghódítsa.

Ez nagyon érdemes feladatnak is látszott, mert Bobby akkor is kitűnő fiatalembernek számított volna, ha történetesen nem néz rá egy másfélmilliódolláros vagyon. Nagyon csinos fiú volt és nagyon kellemes. Daisy inkább a hangos, mulatós, nagyvilági életet élő fiatalemberek társaságában érezte magát jól, Bobby pedig csendes, magábazárkózott természetű volt, dehát az ilyen különbségeken nem múlhatik a dolog. Daisy máris látta magát, mint amerikai milliomosasszonyt Bobby oldalán.

A család úgyszólván tejbe-vajba fürösztötte a vendéget. Eleinte hurcolni akarták színházakba, mulatságokba, bálokba; a háziestélyek egész sorozatát tervezték villájukban, de a sok szép tervből alig lett valami, mert az amerikai fiatalember kijelentette, hogy ő budapesti tartózkodása alatt is dolgozni akar. Gyárának egyik cikkét igyekezett az európai piacon terjeszteni. Vendégszobája valóságos irodává változott. Egész délelőtt s a délután jó részén keresztül itt dolgozott Bobby, hol Berlinnel, hol Belgráddal folytatott hosszú tárgyalásokat telefonon s az írógép állandóan kattogott.

Az írógép mellett Irénke ült, a szegény rokon. Irénke éppen egyidős volt Daisyvel, de más körülmények között nőtt fel. Édesanyja korán özvegységre maradt, négy árva gyerek kért enni a háznál. A nagyon csekély tanári nyugdíjból nem tellett mindegyiket iskoláztatni, etetni, öltöztetni. Irénkének igen korán kenyeret kellett keresnie. Legutóbb ügyvédi irodában volt állása, de az ügyvéd váratlanul meghalt és ő állás nélkül maradt. Kapóra jött, hogy

a gazdag rokonok ideiglenes titkárnőt kerestek Bobby mellé. Legalább két hónapra biztosítva volt a megélhetése.

— Nem, kedves Bobby, — mondta nevetve Daisy, amikor a fiatalember arra kérte, hogy segítsen neki a munkában, — én nem arra születtem, hogy írógép mellett üljek. Majd találunk valakit, akinek ez a mestersége.

Így került Irénke az amerikai fiatalember íróasztala mellé. Dolgoztak keményen, órákon keresztül. Csak néha-néha tartottak egy-egy negyedórányi pihenőt, amíg egy sonkászsemlyét elfogyasztottak. Ezalatt beszélgettek. Bár ezt beszélgetésnek alig lehetett nevezni. A szófukar fiatalember így szólt:

— Beszéljen valamit magáról.

Irénke engedelmesen mesélt mindenféle apróságot édesanyjáról, kis testvéreiről, otthoni élete apró-cseprő eseményeiről. Bobby szótlanul és mozdulatlan arccal hallgatta. Aztán véget ért a kurta szünet s ők megint nekifogtak a munkának. Délután öt óra tájt Irénke vette a kabátját, holmiját és indult hazafelé, az elegáns villából a nagyon szerény budai lakásba. Bobby pedig a nap hátralévő részét Daisyvel és családjával töltötte. Kifogástalanul udvarias és kedves volt Daisyhez, igen kellemesen telt az idő. Sőt nagyon is gyorsan telt az idő. A család egyre feszültebben várta, mi lesz már: fog-e végre a fiatalember nyilatkozni. Ő azonban nem nyilatkozott.

Daisy egy napon megfogta a lépcsőházban a hazafelé induló Irénkét.

— Nézd, Irénke, te az állásodat nekem köszönheted; itt az alkalom, hogy háládat megmutathatod. Nekem te nagyon értékes felvilágosításokat adhatsz. Mondd, szoktatok-e Bobbyval diskurálni?

— Szoktunk. Keveset. De akkor is inkább én beszélek. Ő nagyon hallgatag ember.

— És mondd, nem szokott arról beszélni, hogy mik a tervei? Nincs valaki, akit sűrűbben emlegetne? Rólam nem beszél?

— Nem beszél az senkiről. Hiszen te is ismered. Minden szót harapófogóval kell belőle kihúzni.

Daisy csalódottan búcsúzott. Sehogy sem tudta, hányadán áll. Az kétségtelen volt, hogy a fiatalember házasodni jött át Európába. Az is kétségtelen, hogy a Gömöry-családon kívül más társaságot nem keresett. Ezek a jelek arra mutattak, hogy Daisy tetszik neki. De akkor miért nem nyilatkozik? A látogatására kiszabott két hónap már kezdett a végefelé járni.

Ekkor két nagy esemény hozta Daisyt izgalomba. Először is az a belvárosi ékszerész, ahol Gömöryék vásárolni szoktak, titokban értesítette a családot, hogy az amerikai fiatalember ott járt és két karikagyűrűt rendelt. Másodszor az az inas, aki Bobby mindennapi levelezését a postára szokta vinni, szintén titokban elárulta Daisynek, hogy Bobby táviratot küldött szüleinek New-Yorkba ezzel a szöveggel: „Eljegyzem magam, első hajóval gyer-

tek, kábelválaszt kér Bobby". Mindnyájan odavoltak a boldogságtól. Különösnek találták, hogy a fiatalember nekik még mindig nem szól, de aztán megnyugodtak abban, hogy az ilyen furcsa természetű fiatalembernél ezt is meg lehet érteni. Elvégre elég az, ha Daisy születésnapjára akkora virágbokrétát rendelt, mint egy kocsikerék. És pár szóval bejelentette azt is, hogy szülei ekkor meg ekkor érkeznek Budapestre.

Az érkező szülők tiszteletére óriási vacsorát készítettek elő. Hiszen nyilvánvaló volt, hogy ezen a vacsorán Bobby nyilatkozni fog, a vacsora úgyszólván eljegyzési ünnepélynek számított. Meghívták a legtávolabbi rokonságot is, hogy mindenki tanuja legyen a szép Daisy mesébe való sikerének.

Mister Gommery és felesége reggel érkeztek. Alig tudták magukat a hosszú utazás után kipihenni, este már részt kellett venniök a nagy vacsorán. Díszes, nagy társaság ült a pazarul feldíszített, negyvenszemélyes asztalnál. A sült után Bobby felállott és a következő rövid beszédet tartotta:

— Hölgyeim és uraim, boldog vagyok, hogy életem egy nagy lépését jelenthetem be önöknek. Élettársat kerestem magamnak, aki igazi élettársam legyen, aki ne csak az élet örömeit, hanem a munkát és a gondot is igyekezzék velem megosztani. Ezt meg is találtam. Boldogan bejelentem önöknek, hogy eljegyzem Gömöry Irénke kisasszonyt.

Azzal otthagyta helyét és elment az asztal végéig, mert bizony Irénkének csak ott jutott hely. Ki-

vett a zsebéből két karikagyűrűt, az egyiket a maga ujjára húzta, a másikat Irénke ujjára, aki a boldog megdöbbenéstől dermedten egy szót sem tudott szólni. Az egész vendégsereg meghökkent a váratlan fordulaton. De azért udvariasan éljeneztek. Daisy mereven ült helyén, halálsápadt arcára görcsösen igyekezett mosolyt erőltetni.

Így jegyezte el a dúsgazdag amerikai gyáros a kis budapesti gépírólányt. Pár nap mulva, amikor már mint boldog jegyesek beszélgettek egymással, Irénke megkérdezte:

— Mondja, Bobby, tulajdonképpen honnan vette maga azt a bátorságot, hogy nyilvánosan eljegyezzen engem, amikor előbb meg sem kérdezett, hogy szeretem? Hátha nemet mondtam volna.

Bobby mosolyogva felelt:

— Tudtam, hogy szeret. Figyeltem az arcát, amikor az én diktálásomra gépelte a szüleimnek szóló táviratot. Maga akkor igyekezett magán uralkodni, de majd elájult. Igaz?

Irénke lesütötte a szemét. Nem felelt semmit és nagyon boldog volt.

A KERESZTNÉV

Mani ott ült a hölgyvendéggel a verandán. Nagyon kellemes volt a hangulat. Délután még egyszer lementek a Balatonhoz, még egyszer megfürödtek, aztán magokra kaptak valamit, csak úgy mezitlábra rántották a nyári cipőt, nekiültek az aludttejnek és most kiki kézbe vette az olvasnivalót. Néha-néha felnéztek a könyvből és megszólaltak.

— Nem parancsolsz párnát, kedvesem? — kérdezte Mani.

— Köszönöm, Manikám, nagyon kényelmesen érzem magam.

Nagy volt a csend, a harmadik villában valaki zongorázott, a kertben madarak csipogtak. Most nyilt a kerti kapu és a kavicson csörgő léptekkel megérkezett Péter, Mani jogászöccse. A tenniszpályáról jött. Sietett tovább, de pár pillanatra megállott beszélgetni. Megkérdezte, milyen volt a fürdés.

— Kitűnő, — mondta a vendéghölgy.

— Kitűnő, — mondta Mani is, — de a falépcső meglazult. Egy fokot ki kell cserélni. Nem kellemes, ha az ember megbillen és nem lelép, hanem lezuhan a vízbe.

— Így jártál?

— Nem én, hanem a mi kedves vendégünk.

A „hanem" szó után Mani egy pillanatra sem tartott szünetet. Jó beszélőkéje van Maninak, ezt mindnyájan tudjuk, és két napja, mióta a vendég itt volt, már jól belegyakorolta magát annak palástolásába, hogy nem tudja a vendég keresztnevét.

Mert az egész a következőképpen történt. Mani férje tegnapelőtt, vagyis hétfőn, a délutáni vonattal utazott vissza Budapestre. Mani kikísérte az állomásra. Egyszer csak férje izgatottan megszólalt:

— Vigyázz, az új hivatalfőnököm a feleségével, nagyon kedves légy. Elsőosztályú mosoly. A lehető legmelegebben.

Többet nem mondhatott, már utól is érték a házaspárt, amely ugyancsak az állomásra igyekezett. Megállás, nyájas kezelés, a hölgyek bemutatása. Mani fürkészve nézte beszélgetés közben a csinos, igen rokonszenves, nála egy-két évvel idősebb asszonyt. Az is őt. Mindjárt megállapították, hogy mind a ketten a verespálnéba jártak. Mani két évvel lejjebb. Erre a felfedezésre nyomban összecsókolództak. Aztán együtt folytatták útjokat. Kitűnt, hogy a hivatalfőnök reggel érkezett, hogy valami panzióban elhelyezze az asszonyt. Ő nem ért rá lent maradni.

— Erről szó sem lehet, — mondta a Mani férje, — a vendégszobánk üres, a méltóságos asszony mindjárt átköltözhetik. Minket fogtok lekötelezni, Mani legalább nem lesz egyedül.

A hivatalfőnökék az illendőség kedvéért szabódtak egy kicsit, de aztán elfogadták a meghívást. A férjek elutaztak, a két asszony pedig máris ment a poggyászért. A hivatalfőnökné kedves volt, okos és

mulatságos. Amellett fínom és igénytelen. Tökéletes vendég. Csak egy baj volt: Mani nem tudta a keresztnevét. Most is a könyvet nézte, de ezen tünődött. Furcsa kínzóeszköze a társaséletnek ez a keresztnév. Mindenki hibás benne, mert mindenki elvárja, hogy a keresztnevét ismerjék, pedig annak legfeljebb a kezdőbetűjét hordja a mellén, vagy a táskáján. Legegyszerűbb volna nyugodtan megkérdezni: hogy is hívnak, angyalom? De ez sértő, ha már az érintkezést a bizalmas barátság hangján kezdtük. Vakmerően kísérletezni veszedelmes dolog, mert ha a blúzon díszlő E-betű után az ember megkockáztatja, hogy „édes Erzsikém", a hölgynek Etelka a keresztneve, vagy Erna. Így aztán az ember kénytelen a keresztnév körül kényszeredett táncot járni a „kedvesem", „drágám", „angyalom" kifejezésekkel erőltetten tréfálkozó körülírásokkal, mindenféle módon. Háta mögött itt a Balatonnál a keresztnevét kifürkészni lehetetlen, közös ismerős nincs. A panzióban a vendég még nem töltötte ki a bejelentőívet. Útlevél nincs nála, amelyet el lehetne lopni egy pillanatra. Itt már kitöltötte a bejelentőcédulát, de azt a vigyázatlan szobalány elvitte, mialatt Mani még aludt. A férjét nem hívhatja fel telefonon, mert az elment Budapestről négy napig tartó vidéki kiküldetésbe. És két álló napja ott lebeg a Balaton felett a világmindenség legkínzóbb kérdése: mi lehet a keresztneve? Mani végre negyvenszavas táviratot adott fel anyjának. Azt sem hívhatta fel, mert nincs telefonja.

— Nem olvasok tovább, — tette le a vendég a könyvet, — olyan rossz a fordítás, hogy az ember

minden mondatnál bosszankodik. Te nem így vagy vele néha, Manikám?

Mielőtt felelhetett volna, a postásleány lépett a verandára. Táviratot hozott. Mani felbontotta. Csak ez a név állott benne: Éva. Hát persze, Lubik Éva. Hogy nem jutott eszébe. A táviratot táskájába tette, borravalót adott a leánynak, aztán felelt:

— Pontosan így vagyok vele, drága Évám.

A vendég elnevette magát.

— Már azt hittem, nem tudod a keresztnevemet. Éppen meg akartam mondani.

— De Éva! Hogy gondolsz ilyet? Igazán megsértettél volna.

A FIATALEMBER

A híres művésznő gyorsan becsukta a hálószoba ajtaját, igyekezett megnyugtatni magát, aztán ragyogó arccal sietett a látogató elé. Előre nyujtotta mindkét kezét, már messziről, arcán és nézésében tündöklött a szerelem. De mingyárt vissza is hőkölt: a férfi olyan arccal lépett be, hogy az előrenyujtott női kezek tehetetlenül lehullottak.

— Valami baj van, szívem? — kérdezte dermedt hangon.

A férfi meg akart szólalni, de látható izgalmától megbicsaklott a hangja. Köszörült egyet a torkán és újra kezdte:

— Üljünk csak le, beszédem van magával.

Az asszony felkacagott, de a kacagás igen roszszul sikerült. Nem is erőltette tovább. Átadta magát az ijedelemnek.

— Ne rémítsen, az Istenért. Valami bántja?

A férfi nem felelt, némán mutatott helyet s leült maga is. Vádoló vad tekintettel az asszonyra nézett. Látszott rajta, hogy erősen kell uralkodnia magán. Térdére tett keze reszketett. Végre megszólalt:

— Igen. Valami bánt. Az bánt, hogy maga megcsal engem.

— Jenő, az Istenért, hogy mondhat ilyet? Ez nevetséges is, sértő is. Honnan veszi ezt a képtelenséget?

— Tudtam, hogy tagadni fogja. Ez természetes. Azok után, amikre rájöttem, a legnagyobb képmutatásra is képesnek tartom magát. Szörnyű, hogy mit csinált velem. Velem, aki úgy hittem magában, mint még soha senkiben. De a sors jó volt hozzám: most tudtam meg mindent, mikor még nem késő. Mert vegye tudomásul, hogy most akartam megkérni a kezét.

— Ó, Istenem, — sikoltott fel a nő boldogan és a férfi karjára tette kezét.

De az elhúzódott az érintés elől, mozdulatában irtózat volt és gyűlölet.

— Ne érjen hozzám, kérem. Szóval tagadja, hogy megcsalt.

— Esküszöm mindenre, ami szent, hogy soha még egy gondolattal sem vétkeztem maga ellen.

— Úgy. Hát akkor megkérem, hogy hallgasson végig. Egy kis előadást fogok tartani, ne szakítson félbe.

Zsebébe nyult és gépírásos papirokat húzott ki onnan. Azokat lapozta és beszélni kezdett.

— Múlt hétfőn nekem azt mondta, hogy a barátnőjénél ebédel. Megállapítottam, hogy egy csinos fiatalemberrel ebédelt egy budai kiskocsmában. Utána volt arca, hogy velem uzsonnázzék és folyékonyan hazudjék a barátnőjével töltött időről. Másnap, kedden délelőtt fél tizkor boyt hozatott és

azzal pénzt küldött ugyanannak a fiatalembernek. Ezt kétségtelenül megállapítottam, mert a boy látta, mikor a fiatalember felbontotta a levelet és egy csomó húszpengőst vett ki belőle. Szerdán nem történt semmi. Aznap nem látta a fiatalembert, hű volt hozzám, gratulálok. De csütörtökön, mikor nekem ezredvacsorám volt, a fiatalember itt vacsorázott magánál kettesben. Negyedegykor ment el Gyönyörű. Pénteken, mikor délelőtt bement a városba, a fiatalember kísérte haza taxin. Maga kiszállás előtt a kocsiban megcsókolta a fiatalembert. Szombaton, vagyis tegnap, a maga harmincharmadik születésnapján, megint együtt ebédeltek Budán. Remélem, az ebédhez már feltette azt a karkötőt, amit délelőtt virág kíséretében küldtem. Ma pedig, hogy mindent betetőzzünk, azt mondta nekem, hogy délután énekórára kell mennie. Így ment maga énekórára, a fiatalembert várta. Az itt is van. Már elmondhatom, hogy napok óta figyeltetem. Sőt ma délután magam állottam lesbe a szemközti kapualjban. Hová dugta azt a fiatalembert, mikor a szobalány bejött jelenteni, hogy váratlanul betoppantam? De most ne hazudjék, úgyis hiába!

Az asszony ekkor már sírt.

— Ne sírjon, — kiáltott fel szenvedő hangon a férfi, — hanem beszéljen!

— Igen, beszélek. Arról a fiatalemberről is elmondok mindent, de előbb egy másik vallomással tartozom. Tegnap maga a harmincharmadik születésnapomra küldte azt a karkötőt, ugy-e? Mit szólna,

ha megtudná, hogy nem harminchárom vagyok, hanem . . .

— Letagadott a koráról? Az engem nem érdekel. Tőlem lehet akár negyvenhárom is. Én negyvenöt vagyok. Nem az itt a baj, hanem . . .

— Maradjunk csak az életkornál. Maga harminchárom évesnek hitt engem. Nem, drágám, hazudtam. Negyven éves vagyok. Ezerkilencszázban születtem és ezerkilencszáztizenhétben mentem férjhez, gyerekfejjel. A férjem huszonegyben halt meg. Akkor iratkoztam be az Akadémiára . . .

— Bánnám is én, hány éves. Csak ne csalódtam volna ilyen szörnyűségesen. Maga tönkretette az életemet. Szeretnék nem élni. Velem ezt tenni, velem! Hová dugta azt a fiatalembert? Le akarok számolni vele!

Az asszony felkelt, kinyitotta a hálószoba ajtaját és beszólt:

— Gyere ki.

Az ajtóban megjelent a fiatalember. Szálas, bajszos, jóképű, huszonkét-huszonhárom éves fiatalember.

— Bántott ez az ember, mama? — kérdezte, — miért sírsz? Ha fájdalmat okoz neked, én . . .

A fiatalember támadóan indult a vendég felé. De az asszony útját állta.

— Ne bántsd, kisfiam. Ezt az embert szeretem. Eddig letagadtalak, de most már szeresd te is.

A vendég ámulva nézte őket. Aztán zavartan elmosolyodott.

— Hülye vagyok. De boldog.

A CIGARETTA

Mialatt a férfi felkelt, az asszony ülve maradt és cigarettáért nyult. Rágyujtás közben bólintott futó búcsút. Az imént már kezet fogtak, fölöslegesnek találta megismételni. Örült, hogy az egésznek vége. De rápillantott az elinduló férfi arcára és mégis megkérdezte:

— Most min mosolyog?

A férfi megállott.

— Miért cigarettázik ennyit?

— Ideges tünet. Az ember keze foglalkozást keres. Ez a cigaretta nekem most nem is kellett. Csak éppen nyultam utána, rágyujtottam.

A férfi nem szólt, ment egészen az ajtóig. Ott mégis állva maradt és visszafordult.

— Igen, ezért mosolyogtam. Ezt még elmondom. Egy-két percet még elvenni az életéből nem lesz szerénytelenség. Szívja csak tovább a cigarettát. Az a cigaretta én vagyok.

— Tessék?

— Igen. Emlékszem most arra a pillanatra, mikor a nyáron Balatonfüreden voltunk. Háromszor együtt vacsoráztunk és maga kimondhatatlanul únta ezeket a fürdőhelyi vacsorákat kettesben. A barát-

jával éppen akkor szakított, a férje pontosan ugyanakkor külön költözött és az az orvos, akire éppen kezdett figyelni, hirtelen külföldön kapott állást Maga embertelenül únt engem, únta a fürdőhelyet is és únta önmagát is három vacsorán keresztül. Pontosan emlékszem a pillanatra, mikor két közömbös mondat között egyszerre rámnézett, a tekintete egyszerre megváltozott és figyelmesen kezdte szemlélni az arcomat, mintha addig az asztalánál meg sem látott volna. Mikor aztán felmentünk, az első emeleti lépcsőfordulónál nem váltunk kétfelé, mint addig. A kézszorításban valamivel több volt a hosszúság és melegség, és én magával együtt fordultam jobbra a maga irányába. Ez, mondjuk, ideges tünet volt. Alig egy-két ember járkált már az egész fürdőhelyen. A maga gondolatai is idegesen foglalkozást kerestek. Nyult utánam és rágyujtott.

— Kérem, én szerettem magát, — felelt az asszony és nagyot szívott a cigarettából.

— Kedves, hogy utólag udvarias hozzám. De mind a ketten tudjuk, hogy nem szeretett egy fikarcnyit sem. Magának ez a cigaretta nem kellett. Csak éppen utána nyult. S ha má. elvette, gépiesen rá is gyujtott. Másnap már maga is tudta, hogy így van. Történetünket röviden úgy foglalhatom össze, hogy egy napig tartoztunk egymáshoz és egy félesztendeig folyton szakítottunk.

— Hogy mondhat ilyet? Hiszen két hét mulva reggelig sírtam álmatlanul, mikor egy megjegyzéssel megbántott.

— Igen, erősen szívta a cigarettát. Igyekezett magának meggyőzően elmagyarázni, mint akinek nikotinmérgezése van, hogy nem csak úgy ok nélkül gyujtott rá, de a cigaretta őszintén és nagyon kellett. Ilyenkor én még jobban lángoltam, a szívem erős szikrája tüzesen világítani kezdett.

— Sohasem vontam kétségbe, hogy szeret, — mondta az asszony, — és ok nélkül mély lélegzetet vett a füstből.

— Nem is lehetett volna kétségbe vonni. Magának rossz a lelkiismerete. Mennél jobban szerettem én, annál több szemrehányást tett magának. Úgy tett, mint a Coué-követő dohányos, aki görcsösen mondogatta magában: „jaj de ízlik nekem ez a cigaretta, jaj de ízlik nekem ez a cigaretta". Tele tüdővel élesztette az izzásomat. Mi történhetett volna velem? Mindennap szerelmesebb lettem. Maga pedig mindennap idegesebb. Mig ehhez a mai megdöbbentő délutánhoz eljutottunk. Jól van, belátok mindent, amit mondott: ami nincs, azt nem lehet erőltetni. Mindenkivel megesik, hogy téved. Maga is tévedett.

Az asszony leverte a hamut és tovább füstölt.

— Mit akar mindebből kihozni?

— Azt az egyet, ami most a legutolsó pillanatban jutott eszembe: minden asszonynak, akinek lelkiismerete van, meg kellene gondolnia, hogy ha nem muszáj, ne gyujtson rá. Mert már az első szippantásnál rájön, hogy nem ízlik, csak hiúságból vagy makacsságból szívja tovább, a szegény cigaretta

egyre bolondabban tüzel, s aztán el lehet dobni. Pedig a cigarettának csak ez az egy élete van. Én most már lelki nyomorék maradok, mert magát lehetetlen elfelejtenem. Belém van égetve. Évek mulva is ellenségesen átkozni fogom, de az már rajtam nem segít.

Udvariasan meghajtotta magát. De az asszony ezt nem látta. Bosszankodva jajdult fel és mérgesen csapta a cigarettacsonkot a tálcába. Aztán fújni kezdte az ujját. Most a férfira pillantott, aki már nyitotta az ajtót:

— Mit nevet megint?

— Azon mosolygok, hogy milyen igazságtalan a mérleg. Maga egy kicsit megégette az ujját. De a cigaretta belepusztult. Isten áldja meg.

Az ajtó becsukódott.

BOMBA

I.

A repülőgépen ketten beszélgettek. Oroszul.

— Te jól ismered a vidéket, ugy-e?

— Azt meghiszem. Két évig foglalkoztam vele, mikor a hírszerző osztálynál dolgoztam. Minden dombhajlást ismerek. Alacsonyabb repülésnél minden házról meg tudom mondani, ki lakik benne. Hej, egy házat nagyon szeretnék is megcélozni.

— Miféle házat?

— Élnek itt nekem rokonaim.

— Neked finn rokonaid vannak?

— Úgy van. A dédapám a régi Finnországban, mikor még cári uralom járta, kerületi kormányzó volt itt. Svéd leányt vett feleségül. A leánya viszont visszakerült Moszkvába. Az volt az én nagyanyám. De a fiú ittmaradt és finn leányt vett el. Az utódaik egészen finnek. Nekem másodízű unokatestvéreim. Van közöttük egy leány. Hilkka a neve. Azzal nagyon sokat érintkeztem, mikor itt dolgoztam. És...

— És?

— Hát igen, beleszerettem. El akartam venni. De ideköltözött Helsinkiből egy fiatalember. És Hilkka kikosarazott. Még most is előttem van egy

kép. A verandán ültek és fogták egymás kezét. Nem tudták, hogy én a kerítés mögül nézem őket. Meg tudtam volna ölni mindkettőt. Sőt meg tudnám ma is. Sőt igyekszem is. Abban a házban laknak, ahol régen. Abba a házba szeretnék egy bombát beleereszteni. Dédapám háza volt.

— A parancs a terijoki vasúti állomás épülete...

— Bánom is én a parancsot. Azt a házat akarom legelőször megkeresni. Vigyázz, a légvédelem már lő bennünket.

— Ez már Terijoki. Finn földön vagyunk.

— Igen. Csak egyenesen előre. És jóval alacsonyabban. A házat keresem...

II.

Egy jómódú villában is beszélgettek. Nem is a pirosra festett faházban, hanem a pincéjében. Pár perce szólalt meg a riadó, hanyatt-homlok siettek az óvóhelyre. Csak ketten voltak, férj és feleség. A kertész is, a cseléd is éppen elmentek hazulról, azokat a szirénahang valahol beljebb, a városban érte. Ők most itt ülnek a sötétben. Egymás kezét fogták.

— Félsz? — kérdezte a férfi.

— Ha fogom a kezed, nem félek.

— Sokszor elgondolom, hogy miért maradtunk itt. Ilyen közel a határhoz. Száz meg száz család elment, mi csökönyösen maradtunk. Okos volt ez?

— Nem tudom, szívem. Ittmaradtunk, most már mindegy. Hallod? Ezek a légvédelmi ágyúk. Vajjon

meddig fog tartani a támadás. Tegnapelőtt csak tíz percig tartott.

Jó darabig hallgattak. Akkor megint a férfi szólalt meg:

— Mire gondolsz?

— Az az orosz fiatalember jutott eszembe. A rokonom.

— Aki el akart venni?

— Az. Vajjon mi van vele?

— Mit lehet azt tudni. Lehet, hogy harcol ellenünk. Ámbár nem hiszem. A kémek nem szoktak harcolni.

— Nem hiszem, hogy kém volt.

— Egész biztosan kém volt. Mindig mindent felrajzolt. Még ezt a házat is. Azzal az ürüggyel, hogy dédapánk itt kincseket ásott el s azokat meg kellene keresni.

Szörnyű dörrenés rázta meg őket. Majdnem lefordultak ülőhelyükről. A pincébe föld hullott valahonnan.

— Ez egész közel lehetett.

— Talán maga a ház. Talán már ég is fölöttünk a ház. Rettenetes ez a bizonytalanság. Hogyan lehet ezt kibírni.

— Sehogy. Holnap utazunk, drágám.

— Utazunk. De hová? Nincs senkink. És nincs semmi pénzünk.

— Ne törődj vele. Majd lesz valahogy. A reményt, a hitet egy pillanatra sem szabad feladnunk... Hallod? A sziréna. Vége a támadásnak. Ne ereszd el a kezem. Gyere utánam.

III.

A ház felét elvitte a robbanás ereje. De nem égett. A bomba az udvar közepén robbant fel és hatalmas gödröt ásott maga köré robbanásával. A repeszdarabok tépték le a tető egyik részét, a konyhát és az előszoba falát. A ház ijesztően tátongott s mint egy borzalmas színpad mutatta az otthon belső képét a nyilvánosságnak. Az égbolton a támadásnak már nem volt semmi nyoma. Az ellenséges gépek eltüntek.

Tehetetlenül álltak a törmelék között. Egyszer csak a férfi lehajolt. Felvett valamit.

— Nini, rubel. Aranyrubel. Még a cári világból. Valaki régesrégen elveszthette s most a földből a bomba vágta ki.

Az asszony felsikoltott:

— Nem egy rubel. Nézd, egész csomó!

Izgatottan hajolt a törmelékhez. Vasláda csücske állt ki belőle, tetejét leszakította a robbanás. Az volt tele arannyal. Letérdeltek mellé és két marokkal szedték a teméntelen aranyat.

— A dédapám elásott kincse, — hebegte az asszony, — most gazdagok vagyunk. Ez borzasztó sok pénz...

IV.

A kertész most érkezett lihegve a város felől.

— Mérnök úr, mérnök úr! — kiáltotta már a kerítésnél, — élnek?

— Élünk. Csak a ház ment tönkre. Mit hallottál a városban?

— A légvédelmi ágyúk lelőttek egy gépet. Lezuhant. Közel a tengerparthoz. Még most is ég, oltani nem lehet. Akik benne voltak, biztosan elégtek. Rengeteg ember van körülötte.

Közben odaért a kertész hozzájuk. Meglátta a temérdek aranyat. Szava elakadt a megdöbbenéstől.

— Gazdagok lettünk, Paavo, — szólt az asszony könnyes szemmel, — ez a bomba tette. Holnap utazunk. Ti is jöttök velünk. Mit csinálsz?

A kertész nem felelt. Levette a kalapját. Szája mozgásán lehetett látni, hogy imádkozik.

OSZK Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

BÉKE

1.

Már másfélórája ott feküdt Turi a fatörzs mögött és eszmélete minden erejével figyelt a tisztás szemközti oldalára. Ritkás fenyőfák voltak ott is és ő egyetlen törzsre szegezte tekintetét. A törzs mögött volt az az ellenséges katona, akinek előbb-utóbb ki kellett onnan bukkannia. Hogy ő aztán abban a szempillantásban elsüsse a fegyvert.

Reggel hétkor indultak volt el hárman járőrbe. Ő, a testvéröccse, meg egy harmadik. Nem sokáig lopódzkodtak a havas talajon a fák között, mikor amott szemközt egy orosz járőr bukkant fel. Azok öten voltak. Egyszerre vették észre egymást. A tüzelés rögtön megkezdődött. Az oroszok ügyetlenebbül viselkedtek, hebehurgya módon igyekeztek fatörzsek mögé osonni s közben éppen annyi pillanatig hagyták fedezetlenül magukat, hogy ez elég volt a gyors célzásnak. Az öt orosz közül négyet lelőttek, egy maradt a járőrből. Közülök is golyót kapott a harmadik, egyetlen nyögés nélkül elfeküdt a havon, szívlövés érte. Turi és Paavo, a két fivér, egy-egy törzs mögött bújt meg: lesték a megmaradt oroszt. Tudták, melyik

törzs mögött van, ki akarták várni, míg mozdul. Ekkor történt, hogy Paavo vékonynak vélte a maga fedezékfenyőjét és óvatosan át akart csúszni a szomszéd, jóval vastagabb fa mögé. Az orosz résen volt és lőtt. Paavo homloklövést kapott, két szeme közt ment be a golyó. Nem halt meg rögtön. Először felsikoltott, majd erősen hörögni kezdett. A hörgés a lélegzetvétel ütemével egyre gyengült, lassan kínzott hangú sóhajtássá változott, végül teljesen elmult. Paavo meghalt.

Ez történt másfél órája. Azóta Turi ott várakozott a lövés pillanatára a fatörzs mögött. Tudta, hogy az orosznak elő kell bújnia. Mert hallani lehetett, amint beszakadt alatta a pocsolya vékony jege: a fenyő éppen egy vízfoltocska partján állott. Az orosz tehát térdig, derékig, vagy éppen hónaljig vízben állott a törzs mögött. Már másfélórája. Soká már nem bírhatta. Turi hosszan elnyult fehér köpenyében, fehér kucsmásan hason, a fegyvert lövésre készen tartotta. Hol valamelyik lábát, hol derekát rezegtette kitartó erővel, hogy vérkeringését frissítse és meg ne fagyjon. Gondolatai mintegy háromfelé szakadtak. Értelme első harmadával a szemközti fatörzset leste, második harmadával arra figyelt, hogy tagjai ne zsibbadjanak, megmaradt értelmével pedig kimondhatatlanul szenvedett öccse halála miatt, aki ott feküdt mellette két karnyujtásnyira, mozdulatlanul. Mély és meleg vonzalom kötötte őket egymáshoz, apjuk igen korán elhalt, s ő nemcsak bátyja, hanem félig-meddig nevelőapja is volt a kedves, mindig vi-

dám szőke fiúnak. Ez az élőlény állott hozzá legközelebb az életben. Aki megölte, az ott rejtőzött szemközt a fenyő mögött. De kétségtelen volt, hogy már nem soká bírja és puskacsőre kerül.

Turi megrezzent. Valóban mozgott odaát valami. Minden egyebet elfelejtett: a célzásra készült teljes tudatával

2.

A betonfedezékben egy szempillantás alatt szétszaladt a hír: a békét Moszkvában megkötötték. A telefonos tisztnek, aki a hírt vette, elfulladt az izgalomtól a hangja, mikor szétkiabálta a nagy ujságot. A fedezék parancsnoka intézkedett, hogy látható helyre, feltűnően, több fehér leplet tűzzenek ki zászló gyanánt. Aztán parancsot adott ki, hogy azt a három járőrt, akik még reggel elindultak felderítésre, valahogyan értesíteni kell. Újabb járőrök menjenek megkeresni őket, mindegyik járőrrel kürtös, aki szüntelenül harsogja a lefúvást.

Két katona, egy altiszt és egy kürtös, hasoncsúszva igyekezett a négyszázhuszonkettes tó felé. Mert az egyik járőrnek reggeli indulásakor ez a tó volt a kitűzött célja. A kürtössel mingyárt az elején baleset történt: szakadékba zuhant.

— Majd kiszabadulok valahogy, — kiáltotta társának, — te csak menj tovább és keresd őket.

Az altiszt látta, hogy valóban ez a legokosabb, mit tehet. Egyedül folytatta útját.

3.

Turi megpillantotta a célt: a fenyőtörzs oldala mellett látható lett egy kapaszkodó kéz és a hozzátartozó váll. Nyugodtan és figyelmesen célzott. Ha belelő abba a vállba, az ellenfél valószínűleg tehetetlen lesz s akkor megkockáztathatja, hogy odacsúszik a befagyott pocsolyához. Ott aztán megöli az oroszt, öccse gyilkosát.

Ebben a szempillantásban kiáltást halott hátulról:

— Ne lőjj!

Katonai fegyelme nem engedte, hogy fejét visszakapja. De ujja a ravaszt nem sütötte el. Csodálkozva várt. Kisvártatva már közvetlenül háta mögött hallatszott:

— Parancs van, hogy az ellenségeskedésnek vége. Azonnal jelentkezz a fedezékben. Moszkvában megkötötték a békét.

Turi most már óvatosan hátranézett. Megismerte az altisztet.

— Keress fedezéket, — szólt rá halkan, — mert lövést kapsz. Orosz járőr van szemközt. Egy ember még megmaradt belőlük.

Az altiszt cserje mögé kúszott hason és oroszul átkiáltott a tisztás másik oldalára:

— Hé, ne lőjj! A háborúnak vége! Gyere elő, mi sem lövünk! Moszkvában megkötötték a békét!

Pár pillanat csend következett, aztán a láthatatlan ellenség megszólalt. Alig hallható, gyötrött hangon kiáltott:

— Mentsetek meg!

— Dobd el a puskát! — kiáltott az altiszt.

— Nincs puskám, a vízbe esett. Segítsetek, mert végem van.

Ezek tanácstalanul egymásra néztek. Akkor az altiszt elszántan feltérdelt, majd két lábra állott. Turi követte példáját. Puskáikat lövésre készen tartva elindultak. Átvágtak a húsz lépésnyi tisztáson. A fenyő mögött megtalálták az oroszt. Csakugyan nem volt fegyvere. Görcsösen kapaszkodott a fenyőfa fagyos gyökereibe, hogy valamennyire kint tartsa magát a vízből. A víz majdnem hónaljáig ért. Két oldalt hóna alá nyultak és kihúzták. Nem tudott lábán megállni, elnyult a havas parton. Szemét is behúnyta.

— Rettenetes fájdalmaim vannak.

És határozatlan mozdulattal hasát mutatta. Az altiszt letérdelt melléje, kibontotta ruháját. Sebet nem talált. De mikor megérintette az orosz hasának jobboldalát, az állati kínnal felordított.

— Vakbél vagy epe, — mondta az altiszt, — igen magas láza van. Fagyos vízből húztuk ki és csak úgy süt a teste. Ennek azonnal orvos kell. Fogd meg.

Egyik két lábát fogta, másik válla alá nyult. Visszavitték a tisztás másik oldalára. Ott Turi megállt.

— Ágakból valami tragacsot kellene csinálni, így nem bírjuk a fedezékig. És csuromvíz. Be kellene bugyolálni.

— Jól van, — mondta az altiszt, — adj rá valamit, én addig török ágakat. Puskák is vannak itt, látom.

Az altiszt összeszedte a két halott finn puskáit és ágakat tördelt. Turi elővette bádogpalackját és megitatta a lihegő, félig eszméletlen oroszt rummal. Aztán felegyenesedett. Tanakodva szétnézett. Majd odalépett öccse holttestéhez és vetkeztetni kezdte. A levetett ruhákat rácsavarta a csuromvíz oroszra. Közben az altiszt úgy, ahogy, összetákolt valami vivőkészséget fegyverekből és ágakból. Az oroszt rátették. Az altiszt most megpillantotta a halott Paavót.

— Öcséd elesett?

Turi bólintott. Az orosz kinyitotta szemét, értelmetlenül rájuk bámult, majd szemhéjjai megint lecsukódtak.

— Szerettem volna most imádkozni mellette, — mondta Turi, — de nem érünk rá. Majd délután visszajövök ide. Gyerünk.

Felemelték a beteget és megindultak a havon.

BABONA

Szilveszter éjszakáján, vagy inkább az év első napján, hajnalban félötkor Láczayékhoz új vendég érkezett. Ez az új vendég, fáradt arcú, meglett korú, de koránál már deresebb férfi, színjózanon cseppent az emelkedett hangulatú társaságba. A háziasszony a gramofonzenére táncoló vendégek csoportján át a sűrű füstben is meglátta és odasietett hozzá.

— Isten hozta, Zoltán, már azt hittük, el sem jön. Tavaly bezzeg korábban jött.

— Ó tavaly, — legyintett a férfi gyenge mosollyal, — az más volt. Akkor valaki miatt siettem ide annyira.

— Valaki miatt? Ki miatt?

Egy pillanatig tünődött a háziasszony, majd vídáman felsikoltott.

— Szent Isten, most már emlékszem. Tudja, mi az érdekes? Hogy Franciska itt van.

— Hol? — kérdezte a férfi megrendülve.

Láczayné kézenfogta a vendéget és szó nélkül a szomszéd szobába vezette. Ott három csoport vendég kártyázott. Az a hölgy, akiről beszéltek, ötödik lévén az egyik asztalnál, tétlenül ült a maga játszmájának egyik játékosa mögött.

— Nézz ide, Franciska, kit hozok neked. Hagyd abba a kártyát, itt úgyis megvannak négyen, beszélgessetek egy kicsit. Ott a sarokban le tudtok ülni, majd küldök nektek pezsgőt.

A hölgy rögtön felkelt és különös mosollyal nyujtott kezet. S már mentek is a sarok felé. Ott leültek és kutatóan, kissé zavartan néztek egymásra.

— Ez bámulatos, — szólt végre a férfi tettetett könnyedséggel, — mi már, úgy látszik, csak Szilveszterkor tudunk találkozni. Most egy éve ugyanebben a sarokban ültünk. Maga reggel indult Bécsbe és elhatározta, hogy nem is fekszik le, majd alszik a vonaton. Emlékszik?

— Hogyne emlékezném. Milyen különös az élet, hogy azóta nem is láttuk egymást. Mikor a nyáron Pesten jártam, azt hallottam, hogy nincs itthon.

— Úgy van. Amerikában voltam két hónapig. Mire hazajöttem, maga már nem volt itt. Visszament Brüsszelbe.

— Igen, nagyon sajnáltam is, hogy nem találkoztunk. Hát mesélje, hogy megy sora, hogyan telt az esztendeje, hogy van?

— Az elejét még tudja, — felelte a férfi belenézve a levegőbe, — az autóbalesetet megírtam. Arra válaszolt is. Még a második levelemre is válaszolt. Aztán a többire már nem. Most mondja meg, hogy miért nem válaszolt.

Hozták a pezsgőt. Ittak egy-egy kortyot mind a ketten.

— Boldog új évet, — mondta az asszony.

— Boldog új évet. Miért nem válaszolt?

— Ez későbbi kérdés. Egyelőre magánál tartunk. Mondjon el mindent magáról.

— Szívesen. Bár nem hiszem, hogy nagyon érdekli magát. Nem, nem, ne legyen udvarias. Inkább beszámolók az esztendőről. Tehát az autóbalesetet megírtam. Emlékezhetik, hogy akkor éjjel itt lent várattam a kocsit. Túlsoká maradtam itt, pedig a sógoroméknak megígértem, hogy legkésőbb kettőkor náluk leszek. Kettő volt, mikor magától elbúcsúztam, leszaladtam és ráparancsoltam a soffőrre, hogy lóhalálában rohanjon a Fortuna-utcába. Útközben is folyton nógattam, hogy siessen; ha a rendőr felírja, vállalom a felelősséget. A Lánchídon elcsúszott a kocsi és beleszaladt egy másik taxiba. Nekem nem lett semmi bajom, de a másik taxi két utasa csúnyán összetörte magát. Szanatóriumba kellett vinni őket. Két hétig feküdtek, azt én fizettem. De ez még semmi. Az én soffőrömtől elvették a hajtási igazolványt, mert az előélete nem volt rendben. Hát mondhatom, az egész évem ezzel a soffőrrel telt el. Mivel „vállaltam a felelősséget", kénytelen voltam állást szerezni neki. Hosszú időn át minden áldott nap jelentkezett nálam. Pénzt adogattam neki, de elhelyezni nem tudtam. Tavasszal aztán az inasom, aki kertész is volt a villában, meghalt. Felvettem inasnak és kertésznek ezt a soffőrt. Most is nálam szolgál. Kiállhatatlan, részeges fickó, de nem tudom kitenni. Hiszen az állását csakugyan miattam vesztette el. Azazhogy tulajdonképen maga miatt.

— Miattam?

— Úgy van. Én magát akkor éjjel mindenáron látni akartam, még pedig úgy, hogy éjfélkor maga legyen az első, akit látok. Babonából tettem. A babona úgy szól, hogy az elsőt, akit újév percében meglátunk, egész esztendőben sokszor látni fogjuk. Család nem érvényes. Talán emlékezhetik is, mi volt a megállapodásunk: maga az előszobában lesz és mikor csengetést hall, maga nyit ajtót. Így is történt. Maga volt az első, akit éjfél után megláttam. A családom meg is sértődött, hogy éjfél után egy perccel már elrohanok. De én nem törődtem velük. Mindenáron magát akartam látni. Láttam is. Itt ültem két óra hosszat maga miatt. Maga miatt késtem el úgy, hogy aztán hajszolnom kellett a soffőrt. Később aztán kiderült, hogy amit akkor képzeltem kettőnkről, füstbe ment. Naiv szamárság volt. Maga Bécsből nem jött vissza. Elfelejtett. Csodálom, hogy most, mikor beléptem ide, még rámismer. Ez az én évem története. Most halljuk a magáét.

Az asszony szelíden és bocsánatkérő mosollyal kezdett beszélni.

— Egészen őszinte leszek, talán akkor nem fog rám haragudni. Én úgy utaztam el tavaly újév reggelén Bécsbe, hogy magához fogok menni feleségül. Tudtam, hogy nem vagyok szerelmes magába, de úgy láttam, hogy még lehetek. Bécsben megismerkedtem egy belga úrral, akiről kitünt, hogy egy nagy brüsszeli divatszalon tulajdonosa. Elmondtam neki, hogy ez éppen az én szakmám: elég jól rajzolok

jelmezeket. Rajzokat kért tőlem. Adtam neki. Azonnal szerződtetett. Pes're nem is jöttem haza. Csak nyáron, mikor a főnököm eljegyzett.

— Micsoda? Eljegyezte?

— El. Sőt most már a felesége vagyok.

Belenyult a táskájába, motoszkált benne és fényképet húzott elő. Szó nélkül átadta. A férfi megnézte és bólintott.

— El kell ismerni, ritkán láttam ilyen szép férfit. És nagyon tehetséges arca is van. Mondja, boldog?

— Teljesen boldog vagyok. Két hétre jöttem haza anyámhoz, tegnapelőtt érkeztem, de máris szeretnék visszamenni. Haragszik rám, mondja?

— Nem. Most már én sem vagyok szabad. Tavasszal házasodom. Akit elveszek, azzal mostanig voltam együtt társaságban. Ide csak udvariasságból jöttem egy negyedórára. Azt hiszem, magát most tovább hagyom kártyázni, végigmegyek a szobán, köszönök jobbra-balra, aztán szépen hazamegyek. Mindenesetre örülök, hogy láttam és szívből gratulálok.

— Én is magának.

OSZK

ESIK

A mozielőadásnak vége, a közönség tódul a ruhatárhoz. Jancsi es Juliska nem tódulnak. Szépen megállnak ott, ahol a vörös jegyekre kell kiváltani a felsőruhát, kissé odább húzódnak és várnak. Így tesznek mindig, mert nem szeretnek lökdösődni. Mellettök a rendes kézitusa folyik, s a közönség rendes oktalansága mutatkozik: aki megkapta ruháját, nyomban ott kezd öltözködni a taszigáló, könyökkel dolgozó sokaság kellős közepén, ahelyett, hogy kényelmesebb helyre vonulna zsákmányával, ahol másnak sincs terhére, maga is kényelmesebben öltheti magára kabátját. Jancsi és Juliska nyugodtan nézik ezt, mialatt vízszintes télikabátok úsznak el a dulakodó tömeg feje felett. Egyszer csak Jancsiból kitör a nevetés.

— Mi az? — kérdezi Juliska csillogó szemmel, máris nevetésre készen.

— Itt a vörös jegyeket kell beadni. Tíz perce állunk itt, és nekünk kék jegyünk van.

Juliskából is kitör a kacagás. Hahotázva mennek a másik ruhatár felé. A körülállók csodálkozva néznek rájok: mit nevet ilyen feltűnően ez a két fiatal. A lökdösődők rosszkedvűek, ellenségesen nézegetik

a nevetőket. Ők összenéznek és ezen is nevetnek. Mindenen nevetnek.

Végre elfogyott a közönség a ruhatár elől, Jancsi odamegy a kék jegyekkel. Megkapják a ruhát. Felöltöznek. Juliska nem találja balkezével a kabát nyílását. Ezen is szívből kacagnak. A kijáratnál megrekedt a tömeg. Miért nem mennek? Jancsi kikukkant az álldogálók között. Elkezd hangosan nevetni.

— Esik.

Rögtön nevet ezen Juliska is. A várakozók itt is mérgesen pillantanak rájok: mi van azon nevetni való, hogy esik? Mindenki más bosszankodik, sőt többen káromkodnak. Csak ezek ketten nevetnek ok nélkül, mint a fakutya: ez a fiú, meg ez a fiatal lány.

Jancsi kézen fogja Juliskát, húzza maga után. Kievickélnek a mérges emberek között, kilépnek a bőséges esőre. Csak úgy ömlik nyakokba az áldás.

— Gyere, — nevet Jancsi, — majd a sarkon talán kapunk valami taxit.

Lépkednek az ömlő esőben. Esernyőjük sincs. De a cipőjük talpa vastag. Az eső rézsútosan vág, egyenesen az arcukba. Juliska pontosan az orrára kap egyet. Nevet. Segítségért nyujtja kezét, meg kell állnia, hogy tüsszenthessen. Jancsiba kapaszkodik. Hatalmasat tüsszent. Ezen megint úgy elkezdenek nevetni, mind a ketten, hogy neki kell dőlniök a falnak.

— Levizsgáztál, — mondja Jancsi, — olyan orrod van, hogy bele tud esni az eső.

— Nem baj, — vihog Juliska, — a te orrod akkora, hogy ha még jobban esik, majd alája állok.

Megindulnak nevetve. Kiérnek a sarokra. Ott a taxiállomás. Egyszerre veszik észre az állomás egyetlen üres kocsiját.

— Mondtam, úgy-e, — szól büszkén Jancsi, — máskor is hallgass az okosabbra.

Gyorsítják a lépést. Ebben a pillanatban futva érkezik oldalról egy ember, arcára van írva a kaján szándék. Megelőzi őket. Máris fogja a kocsi nedves kilincsét. Rosszakaratú ember lehet, mert sunyi kárörömmel villan vissza a póruljártakra. Már be is ül, már indul is a kocsi. Ezek elkezdenek kacagni balszerencséjükön. De úgy kacagnak, ahogy a torkukon kifér. Dülöngenek az esőben a nevetéstől. Jancsi mondani akarna valamit, Juliska felfigyel, de Jancsi csak tehetetlenül int a kezével, hogy képtelen beszélni a nevetéstől. Az utcakeresztezésnél rendőr áll, ott veri a víz. Feltűnik neki a két düllöngő alak, figyelni kezdi őket, de aztán megnyugszik és elfordul. Közel-távol senki. Éjfél elmult.

A nagy kacagás szűnik. De Juliska elejti a táskáját. Azonnal kitör belőlük a hahota. Leguggolva szedegetik a vízbe gurult holmit. Ha nem vigyáznának, leülnének a csúromvizes gyalogjáróra a kacagástól. Jancsi előrehajlik, ahogy nyul valamiért: erre feltűrt kalapja ereszéből megindul a vízesés. Juliska újat sikolt nevettében. Ő is megpróbálja: előre hajtja fejét. Az ő kalapja karimájából is bőven ömlik az odagyülemlett víz. Úgy nevetnek ezen, hogy guggoltukból nem tudnak felkelni. Ami természetesen új és még nagyobb nevetés oka.

De megvan a táska, összeszedték a holmit, feleegyenesednek. A kacagás csillapodik. Taxik száguldanak el, mindegyiknek le van csapva a zászlaja. Valamennyin egyenként külön kell nevetni. Az eső még erősebben zuhog.

— Az én kabátomnak nem árt, — nevet Juliska.

— Az enyémnek sem.

Állnak, nevetnek, várnak. Most felbukkan egy bérszolga esernyő alatt, fején aranyzsinóros kalap. Kocsit akar fogni valami szálló-vendégnek. Nyilván a Vadászkürthöz tartozik. Megáll a rendőr mellett, négy irányba figyel egyszerre. Ebben a pillanatban a Hungária felől is bérszolga jön. Ő is kocsiért jött esernyő alatt. Egymásra néznek ellenségesen. Jancsi és Juliska éppen most tértek magukhoz a nagy kacagási rohamból, most megint rákezdik.

— Azt hiszem, szűnik, — mondja később Jancsi.

Ebben a pillanatban zuhogó rohammal erősödik az éjszakai zápor. Mit lehet tenni? Csak kacagni. Mindenen csak kacagni lehet. Kacagni önmagáért a kacagásért. Mert az ember fiatal. Az egyik bérszolga már fogott kocsit. Nagy kéket. De most nem baj, ha nagy kocsi. Kisvártatva a másik is elcsip egy kis szürkét. Az is viszi. Jancsi és Juliska ezen is nevetnek. Most már elég, ha egymásra néznek, azon is fuldokolni kell a nevetéstől, a szemök a kacagástól is nedves, az esőtől is. Jancsi orra végéről most cseppen le az eső. Ezen úgy nevetnek, hogy szeretnének összeesni.

Már vagy húsz perce áznak itt nevetve és várakoznak az esőben, amely nem akar szűnni. Végre: taxi szalad arra. Jancsi ráordít és kalimpál a karjával. A kocsi megáll, nagyot farol a vizes talajon a gyors fékezéstől. Beülnek. Jancsi bemondja a két címet. Először a Juliskáét. A kocsi elindul.

Ebben a pillanatban már nem kacagnak. Miért? Mert csókolódznak. Csúromvizesen és vadul. Ne lessünk be a kocsi ablakán, az nem illik.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

ÉLETTÁRSAK

I.

Ez volt a bizalmas óra, emberi együttélésüknek szinte hivatalos órája: a vacsora utáni idő, mikor az ebédlőből átvonultak a nappaliba. A férfi maga szerette megfőzni a lombikban a feketét, elpepecselt a borszeszlánggal, műértően kevergette a zubogó, barna levet, eleget téve a felnőttek ama gyakori ösztönének, amely játszani kíván. Ha aztán a feketét megitták, ott üldögéltek még egy jó órát együtt. A két gyereket már jóval előbb aludni küldték. Az asszony kézimunkát vett elé; mindig volt valami kötni valója erősszínű vastag pamutból. A férfi elővette az esti lapot, amelyet csak most ért rá alaposabban megnézni, s ha azzal végzett, pasziansz-kártyát rakott maga elé. Így ültek soká szótlanul, de olykor valamelyik megszólalt. A másik udvariasan és figyelmesen hallgatta, felelt rá valamit, néhány mondatot váltottak, s megint közéjük terült a késői, lámpavilágos, enyhe csend.

Most is úgy ültek kettesben. A férfi annak a művészettörténeti albumnak képeit nézegette, amelyet találomra vett le a könyvespolcról. Egy renaissance-

arcmás egyik barátját juttatta eszébe. S ekkor felnézett a könyvből.

— Nem is mondom, milyen mulatságos dolog történt a Kaszinóban. Nem voltam ott, nekem is úgy mesélték ma délután. Valamelyik nap egyik asztalnál a házasságról vitatkoztak. Egy vitatkozó ezt mondta: „ugyan, ha olyan nagyra vagytok a házassággal, mondjatok egy igazán jó házasságot Pesten". Mondták ezt is, azt is, de a vitatkozók valamennyit lehurrogták. Ekkor Tivadar minket említett. Az emberek elhallgattak. „Hát igen, — mondták aztán csendesebben, — az jó házasság". A vita megszűnt. Mi szüntettük meg, fiam, a vitát. Mit szólsz ehhez?

II.

Az asszony már jó ideje éppen erről gondolkozott: házasságukról. Annakidején szülői rendeletre ment férjhez. Nem volt könnyű engedelmeskednie, mert lelke mélyén titkos álmokat őrzött. Fiatal képviselő volt ez a titkos álom, lapokban sokat emlegetett, hevesen és sokat nyilatkozó ember. De még vallomásra sem került közöttük a dolog. Éjjel olykor sírt, de végül szép lassan belátta, hogy céltalan volna ellenkeznie, a képviselő ügyet sem vetett rá. Akit szülei kijelöltek, csinos ember volt, kitűnő modorú és jómódú építészmérnök. Házassága első hónapjaiban még olykor felvillant a képviselő titkos emléke, de egy napon a képviselő eljegyzett egy éktelen csúnya és nála tíz évvel idősebb, dúsgazdag vénkisasszonyt,

egy hirhedt uzsorás leányát. Ez a hír az emléket nyomban megölte, s az a csalódás, amely a féléves asszonyban megrendítette ízlése és emberismerete hitét, erős lelkiismeretfurdalással tolta férje felé. Mire egyéves asszony lett, annak rendje és módja szerint, komolyan beleszeretett az urába. Aztán gyors egymásutánban két gyerek következett, mind a kettő fiú.

Most már tizenkét éve éltek együtt. A szerelem már elszáradt, elfonnyadt közöttük. Az asszony lassanként megismerte férje egy-két kiábrándító hibáját. Rájött, hogy férje mértéktelenül hiú, noha ezt ügyesen leplezi. Arra is rájött, hogy férje igen önző. De életükben nem akadt semmi különösebb hiba. A férfi szorgalmas volt és otthonülő. Volt ugyan kétízben is egy-egy nőválsága, de a külszínt tisztességtudóan megőrizte és gondosan vigyázott arra, hogy a jó férj hírét megtartsa és az asszonyt ne tegye nevetségessé. Az asszony pontosan tudott mindkét esetről, de a néma visszavonulás sáncaiba vette be magát. Nem szólt semmit, türelmesen várt. Mindkét ügyet kibőjtölte. A férfi kitombolta magát és visszatért. Tudta jól, hogy felesége mindent tud, de soha egyikük sem szólt ezekről a dolgokról egy szót sem.

Az asszony a maga részéről szigorúan megmaradt a tisztesség útján. Becsülete a férjéé maradt. Szíve a gyermekeié. De tudta és önmaga előtt nem is tagadta, hogy van valaki, akibe teljes lelkével, minden percben bele tudna szeretni, ha nem vigyázna. Ez pedig férjének egy rokona volt, katonatiszt, ritka

értelmi fölényű ember és férfiasan férfi. A házasság első éveiben elég gyakran találkoztak, de az asszony, mikor a fenyegető bajt észrevette, lazítani kezdte a kapcsokat s úgy intézte, hogy az érintkezés a rokonnal majdnem teljesen megszűnt. A másik is, a katonatiszt, szemmelláthatóan kerülte őket. S nyilvánvaló volt, hogy ugyanebből az okból.

Most tehát itt ül férje mellett a nappali szoba vacsora utáni csendességében. Anélkül, hogy kézimunkájából felnézett volna, látta maga előtt az őszülni kezdő, igen csinos férfit, látta borotvált arca kissé öntelt kifejezését. Kissé megsoványodott ez az ember, gyermekeinek apja, nemrég súlyos eperohamokat állt ki, sőt végül a sebész kése alá kellett feküdnie. Mi lett volna, ha, Isten őrizz, meghalt volna, ha ő, Isten őrizz, özvegyen maradt volna, ha, Isten őrizz, visszakapta volna szabadságát? Nyomban a katonatiszt jutott eszébe. Az a férfi, aki őt kétségkívül szereti s aki férjénél százszor különb. Lelkét hirtelen valami gonosz láz öntötte el. De csak egy pillanatra. Gyűlölöm én az uramat? — kérdezte magától. S nyomban felelt: nem, nem gyűlölöm. Élek mellette, tudom a kötelességemet és végzem a dolgomat.

Ekkor hangzott el a férj kis története és végén a kérdés: „mit szólsz ehhez?"

Nyugodtan mosolyogva felnézett és nyiltan pillantott férje arcába:

— Mit szólnék? A mi házasságunk csakugyan kitűnő házasság. Mi így fogunk megöregedni, együtt, ketten.

III.

A férfi is udvariasan mosolygott. Jó darabig nem felelt.

Arra gondolt, hogy mennyi áldozatot hoz ezért a házasságért. Mindenekelőtt a kiadások jutottak eszébe. S ezek között is mindenekelőtt az asszony öltözködési kiadásai. Hiszen igaz, társadalmi állása megköveteli, hogy az asszony kifogástalanul jelenjék meg. Ez voltaképpen üzleti befektetés. Igen hasznos, ha egy estély vendégei megpillantják felesége pompás estélyi ruháját és így szólnak: „ejnye, de jól megy ennek az embernek." Csakhogy ez a befektetés alacsonyabb is lehetne. Más asszony ügyesebben gazdálkodik. Minduntalan hallani, hogy ez, vagy az a feleség milyen bámulatos tehetséggel alakítja át ruháit és milyen ördöngős ügyességgel csinál tavalyi kalapjából ideit. Az ő felesége ehhez nem ért. Most például kézimunkázik. Méregdrága pamutból köt valamit, s ha az készen van, töprengenie kell, hogy kinek ajándékozza, mert ő maga fel nem veszi. Megtörtént már, hogy meghívták őket egy operaházi páholyba, s az asszony így felelt: „nem megyek, mert nincs mit felvennem." Pedig szekrényei dagadoztak a rengeteg ruhától. Ő nem szólt egy szót sem. Némán kivágott négyszáz pengőt, csak hogy panasz ne legyen.

De rosszat gondolni igazságtalanság volna erről az asszonyról. Kifogástalanul viselkedik, ez kétségtelen. Remek anyja gyermekeinek. A házat úgy vezeti s mindennek úgy viseli gondját, hogy ahhoz szó nem

férhet. Annak még a látszatát is kerüli, hogy udvarolnak neki. Igaz, hogy szemmelláthatóan öregszik. Harminckét éves és a formái máris láthatóan romlanak. Mellette pedig mennyi szép nő van a világon. És mennyi van ezek között, aki érezteti, hogy érdemes volna velük foglalkozni. De hát az ember szabadságát annyi mindenféle szempont köti. Az asszonyt nem szabad a pletyka vigyorgásának kiszolgáltatni. Szoknyák után szaladgálni feltűnő. Kivált az ilyen közismerten csinos embernek.

Hát bizony a szabadság jó volna. Az asszony majdnem belehalt a második szülésbe. Ha belehalt volna, akkor ő most szabad volna. De erre természetesen aljasság még gondolni is. Igen, úgy fognak megöregedni, együtt, ketten. S hosszú szünet után felelt felesége mondatára:

— Adja a jó Isten, hogy így legyen.

IV.

Aztán mentek lefeküdni. Külön hálószobában aludtak. Mikor a villanyt ugyanabban a pillanatban oltották el, mind a kettő ugyanakkor pontosan ugyanazt gondolta: ez a házasság csakugyan jó házasság. És minden csak maradjon így.

FÉLTÉKENYSÉG

I.

A két jóbarát, András és Imre, együtt ült a csónakházban. Kitárult előttük a Duna nyári pompája. Nyugalmas, hatalmas ömlés hömpölygött el a csónakház szálfái alatt: az élet örökös folyása gyanánt rohant a víz a híd felé; minden természetes volt, magától értetődő és békés. A csónakház keskeny folyosóján ketten beszélgettek. Két trikós fiatalember. Egy-egy nyugvószéken feküdtek kinyujtott tagokkal.

— Mondd, — szólt az egyik, — tulajdonképpen a feleséged itt a legszebb asszony.

A második nem értette meg rögtön a megjegyzést. A szavak értelme úgy érkezett tudatába, hogy ez éppen az ásítást szakította ketté. Imre tehát elharapta az ásítást, mert felesége említése máris udvariassá tette, mintha csak az asszony maga is jelen lett volna. De az nem volt itt: éppen most készült másodmagával fejest ugrani. Társa is fürdőruhás asszony volt, mint ő maga, igen szemrevaló, de azért kevésbbé csinos.

A két férfi közül a kérdező tudomásul vette az ásítást és folytatta:

— Könnyű neked. Piroska a tied. Eszedbe sem jut másra nézni. Szolíd férj vagy. Bezzeg, akik a feleségedet megrohanják, nem szolidak. Mondd, Imre, mi elemista korunk óta együtt nőttünk fel, nekem szabad bizalmasabbnak lennem, mint másnak. Kérdezek valamit: nem vagy te féltékeny?

Imre nevetett:

— Miért lennék? Piroskának mindene megvan mellettem. Mi kellene még neki? Szeret mókázni a fiúkkal. Csak mókázzék. Ha hazamegyünk, az álla alá nyúlok az ujjammal és az arcát magam felé fordítom. A szemébe nézek. Ott nincs semmi kétség, barátom. A nézése őszinte, hű és igaz. Nem vagyok féltékeny.

András hallgatott. A két nőt nézte. Ezek most ugranak egyszerre a vízbe.

— Te azért, — mondta András csipkedő hangon, — megnézed a feleséged mellett Gizit is. Pedig Piroskával egy napon sem lehet említeni. Ezt te is tudod. Miért nézed mégis? Tudsz erre felelni?

— Tudok. Piroska nekem életem, világom, mindenem. De Gizinek van egy borzasztó tulajdonsága. Más nő.

II.

Az egész klub tudta, hogy Imre, a mintaférj, egyszerre megbolondult és életre-halálra udvarolni kezdett Gizinek. Komolyan csinálta és emésztő lendülettel. Elérkezett a nap, mikor az egész klub azt mesélte, hogy Imre elérte célját Gizinél.

A két jóbarát megint a csónakház korlátjánál üldögélt. Imre hátradőlt a fekvőszéken a sikeres férfiak elbizakodott arckifejezésével. A két nőt nézte, akik most is egymás mellett állottak az ugródeszkán.

— Az ördög vigyen el téged, — mondta András, — a klub első asszonya a feleséged, a másik a kedvesed . . .

— Nono, ezt kikérem magamnak.

— Jól van, úriember módjára tiltakoztál. De a klubban mindenki tudja a dolgot. Ennek rossz vége lesz.

— Ugyan kérlek, miért lenne rossz vége? Ha flörtölök, az nem jelent semmit. A feleségem úgy bízik bennem, mint a jó Istenben. Nevelés dolga ez, fiam. Az asszonyt nevelni kell bizalomra, ez a titka az egésznek.

— Jó, jó. Bízik benned. De ha megtud valamit, majd ő is udvarlót keres magának.

Imre felegyenesedett a fekvőszéken.

— Ne beszélj marhaságokat! Piroska és udvarló? Hiszen ha ránézek, már a lelkébe látok . . .

Az ugródeszka felé nézett és biztonságosan igyekezdett mosolyogni. Hencegő módon. De arca hirtelen sápadtra változott.

III.

— Az Istenért, mi bajod? — kérdezte egy hét mulva András a dolgában oly biztos férjet.

— Öregem, — válaszolta Imre, — megmondom neked őszintén: rettenetes napokat élek át. Féltékeny vagyok.

— Piroskára? Őrült vagy. Piroskához a gyanú árnyéka sem férhet. Nézz a szemébe, maga a tisztaság.

— Ez az, — mondta a férj, — a tekintete maga a tisztaság. S ha kutatóan belenézek, csak őszinteséget látok benne. Éppen ez a rettenetes. Mert mikor először voltam Gizinél és hazamentem, ő faggatni kezdett, hol voltam. Erre folyékonyan hazudtam valamit és a szeme közé néztem. A tekintetem maga volt az igazmondás és az őszinteség. És ettől rettenetes dolog történt velem: rájöttem, hogy az őszinte viselkedés és nyilt, meleg, odaadó tekintet mögött hazugság is rejtőzhetik. Magamról tudom. Érted ezt?

— Nem egészen.

— Hát tudj meg valamit: az féltékeny, aki csal. Mert az rájött, hogy az őszinteség mögött hazugság is lakhatik. Aki maga hűtlen, az rettentő büntetésben részesül: nem tud hinni többé.

— Te bolond, én akármire megesküszöm, hogy Piroska tisztességes asszony.

A férj fáradtan bólintott:

— Hogyne. Én is. De ez nem tartozik a féltékenységre. Úgy szenvedek, hogy majd megőrülök. Éjszaka órákig faggatom odahaza. Ilyenkor rám néz nyilt, kedves, őszinte tekintettel.

— Nos? Ennek csak hihetsz?

— Nem. Mert ez az én tekintetem. Úgy szenvedek, hogy majd beledöglöm. Voltál féltékeny valaha?

— Soha.

— És szeretnéd ezt megtartani?

— Persze.

— Akkor csak egy tanácsot adhatok: ne csald meg, akit szeretsz.

Többet nem beszéltek. Némán bámultak le a Duna rohanó vizére.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

HAJNALI CIGARETTA

Estefelé érkeztem Köveskútra, a vonat még késett is valamit. Józsi barátom kint várt az állomáson. Szép, enyhe nyári este volt, a napközi hőség enyhült. A tikkasztó utazás után nagyon jól esett a kocsikázás. Odaültem a kis hajtókocsi bakjára, Jóska mellé. Ő maga hajtott.

— Hogy vagytok, Jóska? Mi ujság? Mindenki jól van a családban?

— Van egy kis zavar a háznál. Azért jöttem ki eléd, hogy mire hazaérünk, tájékozva légy.

— Ne ijeszgess, miféle zavar?

— Nelli körül van a zavar.

Ránéztem Jóskára. Mi zavar lehet Nelli körül? Nelli, a barátom testvérhúga, egészen fiatal menyecske, nincs egy esztendeje, hogy feleségül ment Rásó Elemérhez. Szerelmi házasságkötés volt, fülig beleszerettek egymásba mind a ketten. Tudtommal nagyszerűen összefértek. Mi baj lehet Nellivel?

— Nelli itt van most nálatok?

— Itt van. Mindjárt elmondom az egészet. Elemér két héttel ezelőtt valami csekélységen összezördült a feleségével. Összekaptak alaposan, ez volt házasságuk óta az első összeveszés. Elemér dühösen befogatott és elment a harmadik faluba születés-

napra. Nelli otthon maradt, keservesen sírt, aztán telefonon felhívott bennünket. Sajnos, nem én mentem a telefonhoz, hanem anyám. Róla pedig tudod, milyen zsarnok természete van. Áldott, jó lélek; értünk, gyerekeiért, a tűzbe menne, de hát született zsarnok. Azonnal átment Komádra és nem sokat teketóriázott, hazahozta Nellit. Ez a házasság neki kezdettől fogva nem tetszett, Elemérnek mindig ellene volt, s emlékezhetel, hogy mikor Elemér mégis elvette feleségül Nellit, a dolognak volt egy kis szöktetés jellege. Ez az összeszerződülés most kapóra jött neki. Kijelentette, hogy Nelli el fog válni. Ennek az első napon Nelli is elkeseredetten helyeselt, de másnapra kialudta az elkeseredést. Szeretett volna visszamenni az urához. De az anyám az első habozó megjegyzésnél keményen ráripakodott. Elemér három napig lumpolt a környékbeli úriházaknál. Mikor végre hazatért, felesége hült helyét találta. Jött ide. Anyám nem eresztette be a kúriára. Telefonált, anyám nem engedte Nellit a telefonhoz. Írt, anyám úgy határozott, hogy a levél felbontatlanul menjen vissza. Most az a helyzet, hogy Nelli kétségbe van esve, mert rájött, hogy halálosan szereti az urát, az anyám azonban makacsul ragaszkodik a váláshoz.

— Nem nagyon értem, hogyan kényszerítheti, ha Nelli . . .

— Úgy kényszerítheti, hogy Nelli anyagilag függ tőle. A vagyon az anyámé. Mindezt csak azért mondtam el, hogy tudjad, hányadán állunk itthon.

Rossz kedve volt Jóskának, látszott rajta. Nekem is elrontotta a kedvem. Nem kellemes dolog vendég gyanánt belecsöppenni az ilyen családi hercehurcák kellős közepébe.

Mikor megérkeztünk és lemostam magamról az útiport, mentem Anna néninek köszönni.

Az öreg dáma a hátsó verandán tartózkodott, mellette ült Nelli. Az anya konoknak látszott és könyörtelennek, az ifjú menyecske sápadtnak és idegesnek. Hogy engem fogadjanak, könnyed nyájasságot erőltettek magukra, de az az ál-derű hamar eloszlott. Kényszeredetten ment a társalgás, kényes feszültség ült a levegőben. Kisvártatva mentünk vacsorázni. Az étkezés ugyanilyen hangulatban folyt le. Főként nekem kellett beszélni, pesti dolgokat kérdezgettek tőlem s én válaszolgattam is mindenre nagy bőbeszédüséggel, de a családon meglátszott, hogy mindenkinek máson jár az esze s mindenki csak udvariasságból bólogat arra, amit elmondok. Örültem, hogy kevéssel vacsora után, az úti fáradságra hivatkozva, visszavonulhattam.

A szobám földszinti szoba volt. Nyitva hagytam a parkra nyíló ablakot és sokáig olvastam. Aztán még írtam is jó sokáig. Alaposan elmult éjfél, mire lefeküdtem. De nem tudtam elaludni. Egyik cigarettát szívtam a másik után, s ahelyett, hogy elálmosodtam volna, egyre éberebb lettem. Lehetett úgy hajnali félhárom, mikor megint rá akartam gyujtani. Ekkor megállapítottam, hogy nincs cigarettám.

Egy dárabig reméltem, hogy majd csak elalszom cigaretta nélkül. De ilyenkor valami megveszekedett démon dolgozik az emberben. A rágyujtás vágya egyre hevesebb. Okvetlenül muszáj rágyujtani.

Felkeltem és megpróbáltam cigarettát keresni. Sötétben, mert a köveskúti kúria világítása éjszaka egytől kezdve szünetel. Tapogatódzva mentem az asztalhoz, ahol cigarettás-dobozt tudtam. Hátha még maradt abban, ha már a tárcámból elfogyott. Meg is találtam a dobozt, de cigaretta nem volt benne. Ettől még hevesebb szomjúság fogott el a füst után. Óvatosan kibotorkáltam a nagy hallba. Reméltem, hogy ott biztosan találok cigarettát. A vastag szőnyegen nesztelenül haladtam előre, a veranda ajtaján bevilágított a holdfény. Hogy lehet az, hogy a verandát nyitva hagyták? A parkból bárki bejöhet.

De nem is értem rá eleget csodálkozni, mikor halk suttogás ütötte meg a fülemet. A verandán két hang beszélgetett. Izgatottan kezdtem figyelni Nem tolvajok járnak itt? Roppant óvatosan és nesztelenül odalopódzkodtam a verandáig. Kilestem. És mindjárt megismertem a beszélgetőket. Elemér beszélgetett ott Nellivel. Álltak a veranda sarkába húzódva, a férfi átkarolva tartotta az asszonyt.

— Jól értsd meg, — mondta Elemér, — pont tíz órakor a tónál leszek, ott a kis akácos mögött várlak a kocsival. Tulajdonképpen a legegyszerűbb volna, ha most rögtön vinnélek magamnal, de nincs

kocsim. Gyalog jöttem át Komádról, hogy feltűnést ne csináljak. Szeretsz?

— Imádlak.

— Nem gondolod meg magad holnapig?

— Nem. De nagyon nehéz lesz a mamától elszabadulni.

— Hogy csinálod?

— Azt fogom mondani, hogy lemegyek a melegházba. Előbb ügyesen megkérem a vendéget, hogy a mamát foglalja le. Jóska nem lesz itthon, korán reggel kimegy a tanyára. Szeretsz?

— Imádlak.

— Most már menj, nagyon félek. Nézd, hogy dobog a szívem az izgatottságtól.

A házaspár szorosan egymáshoz simult. Egymásra borult a két fej. Csók volt ez, de milyen!

Ebben a pillanatban megláttam a verandaasztalon egy doboz cigarettát. Az Eleméré volt nyilván, mert tudnivaló, hogy ő csak Camelt szív. Ebben a házban nem szívtak Camelt. Elemér, úgy látszik, rágyujtott, mialatt a titkos éjszakai légyotton beszélgetett a feleségével, s a dobozt letette az asztalra.

Mialatt a csók tartott, roppant óvatosan kettőt léptem előre. Végre elérhettem a cigarettát. Lassan érte nyultam. Elvettem. Azok úgy csókolództak, mint a bolondok. Lassan húzódtam vissza. Aztán a neszfogó szőnyeg talaján baj nélkül visszatértem szobámba. Még az ajtó sem nyikorgott.

Másnap reggel úgy tíz óra előtt jöttem ki a szobámból. Ott találtam a verandán a két asszonyt. Üdvözöltem őket. Nelli arcán azonnal megláttam, hogy alig tudja izgalmát türtőztetni. Pár percig beszélgettünk, teljesen közömbös dolgokról. Akkor egyszerre Nelli felállott.

— Mama, én lemegyek a melegházba. Tegnap otthagytam a táskámat.

— Jól van, mehetek én is. Sétálok egyet.

— Nem, semmiesetre ne fáradj. Úgy-e, maga lesz olyan szíves és addig szórakoztatja a mamát?

Ránéztem Nellire. Erősen a szeme közé. Közben kivettem a zsebemből az Elemér cigarettásdobozát.

— Hogyne, örömmel, csak menjen nyugodtan.

Nelli meglátta a cigarettát a kezemben. Abban a pillanatban olyan sápadt lett, mint a fal. A következő pillanatban pedig olyan piros, mint a pipacs. Dermedten nézett rám. Én még hozzátettem:

— És adja át meleg baráti üdvözletemet a virágoknak...

Megértette. Kezet nyujtott. A keze reszketett. Aztán elindult, le a veranda lépcsőin. Pár pillanat mulva már el is tűnt a lombok között. Én ott maradtam Anna nénivel. Rágyujtottam egy cigarettára. Elkezdtünk beszélgetni.

A szökést egy negyedóra mulva már felfedezte Anna néni. Mivel Nelli nem jött vissza, elindult utána. Én elkísértem. A melegháznál nem találtuk Nellit. Sőt a kertész kijelentette, hogy errefelé nem is járt. Ekkor jött futva egy cselédlány a veteményes kert felől.

— Most ment el a fiatal nagyságos asszony kocsin.

— Hova? — kérdezte Anna néni megdöbbenve.

— Nem tudom. Elemér nagyságos úrral mentek el ketten. Nincs egy perce, hogy láttam őket indulni a tó mellett.

Anna néni azonnal elájult. De magához tért hamar. Nem lett semmi baja. Tombolt egész nap. Én másnap elutaztam. Jóska kísért ki. Igen jókedvünk volt, mind a kettőnknek.

Eleméréktől éppen a minap kaptam levelet. Nagy boldogsággal közölték, hogy trónörököst várnak, s ettől Anna néni úgy meghatódott, hogy megbocsátott nekik. Át is költözik hozzájuk két hétre. Ha két hét mulva ráérek, szaladjak le hozzájuk Komádra.

Le is megyek. Elemérnek viszek egy doboz Camelt.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

JULI TITKA

A főmérnökéknél főbenjáró eset történt: a nagyságos asszonynak eltűnt az aranykarkötője. Délben vette észre, mikor el akart menni látogatóba a sógorasszonyához. A rendes helyen, az ékszeres skatulyában, nem találta. Akkor elkezdte keresni. Végigkutatott minden elképzelhető helyet, a karkötő nem volt sehol. Most már letette kesztyűjét, kalapját, úgy kezdte keresni. Az ékszeres dobozban még kétszer megnézte, hátha tévedett. Nem, a karkötő eltűnt. Pedig világosan emlékezett, hogy tegnap délután még viselte, este pedig nem voltak sehol, az ékszer tehát csak a lakásban tünhetett el. Mire a főmérnök hazaérkezett ebédelni, már öten keresték a karkötőt: a nagyságos asszony, a két kislány, Mari szakácsné és Juli szobalány. Ezek közül a nagyságos asszony sírt, a többiek a fejöket csóválták, keresés közben tanácstalanul megállottak olykor és azt mondták, hogy „ejnye, ejnye", meg azt, hogy „no, de ilyet".

A főmérnök végighallgatta a helyzetről szóló jelentést, aztán nem sokat teketóriázott: telefonált a rendőrségre. Majd megette az izgalomban fogant, elfőtt és odaégett ebédet és mérgesen lefeküdt aludni Mire pedig felkelt, már ott volt egy detektív

A detektív mindenekelőtt kihallgatta a ház asszonyát. Aztán első kérdése az volt, hogy nem gyanakszik-e a személyzetre.

— Ó, dehogy, — felelte a nagyságos asszony, — mind a kettőért tűzbe teszem a kezem. A szakácsné tíz éve van nálunk, azonkívül soha a szobákban nem fordul meg. A szobalány pedig öt évvel ezelőtt került ide, még úgyszólván gyerek gyanánt. Faluról hoztuk, ez az első helye.

De a detektívre ez a nagy bizalom semmi hatással nem volt. Felkérte a ház asszonyát, hogy a két cselédet hozassa be. Azok bejöttek. Mari szakácsné már előre harcra készen és az izgalomtól pirosan, Juli szobalány elfogódottan és szégyenkezve. A detektív előbb a szakácsnéhoz fordult, de még mielőtt egy szót is intézhetett volna hozzá, az szikrázó szemmel nekiesett:

— Én rajtam merészel maga valamit keresni, maga nyavalyás! Én hozzám egy szót se szóljon, mert nem marad meg a szeme világa, hogy az a keserves, hét fán fütyülő...

A detektív rákiáltott, hogy fogja be a száját, aztán Julihoz fordult:

— Te tudsz valamit arról a karkötőről?

— Dehogy tudok, hiszen már mondtam volna a nagyságos asszonynak.

Pár pillanatig szúrós tekintettel méregette a két háztartási alkalmazottat a detektív, aztán így szólt:

— Rendben van. Mind a kettőnek a holmiját ki fogom kutatni. A nagyságos asszony szíveskedjék velem jönni a cselédszobába.

Mari szakácsné megint kerepelni kezdett:

— Én nem bánom, csak kutasson, de ha az én holmimban rendetlenséget csinál, leszedem a képéről a bőrt, hogy a fene egye meg a kezét az ilyen embernek...

De a detektív csak nyomta őket kifelé. Közben figyelte mind a kettőt. A szobalány néma maradt. Mikor kijutottak a cselédszobába, ott egyszerre csak megszólalt a kis Juli:

— Én nem engedem a holmimat kikutatni.

Elszántan állott ottan, sápadt volt és a keze láthatóan reszketett. A detektív fölényes arccal nézett a főmérnöknére, aki azt sem tudta, hova legyen a megdöbbenéstől:

— Na, úgy-e.

Félretolta a kis szobalányt és felszakította azt a ládát, amely ott állott a szobalány vaságya tövében. És keresni kezdte benne a karkötőt. A tárgyakat egymás után szedte ki és az ágyra rakta. Takaros, tisztára mosott fehérneműdarabok kerültek ki belőle, aztán egy ligeti bádogtrombita, egy aranypapírból való kotillonjelvény, egy köteg képeslevelezőlap pertlivel átkötve, kiürült parfőmös üveg, meg egyéb haszontalan kacat. De a karkötő nem. És azt sem lehetett megérteni, hogy a kis szobalány, aki ott állt sápadtan és felindultan az ágy mellett, miért tiltakozott annyira a kutatás ellen. Ekkor a detektív a láda legfenekén talált valamit: törülközőbe csomagolt tárgyat. A szobalány felnyögött és ösztönszerűen nyult utána, de aztán tehetetlenül leeresztette a kezét.

A törülközőből egy üveg sör került elé. Egészen közönséges, világos sör. Kibontatlan.

A nagyságos asszony jobban csodálkozott, mint a detektív.

— Mi ez a sör, Juli? Te titokban iszol?

Juli nem felelt. Szeme homályos volt a könnyektől, de összeharapta fogait és konokul hallgatott.

— Nem hallottad, mit kérdeztem? Te iszol? Mikor dugtad el ezt az üveg sört?

A szakácsné is elcsodálkozott. Mind Julit nézték. De Juli nem felelt.

— Szóval, sört loptál, — szólt a detektív, — úgy. Aki sört lop, az mást is lop. Nagyságos asszony, tessék engem egyedül hagyni ezzel a lánnyal.

— Kérem, — szólt az asszony habozva, — én még mindig nem hihetem...

— Tessék csak egyedül hagyni.

A főmérnökné vállat vont és kiment. A detektív becsukta az ajtót és megállt a lány előtt.

— Szóval, sört loptál.

A kis szobalány felvetette a fejét halálos elszántsággal.

— Nem loptam. Hagyja békén azt a sört.

— Micsoda?

— Tegye le azt a sört, mert ha bántja azt a sört, megfojtom!

A detektív ámulva nézett a lányra, aki csendesen mondta ezt, de egész testében reszketve. A rendőrségi kéz felemelkedett, hogy a renitens leánynak egy hatalmas pofont adjon. De ebben a pillanatban

felszakították a cselédszoba ajtaját. A főmérnökné állt a küszöbön. Mellette a férje. Az asszony boldogan kiáltotta:

— Megvan a karkötő!

És hangjában önkénytelen bocsánatkéréssel a szobalány felé fordult:

— Képzeld, Julis, amint kinyitom a zongorát, ott látom a karkötőt. Tegnap, mikor zongoráztam, letettem. Aztán elfelejtettem és rácsuktam a fedelet. Mindenütt kerestük, csak ott nem.

A szobalány azonnal a detektívhez ugrott és kikapta kezéből a sörösüveget. És roppant gyengéden kezdte visszacsavargatni a törülközőbe. Sem asszonyára, sem a detektívre nem nézett. Keze még mindig reszketett.

— Mi az ördögöt pólyálod azt a sörösüveget, — kérdezte az asszony, — minek neked az a sör? És hol vetted, hiszen mi sohasem iszunk sört, mi?

Juli óvatosan letette a féltett csomagot, a láda fenekére, aztán felegyenesedett, a földre sütötte szemét és halkan felelt:

— Kaptam.

— Sört kaptál? Kitől?

Alig hallhatóan érkezett a válasz:

— Ödöntől.

— Ki az az Ödön? — firtatta a detektív.

— A villanyszerelő, — felelt Juli helyett a nagysága, — nagyon tisztességes fiatalember. Szóval, Ödöntől kaptad? Mikor?

— Húsvétkor vette nekem a ligetben.

— Húsvétkor? Hiszen húsvét csak holnapután lesz.

— Két éve húsvétkor kaptam tőle. Mikor megismerkedtünk. Akkor eltettem emlékbe.

A főmérnök eddig nem szólt semmit. Most kivett a zsebéből egy ötpengőst és odaadta a lánynak:

— Ezt tedd el és pakkold vissza a cókmókodat.

Aztán az asszonyhoz fordult:

— Te meg máskor jobban vigyázz a holmidra. Nincs nekem elég dolgom, még ilyen marhaságokkal is elveszitek az időmet. Most megyek a kaszinóba. Na, jöjjön, biztos úr, magát elviszem a főkapitányságig...

A JÓSLAT

I.

Ha valakinek külföldi vendége érkezett és azt körülhordozta Budapesten, az öreg gróf Szentgyörgyi Kristófot úgy mutatta meg neki, mint akár a Halászbástyát, vagy a jánoshegyi kilátót. Úgy ült az agg gróf a nevezetes bárban, mint valami kiállítási tárgy, minden áldott estéjét ott töltötte. A közönség mindent tudott róla, az ország egyik legnevezetesebb személye volt és a külföldi látogatónak ezt mondta a budapesti ismerős:

— Nézze meg ezt a szmokingos, fehérszakállú öreg urat. Az gróf Szentgyörgyi Kristóf, az országban a negyedik legnagyobb vagyon ura. Hány évesnek gondolná?

— Hatvannak.

— Annyinek látszik. De nyolcvanhat éves. Minden estéjét társaságban tölti, aztán pont éjfélkor beállít ide.

— Legényember?

— Özvegy. Eddig négy feleséget temetett el, de gyermek egyik házasságból sem származott. A társaságban az hírlik, hogy újra meg akar házasodni.

— Gyermeket akar nyolcvanhat éves korában?

— Úgy van. Meg akarja fosztani az örökségtől a hitbizomány várományosát, elholt fivére egyetlen unokáját, akit gyűlől. Nem is beszél vele.

— Miért gyűlöli?

— Mert ez a Szentgyörgyi Boldizsár, aki egyelőre teljesen vagyontalan, orvosi oklevelet szerzett. Nőgyógyász, még pedig kitűnő. Az öreg zsarnok ezért haragszik rá. Elég jogtalanul, mert hiszen könnyen megakadályozhatta volna, hogy a fiatalember elmenjen lateiner pályára. Csak pénzt kellett volna adnia neki. De nem adott. Saját magára esztelenül költi a pénzt, másnak nem ad semmit. Különös ember. Mi már modern világot élünk, mágnásaink javarésze a közgazdasági életben helyezkedett el. Ő olyan köztük, mint élő anakronizmus, a középkori feudális századokból itt felejtett alak. Érdekes, mindenesetre feltűnően szép férfi.

— És kit akar elvenni?

A budapesti vendéglátó vállat vont. Erre már nem tudott felelni.

II.

De az előkelő társaság legelzártabb köreiben már tudtak rá felelni. Tudták, hogy az érdekes agg három fiatal hölgy között habozik. Mind a három leány volt még, nagyon szép, nagyon előkelő és szegény. Mind a háromnak olyan családfája volt, amelyben apai, anyai ágon csak történelmi nevek fordultak elő. S mind a három ifjú arisztokrata hölgy családja oda volt az izgalomtól: akit Szentgyörgyi gróf

elvesz, abból Magyarország leggazdagabb asszonya lesz. A korkülönbség több mint hatvan esztendő. Még ha századik évét megéri is a gróf, felesége fiatalon óriási vagyon ura marad, mert örökli a hitbizományontúli nem kötött vagyonrészt. Ha meg fia lesz, akkor az egész az övé. A három család versengve vetélkedett az agg gróf kegyéért. De ő nem döntött még, halogatta az elhatározását. Egyszerre három leányt tartott függőben.

Hogy még ne döntsön, arra meg volt a maga oka. Ezt az okot Amstetten grófnénak hívták. Huszonöt éves volt és özvegy, szépsége széles körben nevezetes. Származása azonban nem éppen arisztokratikus. Egy Váci nevü kassai ügyvéd elvette feleségül a házvezetőnőjét, ebből a frigyből származott a szép Mária, aki Amstetten gróf katonatisztnek lett a felesége. Mióta korán özvegyen maradt, Budapesten éldegélt, jó társaságban, de szűkös körülmények között. Az öreg Szentgyörgyi szemet vetett rá. Elkezdett neki tűzzel-vassal udvarolni. Az asszonykának hizelgett a híres ember hódolata, aztán meg bele is fáradt a szegénységbe. Elhatározta, hogy hozzámegy az aggastyánhoz. És elhatározta, hogy ezt meg is mondja neki. Mégpedig másnap a Park-klubban. A grafológus-előadáson. Budapestre érkezett ugyanis Blücher, a világhírű zürichi grafológus és magánelőadást tartott a Park-klub felkérésére az előkelő világnak. Az öreg gróf felajánlotta Máriának, hogy elkíséri erre az előadásra.

Az autóban Mária azonnal a tárgyra tért.

— Magának meg kellene házasodnia.

— Meg is fogok, — mondta az öreg egykedvűen, — únom ezt a kivert kutya életet. És fiút is akarok. Okvetlenül akarok fiút. Az a tintanyaló felcser nem eszik a hitbizományból.

— Akkor nincs mit beszélni többé. Magához megyek.

— Tessék? — mondta váratlan csodálkozással az agg.

— Magához megyek. Hiszen tegnap azt mondta, hogy szerelmes belém. És házasodni akar. Nem?

— Na igen, — felelte az öreg kényúr hűvösen és kicsinylő arckifejezéssel, — de szerelem és házasság, az két különböző dolog.

— Nem értem, — hebegte a szégyentől sápadtan Mária, — hát nem így gondolta?

— Egyáltalán nem. Maga nagyon tetszik nekem, de elvenni? Nem, drágám, az eszem ágában sincs. A helyzetét gondtalanná tenni, azt igen. Csak egy szavába kerül.

— Köszönöm, nincsenek gondjaim.

— Ahogy tetszik.

Többet nem szóltak egymáshoz. Mikor megérkeztek, Mária biccentett és más társaságot keresett magának. Megkezdődött az előadás.

III.

Az érdekes előadás után Blücher külön szobában négyszemközt fogadta azokat, akik kíváncsiak voltak az írásukból kihámozható jövendőre. Mária

azonnal jelentkezett. Jó negyedórát töltött bent a grafológusnál. Mikor kijött, vészesen csillogott a szeme.

Blücher kihirdette, hogy bármilyen kézírást elküldenek neki, postafordultával elküldi az írás elemzését, ötven pengőért. De ezt már Mária nem várta meg. Taxit hozatott és besietett, hogy nyakába vegye a várost. Egy nyilvános telefonautomatánál megállott és kikereste a könyvből a fiatal Szentgyörgyi Boldizsár címét. Tudta, hogy az orvos-gróf az édesanyjával lakik együtt. Felhívta telefonon és közölte az öreg hölggyel, hogy életbevágó ügyben azonnal szeretné felkeresni. Öt perc mulva már ott ült nála.

— Asszonyom, — mondta neki, — mindkettőnk érdekében ezer pengőre van szükségem. Adjon nekem kölcsön ezer pengőt. Ne válaszoljon, kérem, előbb hallgasson meg, miről van szó.

És beszélni kezdett. Mikor befejezte, az öreg asszony így felelt: a fiam nélkül erre nem tudok felelni. A dolog mindenesetre nagyon érekes. Majd bekéretem a fiamat, a rendelésnek ilyenkor már vége.

Belépett a fiatal orvos. Magas, nyulánk ember volt, igen csinos és ellenállhatatlanul rokonszenves. Mária mégegyszer elmondta, mi járatban van. Az orvos csodálkozva hallgatta és a végén nagyot nevetett.

— Elég fantasztikus gondolat. Talán várjon estig. Addig alaposan megbeszélem anyámmal, mert ezer pengő nekünk igen nagy pénz. Aztán majd felhívjuk telefonon, jó?

Mária bólintott és felállt. De Boldizsár gróf visszanyomta a székre.

— Azért még ne menjen. Örülök, hogy megismertem. Beszélgessünk egy kicsit.

Mikor Mária egy félóra multán távozott, az orvos így szólt anyjához:

— Mama, nekem nő még életemben nem tetszett így. Adjuk oda a pénzt. Azt sem bánom, ha odavesz.

IV.

Blücher írástudó már másnap három különböző hölgytől megkapta Szentgyörgyi Kristóf kézírását, elemzés és jóslás céljából. Mind a három hölgy egyforma választ kapott. A válaszban többek között ez a mondat is előfordult: „A közeljövőben megházasodik, majd feleségének hamar bekövetkező erőszakos halála után újabb házasságot fog kötni."

A jóslat híre azonnal elterjedt a társaságban és nagy meghökkenést keltett. Az öreg gróf pár nap mulva elszánta magát és megkérte az egyik menyasszony-jelölt kezét. Az kereken nemet mondott. Ugyanígy kosarat adott másnap a második is. Utána a harmadik is. Gróf Szentgyörgyi Kristóf nem kapott feleséget. Senkisem volt hajlandó hozzámenni.

Most már szívesen adta volna olcsóbban is. Némi habozás után felkereste Máriát.

— Rosszul bántam magával. Nagyon sajnálom és szívesen jóváteszem. Legyen a feleségem.

— Én is nagyon sajnálom, de már menyasszony vagyok. A jövő hónapban esküszöm.

— Ah, ez váratlan. És ki a boldog halandó?

— A maga öccse, gróf Szentgyörgyi Boldizsár.

Az öreg gróf szótlanul felkelt, meghajtotta magát és elment. Életmódját megváltoztatta, visszavonult és egyszerre betegeskedni kezdett. Mint tudjuk, két hónappal ezelőtt halt meg, utód nélkül, a hitbizomány öccsére szállott át. Gróf Szentgyörgyi Boldizsár már be is költözött a pazar öttevényi kastélyba fiatal feleségével. Azt hallani, hogy kórházat építtet. Nyugodtan teheti, mert igen jó üzletet csinált: 1000 pengőért, amit a grafológus kapott, sikerült 34.000 holdat vásárolnia.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

KARÁCSONY

Két ember havat lapátol a villa előtt. Este tíz óra van. Karácsony este. Nem is Karácsony este, hanem Jézuska estéje. Karácsony holnap lesz.

A villamosok nem járnak. Szép, tiszta, okos hideg idő van. A hópelyhek lebegve ringatóznak a levegőben. Ahol az utcai lámpa sugárzó fénykörébe érnek, ott fehérségük diadalmasan felragyog a fényben, mint valami bálba belépő hattyúprémes hölgy. Aztán lejebb hullanak száz, ezer imbolygó társukkal és eltünnek a sötétkék homályban. Hangtalan a késő este, messziről egy autó elhúzó robaja hallatszik, az is lassan belevész a csendbe, mint a hulló hópelyhek. Ebben a csendben csikorog a két lapát. A két ember a gyalogjárót tisztítja a hótól. Az egyik a vici, a másik egy kószáló idegen, aki becsengetett munkáért. A házmester megnézte, aztán a szent estétől ellágyulva, vállat vont.

— Hát nem bánom, kap egy pengőt, ha segít a vicinek.

Így most lapátolnak ketten. Sokáig nem szólnak semmit. A vici oldalpillantással figyeli az idegent. Kétszer is nekikezd a szónak, de meggondolja. Harmadszor aztán kiböki a kérdést.

— Mondja, hogy jut magának eszébe este kilenckor becsengetni valahova és munkát kérni?

A másik egy darabig nem szól. De aztán felel:

— Éppen ma este el akartam foglalni magam valamivel. Egy darabig lődörögtem, de éppen itt jött rám, ez előtt a villa előtt. Hát becsengettem a házmesterhez.

— Munkanélküli?

— Az.

Megint lapátolnak. A vici tovább figyeli az idegent. Hosszú csend után megint megszólal:

— A pengővel mit csinál?

— Valahol teát fogok inni, aztán megyek a Népszállóba. Jegyem van.

— Van jegye a Népszállóba? Akkor miért jön ki onnan ma este? Hiszen ott biztosan csinálnak valamit ma este.

— Csinálnak. De ma este magam akartam lenni.

Lapátolnak tovább lassú tempóban. Csend. De megint szól a vici:

— Milyen végzettsége van magának?

— Jogi doktor vagyok, — felel az idegen.

— Az szép, — bólint rá a vici, — nekem csak érettségim van, mert aztán bevonultam.

Egymásra néz a két ember. Megáll kezükben a lapát. Csak úgy ömlene most belőlük a szó, ha hagynák ömleni. De nem akar beszélni egyik se.

Mikor azonban már nem sok van hátra a hóból, a vici mégis csak szól:

— Mondanék valamit. Szólhatnék a házmesternek, hogy hívja be magát, mikor kész vagyunk. Ka-

rácsonyfa van náluk. Két gyerek. Én is meg vagyok híva. Rendes, derék ember. Csendőr volt. Ülhetne maga is egy kicsit a karácsonyfa alatt.

Az idegen a fejét rázza.

— Nem. Nagyon kéne a karácsonyfa, de mondom, hogy nekem most egyedül kell lenni. Gondolkozni akarok.

— Miről?

— Régi karácsonyokról. Brassóban voltam kisgyerek, három testvérem volt.

Erre a vici nem szól semmit. Megint csak hallgatnak és dolgoznak. Egyszer csak az idegen lehajlik és felvesz valamit. A vici megáll, odanéz. Az idegen valamit talált a hóban. Egy kicsi, kopottas bőrerszényt. Mi van benne? Öngyujtó. Pedáns ember veszthette el, aki tokban hordja az öngyujtót. Még pedig nemrég haladhatott erre, a tok nem ázott át. Az idegen próbálja a masinát. Ég. Jó erős lángja van, nemrég tölthették benzinnel.

— No, — szól örvendezve a vici, — maga is kapott Jézuskát.

Az idegen zsebreteszi az öngyujtót. Nemsokára végeznek. A vici szótlanul átadja a kialkudott pengőt, az idegen elveszi.

— Hát akkor jó éjszakát.

— Jó éjszakát.

A vici összenyalábolja a lapátokat és megy befelé. De a villa sarkánál, árnyékos helyen megáll és visszanéz, mert az idegen ott maradt a kapu előtt. Minek maradt ott? Miért nem megy teázni?

Az idegen a villa kőkerítésének peremén kikeres magának egy sarkot, a kapuoszlop tövében. Ott szép csinosan lesöpri a havat, tisztást csinál. Leül. Kiveszi az öngyujtót, meggyujtja, leteszi. Pici kis láng az éjszakában.

Ezt a lángot nézi az idegen. Mozdulatlanul néz bele a lángocskába. A vici még vár egy darabig, aztán bemegy a házba.

MALACVÁSÁR

A vevő tájékozatlanul nézegetett körül, mint az olyan utas, aki idegen helyen száll le a vonatról. De már közeledett hozzá egy sapkás ember.

— Schreiber nagyságos úr? — kérdezte, ujjait a sapkához emelve.

— Én vagyok. Körtvélyessy úrtól van maga?

— Igenis. Ott kint van a kocsi. Erre méltóztassék.

A sapkás legény átvette a bőröndöt. Remek gépkocsi várt az állomás előtt. Az utas hátradőlt a sötétkék ülésen és jó darabig nézte a tiszamenti téli tájat, amerre a kocsi elsuhant. Lombtalan fűzek búsongtak fekete gyászosan a fehér alapon, a színtelen égen varjak pontjai keringtek. Ezt nézte Schreiber, de nem odagondolt, hanem a malacokra, az élősúly számvetésére és a visszafelé induló pesti gyors menetidejére.

A kocsi megállott. A vezető leugrott és kitárta az ajtót. A vevő kinézett. Itt valami félreértés lesz. Tudtával harminc kilométerre fekszik a birtok, ők meg alig mentek tiz perce. S ahol megálltak, az valami nagyközség vendéglője volt. Szabolcs vezérvendéglő. Muzsikaszó hallatszott ki belőle.

— Mi ez, kérem? Én nem ide megyek. Mit csináljak reggel nyolckor a vendéglőben?

— Én ezt a parancsot kaptam. Tessék csak kiszállni.

Schreiber kiszállt. Csodálkozva és tanácstalanul ment befelé. Beigazították egy ajtón. Ebből a szobából lármázott ki a zene. Négy szál cigány húzta heves igyekezettel. Az asztal mellett egy elázott tekintetű fiatalember üldögélt és merev mosollyal cigarettázott. Az asztal tetején pedig egy másik fiatalember táncolt. Csizma, lovaglónadrág, vadászkabát. Félkezével elgyönyörködve fogta félrehajtott fejét, másik kezével, annak is magasra tartott mutatóujjával a cigányt dirigálta. Csizmás lábával akkurátusan cifrázta a táncot az asztal tetején. A vevő belépésére a muzsika abbamaradt.

— Isten hozott, édes egy komám. Ide ülj le, mulass velem.

— Bocsánat, de én a malacok miatt jöttem. A délutáni gyorssal vissza kell mennem.

— Ejnye mán, édes egy komám, csak nem utálod a pezsgőmet? Na, ülj le, egy-kettő, igyál. Ez a boldogtalan fiatalember a segédjegyző, igen derék gyerek, csak az italt nem bírja.

— Sajnálom, én nem iszom reggel nyolckor pezsgőt. A malacok miatt jöttem és sietnem kell.

Körtvélyessy földbirtokos odanyúlt a nadrágja hátsó zsebéhez. Revolvert húzott elé.

— Ülj le azonnal, vagy lelőlek.

Schreiber megszeppenve leült. Teli pohár került eléje. A földbirtokos rákiáltott a cigányra.

— Csináld tovább, de úgy, ahogy kell, mert belelövök a bőgőbe.

Az egész zenebona azonnal megindult. Sűrű füst ülte meg a szobát. Schreiber féltében megkóstolta a pezsgőt. Érezte, hogy azonnal a fejébe száll. Körtvélyessy megúnta a táncot, leszállt és elfoglalta helyét az asztal mellett.

— Milyen megyébe való vagy, édes egy komám?

— Tolnamegyei.

— A jó Isten áldja meg azt a sváb lelkedet, igyál. Min jár az eszed. mikor mulatunk?

Koccintottak. A néma segédjegyző is koccintott. Schreiber köhögött a pezsgőtől.

— Bocsánatot kérek, de nekem fontos, hogy a malacok . . .

— Ja persze, a malacok. Várjál csak, felírta nekem az ispán az egészet. Hol az ördögben van az a cédula?

Addig tapogatta magát, míg a cédulát elébolházta valahonnan. Schreiber mohón esett neki a feljegyzéseknek. Szeme felcsillant. Az üzlet pompásnak igérkezett. Belemerült a számításba, fejben szorzott és összeadott. És inkább ivott, csak hogy ne zavarják. De már érezte, hogy a személyvonaton megtett éjszakai út után tudata homályosodik a pezsgőtől. A mulatás folyt tovább, a segédjegyző el-

kezdett sírni és egy elholt osztálytársát emlegette, aki Schreiberhez nagyon hasonlított. A zene eszeveszetten harsogott a kis szobában. Később pörköltet hoztak. Majd déltájban rántottát. A segédjegyző el akart menni, de Körtvélyessy kirántotta revolverét. Schreiber már rég megadta magát. Kénytelen-kelletlen ivott. Olykor megnézte az órát és látta, hogy a délutáni gyorsról visszavonhatatlanul lemaradt. De már túlmámoros volt hozzá, hogy fellázadjon. Egyszer azon vette magát észre, hogy a segédjegyző rég eltünt, helyette két vadonatúj ember ül az asztalnál. Ezek hevesen ittak, mindúntalan összeölelkeztek a földbirtokossal és könnyezve csókolództak. Majd azon vette észre magát, hogy a gépkocsiban ül, kint már téli sötétség borult a tájra. Mikor valahova megérkeztek, oszlopos, földszintes, fehér épületbe botorkált. Ugyanakkor egy másik kocsiból a cigányok kászolódtak lefelé. Ismét terített asztalnál ült, de most tágas szobában, falra akasztott agancsok és zöld posztón csoportosuló fegyverek között. A zene szólt. Aztán teljesen elvesztette eszméletét.

Almagszagú, kellemesen fűtött vendégszobában ébredt. Feje zúgott és erősen fájt, gyomra émelygett, nyelvét kimarta a szesz és a cigaretta. Körtvélyessy frissen és vidáman ott állt az ágya előtt. Kezében a pohár és üveg.

— Kapd be ezt a papramorgót, édes egy komán, mingyárt nem lesz semmi bajod. Aztán kapd magadra a holmidat, mert reggelizünk.

Homályosan ráismert a tegnap esti ebédlőre. De a törköly elhomályosította a fejét.

— Bocsánat, de most már igazán nézzünk a malacok után. Egy napot már vesztettem.

— Ráérünk, édes egy komám. Mingyárt jön az ispán, megnézzük a malacokat, lemérjük, aztán túl vagyunk rajta. Igyál még egyet. Hej de csudajót mulattunk tegnap, még most is jó kedvem van tőle. Ne okoskodjál, hajítsd le azt a kupicát, olyan ez, mint az orvosság.

Schreiber tűkön ült. Mindenáron a malacokat akarta már látni. Hogy a szesz ne ártson annyira, sokkal többet evett a szokottnál. Már délfelé járt az idő, mikor végre a folyton körülöttük csoszogó gazdaasszony jelentette, hogy itt az ispán. Be is jött egy deresfejű, egykedvű paraszti ember. Körtvélyessy nagynehezen felcihelődött. Kimentek a tágas gazdasági udvarra. Sűrű pelyhekben hullott a hó. A tiszta, erős hideg álldóan enyhítette a törkölyös koponyát. Schreiber fellélegzett. Végre több mint huszonnégy órai késéssel ott tartott a célnál. Mikor meglátta a nagyszerűen tartott malacokat és orrát megcsapta szakmájának, az állattenyésztésnek otthonos szaga, még gyomra kellemetlen nyomását és kínzó fejfájását is elfelejtette.

— Nem alkuszom, — mondta sietve, nehogy azok meggondolják, — a háromszáz malacot megvettem. Most már csak le kell mérni.

Körtvélyessy és Schreiber egymás tenyerébe csaptak.

— De mán erre áldomás kell. Mihály, szaladj csak a cigányért, hadd húzza el a mázsáláshoz a kállai kettőst.

Schreiber elhült. Az ispán nyujtotta a törkölyös üveget és a poharakat, amelyeket magával hozott, aztán ellépett. Megint inni kellett.

— Tyű, de örülök ennek a jó vásárnak, — rikkantott Körtvélyessy, — fene kedvem kerekedett tőle.

És már illegette derekát, mintha ott az ólak előtt táncra akarna perdülni. Schreiber megrémült. Szeretett volna már a megkötött üzlettel vonaton ülni. Közben a kondások terelték a rengeteg malacot. Most jött a cigány.

— Még mindig alusztok, nyavalyás? A kállai kettőst, szaporán.

A havazásban megszólalt a zene. A malacok közt fejvesztett riadalom támadt. Ahány kondás, annyifelé szaladt és torkaszakadtából kiabált, a pulik sikoltozva ugattak. Körtvélyessy szívből kacagott. Minduntalan elévette bekecse zsebéből a palackokat, a másik zsebből a poharakat. Töltött. Schreiber rimánkodva kiabált a cigányra, hogy hagyja abba. Körtvélyessy ellenkező parancsot adott és revolverrel fenyegetődzött. A malacbotrányt alig tudták rendbehozni. Míg összeterelték a megriadt állatokat és hozzáfoghattak a méréshez, folyton telt az idő. Schreiber kétségbeesve nyúlkált az órájához.

Végre elvégezték ezt is. Az ebédlőben Schreiber az asztalnál irkált, az ispán mellette állva beszélt

bele a számolásba. Körtvélyessy törkölyszó mellett huzatta. A vevő elészedte vastag pénztárcáját és kezdte belőle leszámolni a százasokat. Körtvélyessy abbahagyta a nótát.

— Ne adj pénzt ennek a gazembernek, mert a szememet kilopja.

Schreiber odatolta a pénzt a birtokos elé. Az visszatolta.

— A nagynénémmel beszélted meg ezt Pesten, úgy-e? Ő küldött ide, nem? Nahát majd neki fizess.

— Majd a nyugtát és az írásokat . . .

— Semmi írás, ebből elég volt. Éppen eleget dolgoztam. Most mulatunk.

— Igen, de a kocsi . . . megy a vonatom . . .

— Fenét megy a vonatod. A kocsit elküldtem a szomszéd faluba a tanítóért, az nagyszerű nótás ember. Ha megjön, ebédelünk. Igyál.

A zene megint megindult. Schreiber ügyesen kisurrant és maga után intette az ispánt.

— Borzasztó ez, amit itt látok. Mért nem szedi rendbe a gazdáját?

Az ispán egykedvűen vállatvont.

— Ami az üvé, avval azt csinál, amit akar.

— Hát jó, semmi közöm hozzá. De nekem fogasson be, ha Istent ismer, mert én szököm.

— Sajnálom, nagyságos úr, nincs lovam. Minden igám trágyát hord.

— Az Isten áldja meg, hát gyalog menjek a havazásban harminc kilométert? Találjon ki valamit.

Az ispán tünődött.

— Hacsak szamárfogaton nem küldöm be a nagyságos urat.

— Bánom is én, tőlem bikákat is befoghat. Csak már mehessek. De hamar. Mondja, minden birtokos ilyen errefelé, mint a maga gazdája?

— Nem, uram, Jó vér csak ebbe van.

— Úgy. Hát majd titokban intsen, ha kocsi lesz. A csomagomat rakassa fel.

Egy negyedóra mulva Schreiber megszökött. Körtvélyessy azt húzatta, hogy „Kútágas, kútágas." Abban lelte örömét, hogy ezt az egy szót ötvenszer is megismételtette a cigánnyal. A szamárfogat már poroszkált a hópelyhek közt a trágyanyomos országúton. De még utána hallatszott a távoli kútágas.

— Hány holdja van a gazdádnak? — kérdezte az utas a szamarakat hajtó öreg bérestől.

— Kétezerkétszáz.

— Az apjának mennyije volt?

— Hatezer.

— Hát a nagyapjának?

— Tizenhatezer.

Aztán csend következett. Csak a varjak károgtak a fehér mező felett. Az öreg béres soká gondolkodott valamin. Aztán kibökte:

— Nincs ennél jobb ember a világon, uram. Mit csináljon, ha úrnak született?

TARTALOM.

Oldal

A hős 5
A legnagyobb 11
Nyolcezer hold 17
Várni 23
Bosszú 29
Férjes asszony 35
Mi erősebb? 41
Utitársak 49
A pillantás 55
Rózsaszirom 61
A szerények 67
Fizető vendégek 75
Egy történet háromszor 85
Egy lira 91
A csillagjós 97
Alisz hajviselete 105
Az arckép 111
1938 119
Flóra 129
Hűség 137
Kalap a földön 143
Kertes ház 151
Két nő 159
A név 167
Az őrnagy vizsgája 175
Az ősanya 183
A pincér 191
Regényvázlat 199
Telefon 209
Az új Ezópus 217
A vadászfegyver 223
A vak 231
Végzetes Véber 237
Nyékyék Debrecenben 245
Le a zsarnoksággal! 251
A fiatalodó ember 259
Előjegyzési naptár 267
Az előre nézők 283

Oldal

Edit és a hűség 297
A csodálatos udvar 319
A családfő 325
Csalódás 329
Boldogság 337
Éjjel a hídon 345
Fekete bika 365
A férfiak gazsága 375
Firtos tragédiája 381
A kártyás 389
A köntös 401
A közéleti férfiú 407
Lélektan 415
Mylady és öcsémuram 423
A múzsa 433
Örökre 443
Örnagy és közlegény 455
A rozsályi rejtély 463
A színésznő 471
Szilveszteri csoda 479
Szürke és színes 485
A tarka bika 499
A vértanú 507
Válás 513
A szélhámos 527
Virág 537
Mili 541
Mindent el kell tenni 541
Taxi 555
A külföldi 561
A keresztnév 569
A fiatalember 573
A cigaretta 577
Bomba 581
Béke 587
Babona 593
Esik 599
Élettársak 605
Féltékenység 611
Hajnali cigaretta 617
Juli titka 625
A jóslat 631
Karácsony 639
Malacvásár 643

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

120
1787

OSZK
Országos Széchenyi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár